

Изследване на полицейското насилие в Европа - Сравнително изследване на седем страни от ЕС

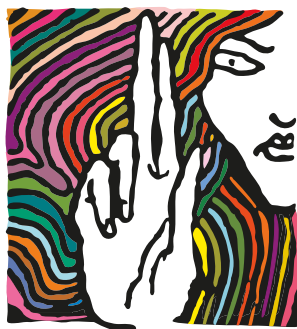
Изследване на полицейското насилие в Европа

СРАВНИТЕЛНО ИЗСЛЕДВАНЕ НА СЕДЕМ СТРАНИ ОТ ЕС

Hungarian Helsinki Committee
2017

Handwritten signature or initials in the bottom right corner.

Hungarian Helsinki Committee

©Hungarian Helsinki Committee, 2016. Всички права запазени.

Снимка на корицата: Gergely Fliegau (bortonblog3.blogspot.hu/2011/10/strigulak.html)

Този доклад и части от него могат да бъдат разпространявани и възпроизвеждани без официално разрешение за целите на нетърговски изследвания, лично проучване или отразяване на новини, при условие че авторските права са приписани по подходящ начин на авторите на материала и на носителя на правата.

Този доклад е разработен като част от проекта "Регионално изследване в областта на ефективното преследване/наказание на малтретирането". Унгарският хелзинкски комитет е координатор на проекта, партньори са: Ligue des droits de l'Homme (Белгия), Български хелзинкски комитет, Pascal Descarpes (Франция), JUSTICE (Англия и Уелс), Комитетът по правораздаване (Северна Ирландия) и Liga lidských práv (Чехия).

Проектът е финансиран от Институт Отворено общество Будапеща (OSI). Мненията, изразени в тези публикации, са тези на авторите и не отразяват непременно мнението на Институт Отворено общество Будапеща (OSI).

Публикувано от Hungarian Helsinki Committee

Bajcsy-Zsilinszky út 36-38.

H-1054 Budapest, Hungary

www.helsinki.hu

Съдържание

Автори.....	3
1. Въведение	11
1. 1. каква е идеята и целта на проучването?	11
1. 2. Методология.....	14
1. 3. Международни стандарти в разследването на изтезание и малтретиране	20
1. 4. Полезни източници и връзки.....	24
2. Белгия.....	25
2. 1. Резюме на доклада от Белгия	25
2. 2. Маса.....	33
3. България	38
3. 1. Резюме на доклада от България.....	38
3. 2. Маса.....	47
4. Република Чехия	52
4. 1. Резюме на доклада от Република Чехия	52
4. 2. Маса.....	62
5. Англия и Уелс.....	67
5. 1. Резюме на доклада от Англия и Уелс.....	67
5. 2. Маса.....	80
6. Франция	85
6. 1. Резюме на доклада от Франция	85
6. 2. Маса.....	93
7. Унгария	98
7. 1. Резюме на доклада от Унгария	98
7. 2. Маса.....	114
8. Северна Ирландия	119
8. 1. Резюме на доклада от Северна Ирландия	119
8. 2. Маса.....	131
9. Заключение	137
10. Препоръки	146
11. Приложение I.....	147
11. 1. Стандартизиран въпросник и хипотетичен случай.....	147
11. 2. Приложение II - Примерни въпроси за интервюта	155

Автори

Джоди Блэксток е директор на организацията "Justice" и юрист. Нейната длъжност включва консултации относно вътрешнодържавни и европейски предложения в областта на наказателното правосъдие, провеждане на изследвания на ефективността на процедурите в наказателно правораздаване, насърчаване на законови реформи и намеса по случаи в интерес на обществото. Последните ѝ съвместни проекти, финансирани от Европейската Комисия, са "Европейски заповеди за арест: осигуряване на ефективна защита" и "Под арест: емпирично проучване на правата на заподозрените в четири юрисдикции". Делата с нейно участие включват жалби до Върховния съд на Великобритания по отношение на правото на достъп до адвокат (2010), правата на децата на екстрадирани при предотвратяването на екстрадиция (2012), правото на разкриване на данни след присъда (2014). Тя редовно участва в семинари и програми за обучение относно законодателни промени по наказателните и човешките права във Великобритания, Европа, както и в международен план.

Паскал Декарп е изследовател, експерт по проекти и обучаващ на служители на поправителните заведения. Владее три езика и образованието му е в сферата на правните и социални науки. Той е член на Института по наказателно право и криминология в Университета в Берн (Швейцария). Участва активно в различни изследователски проекти като "Prison Litigation Network" и "Offender Supervision in Europe" (COST Action IS1106). Също така е консултант на ПРООН (Румъния, Виетнам), както и по проекти в Алжир, Йордания и Косово. Неговите проучвания и експертни знания се фокусират основно върху проблемите в затворите, условията на задържане, пробационните надзорници и процесите по преминаване от затвора към изпитателния срок. Той е генерален секретар на Френското дружество по криминология и съосновател на работната група "Early-stage German criminologists" (JaW).

Брайън Гормали е директор на Комитета по правораздаване, водещата правозащитна организация в Северна Ирландия. Има над десетгодишен опит като независим консултант, работил предимно в доброволческия и обществения сектор и специализирал в областта на правосъдието, правата на човека и проблемите на равенството. До 2000-ната г. в продължение на 25 години е заместник-директор на NIACRO и работи с общности, отчуждени млади хора, бивши затворници и семейства на лишените от свобода. Той е публикувал и представял подробно материали по въпросите на правосъдието, обществения ред и решаването на конфликти, по-специално на политически мотивираното освобождаване на затворници, жертви на тероризма, стари присъди и възстановително правосъдие. Участвал в международна мироопазваща дейност в Южна Африка, Израел/Палестина, Баската автономна област, Италия, а отскоро и Колумбия. Работил е и по изготвянето на Декларация за правата заедно с Комисията по правата на човека на Северна Ирландия.

Кадар, Андраш Андраш Кадар е адвокат и съ-председател на Унгарския хелзински комитет (УХК), неправителствена организация за защита на правата на човека, която се фокусира върху – сред други въпроси – достъпа до правосъдие, правото на защита и превенцията на изтезанията. Освен, че е представител на организацията на национални и международни форуми, включително Европейския съд по правата на човека, той участва и в различните проекти на УХК на тези теми, включително и за постоянен мониторинг на местата за задържане. Между 2008-а и 2014-а г. той членува в Независимия съвет за оплаквания от полицията – граждански надзорен орган, избран от и отговорен пред Унгарския парламент.

Славка Кукова започва работа в Български хелзински комитет (най-голямата и най-старата неправителствена организация в страната) през 2000-ната г., след като завършва Факултета по право. Работи като изследовател на мониторинга в детски заведения, затвори и следствени арести. В Комитета отговаря за изследвания, (правни и практически) проекти, свързани с правоприлагащите органи, поддържането на реда, използването на специални разузнавателни средства, трафика на хора, задържането в следствени арести, затвори,

полицейски участъци, детски институции, психиатрични болници, социални домове за хора с увреждания. Тя е съавтор на редица мониторингови доклади, посветени на лишаването от свобода в различни места за задържане и институции. Участвала е в подбор на случаи за стратегически дела пред ЕСПЧ за неправомерно задържане, нечовешко и унизително отнасяне, правомерна употреба на сила, липса на достъп до правосъдие.

Мануел Ламбер (магистърска степен от Université libre в Брюксел, допълнителна магистърска степен по човешки права от Université de Saint-Louis – Брюксел) е правен консултант в Белгийската лига по човешки права (Ligue des droits de l'Homme). Основните му полета на работа са наказателното право, наказателното право и човешките права. Освен това преподава курсове за въвеждане в конституционното право като асистент във Факултета по право в Université libre de Bruxelles.

Емеше Сепси-Кейха е конституционен юрист, с диплома магистър по право и специалност изготвяне на правни документи и оценка на регулационното въздействие. Тя е експерт по предпазване на данни и прозрачност. Работи в Министерството на правосъдието повече от 5 години, като там отговаря за анализа на настоящи регулаторни предложения с оглед предпазването на фундаменталните права, а освен това редовно участва в изготвянето на предложения на министерството, относно полицейските процедури и лишаването от свобода. Тя е опитен преводач на английски и френски правни текстове и е работила като юрист-лингвист в Европейския съд.

Станислава Сладекова е завършила правния факултет на университета в Масарик през 2016-а г. Понастоящем работи като юрист към две чешки неправителствени организации. В Лигата по права на човека, където е работила като доброволец преди завършването на образованието си, взима участие в дела, свързани с полицейския произвол и тяхното разследване, а също така е сред създателите на уебсайта "Честна полиция" (Fair Police), който публично предоставя основна информация за правата и компетенцията на полицейските служители, както и за правата и задълженията на гражданите, влизащи в контакт с полицията.

Работи в Организацията за подпомагане на бежанците, където осигурява правна помощ на хора, търсещи международна закрила в Чехия. По време на обучението си, Станислава придобива и опит от работата си в малка адвокатска кантора и службата на Омбудсмана.

Балаш Тот завършва юридическия факултет на Университета в Мишколц, продължава магистратурата си там, а след това през 2004-а г. работи в Министерството на образованието. От Ноември 2004-та г. работи за Унгарския хелзинкски комитет, една от най-добре познатите организации за опазване на човешките права в страната. В Комитета той е отговорен за проекти в сферата на правораздаването, полицейската дейност, задържането, противодействието на дискриминацията и върховенството на закона. Между февруари 2008-а г. и февруари 2013-а г. също така работи и като асистент в Катедрата по правна теория и социология на Университета в Мишколц, където защитава магистратура през 2012-а г. Автор е на повече от 30 научни текста и съавтор на първата подробна унгарска книга по етническо профилиране.

Предговор

Изтезанието, нечовешкото или унижително отнасяне или наказание от десетилетия са забранени с международни и регионални инструменти и конвенции. Конвенцията на ООН против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание беше приета от Генералната асамблея на ООН през декември 1984-а г. и влезе в сила през юни 1987-а г., макар Универсалната декларация за човешките права да я предшества с близо четири десетилетия. В Европа, откакто беше ратифицирана и влезе в сила през 1953-та г., Европейската конвенция за правата на човека (ЕКПЧ) предвижда в своя Член 3, че никой не може да бъде подлаган на изтезание или нечовешко или унижително отнасяне или наказание. Четиридесет и осем държави са ратифицирали Конвенцията и повече, ако не и всички, са инкорпорирали забраната за изтезания в националното си законодателство. Забраната за изтезания е абсолютна и не може да бъде дерогирана при никакви обстоятелства. Отговорност за неспазването ѝ може да се търси чрез Европейския съд за правата на човека (ЕСПЧ) и, поне като принцип, чрез националните съдилища.

Въпреки това, изтезанията и другите форми на нечовешко или унижително отнасяне от страна на длъжностни лица, и най-вече на тези в системата на наказателното правосъдие на страните членки продължават да присъстват в много европейски страни. Макар преценката за разпространението на изтезанията да е тежка задача, един от подходите е да се погледне броят на случаите, разглеждани от ЕСПЧ. От 1957-а г. насам, повече от едно от десет нарушения на ЕКПЧ, обявени от ЕСПЧ, засягат Член 3, а в над една четвърт от тези дела е установена липса на ефективно разследване. Това явление не е ограничено в рамките на малък брой държави нарушителки. ЕСПЧ обяви, че над десет държави няколко пъти са нарушавали забраната за изтезания. Изглежда и че разпространението на изтезанията и нечовешкото и унижително поведение не намалява. През 2013-а г., повече от една четвърт от нарушенията, установени от ЕСПЧ, засягат Член 3, а в повече от една четвърт от тези случаи съдът установява липсата на ефективно разследване. Продължаващото приложение на изтезания и разпространението на нечовешко и унижително отнасяне, и неспособността на редица държави да ги предотвратяват и разследват, присъстват в много от националните доклади, изготвени от Европейския комитет за предотвратяване на изтезанията. Така, макар в много държави да липсват адекватни системи за установяване, събиране и публикуване на статистически данни за изтезанията и нечовешкото и унижително поведение, за тях се знае много.

Същото не може да се каже за по-леките форми на малтретиране от длъжностни лица в наказателноправните системи. Прагът на поведението, равняващо се на изтезание за целите на Член 3, е висок. Въпреки, че ЕКПЧ не дефинира изтезанието, съдебната практика на ЕСПЧ ясно дава да се разбере, че поведението, попадащо в сферата на Член 3 има три съществени елемента: причиняването на тежка физическа или психическа болка или страдание; преднамереното причиняване на такава болка или страдание; и преследването на конкретна цел, като изтръгване на информация, наказание или сплашване. Наличните свидетелства,

обаче, подсказват, че в много страни служителите на закона често, ако не и рутинно, употребяват прекомерна сила, докато изпълняват задълженията си по налагане на закона и опазване на обществения ред и докато арестуват и задържат заподозрени, и освен това прибегват до различни форми на незаконно поведение, докато разследват престъпления и разпитват заподозрени. Тук проблемът с дефиницията създава по-големи трудности. Подобно поведение може да бъде сериозно или да има значителни последици, и за пострадалите от него и за интегритета на наказателната процедура, дори без да се равнява на изтезание. Дори да се равнява на нечовешко или унижително отнасяне, поради неясните параметри не може да бъде квалифицирано адекватно. Една от последиците е, че данните за поведение, което, макар и сериозно, не се равнява на изтезание, е трудно да бъдат събрани по последователен и сравним начин, и в много държави такива липсват. И все пак, липсата на данни не означава липса на проблем.

Официалните доклади и изследвания показват, че причините и за изтезанията и за малтретирането са различни и взаимосвързани, и включват институционални и системни фактори, културата на правоприлагащите органи и психологическия профил на някои от служителите им. Полицаяте и другите служители в системата на наказателното право често са зле платени и нямат адекватно обучение, а в организациите, в които работят може да има недостиг на ресурси. Въпреки това, от тях се очаква да предотвратяват и разследват престъпления, да поддържат обществения ред и, често, да работят с лица и общности, които също са подложени на стрес. Подобни очаквания често се превръщат в институционални императиви и цели, които поставят полицаите и другите разследващи служители под натиск за постигане на "резултати". При липса на следователски умения и ресурси, изкушението да се използват насилие, или заплахи за насилие за постигането на резултати, може да се окаже непреодолимо. Докато недопустимите форми на поведение може да не бъдат наказани от съдебната система и да доведат до изключване на доказателствата, получени с тяхна помощ, при по-леките форми на това поведение няма голяма вероятност от "загуба" на доказателства, и може дори да бъдат допускани или одобрявани. Във всеки случай, много от взаимодействията между полицаи и заподозрени се осъществяват при "намалена видимост" и без да привличат внимание, а от решаващо значение е и това, че заподозрените или обвинени в престъпление обикновено нямат "глас", т.е. нямат добро обществено положение и често не се ползват с доверие.

Все пак, макар картината на малтретирането от служители на наказателната системата да не е толкова ясна, очевидно е, че изтезания не се срещат във всички страни от Европа, а в някои изглежда изобщо не съществуват. Затова критическите въпроси са: защо изтезанието и малтретирането съществуват в някои юрисдикции, а в други не, кои са променливите от практическо значение, и може ли от държавите, в които изтезанието и малтретирането са слабо разпространени да се извлекат поуки, които да се приложат за подобряване на положението в страните с негативни резултати в това отношение? Изненадващо е, че досега са извършени много малко сравнителни изследвания и анализи на тези въпроси сред юрисдикциите в Европа.

Този изследователски проект цели да поправи този пропуск, и затова е толкова значим. От първостепенна важност за проекта беше схващането, че макар нормативната рамка и институциите, създадени да осъществяват надзор и да прилагат правната забрана за изтезание и малтретиране да са важни, вероятно решаваща роля играят и неюридически фактори. С други думи, макар адекватното законодателство и ефективните институции да са необходими предпоставки, те не са достатъчни за успешното изкореняване на изтезанията и малтретирането. Неюридическите фактори, като наличието на финансови ресурси и традиционните културни възприятия и практики – сред прокурорите, в съдебната система и сред правоприлагащите органи – значително се различават в различните юрисдикции, и е важно да се установи как влияят и на разпространението и на ефективното регулиране на изтезанията и малтретирането. Въоръжени с тази информация, можем не само да оценим ефективността на правното и институционално регулиране, но и да проучим начини, по които неюридическите фактори могат да бъдат изменени, за да подобрят положението в конкретни държави.

Заклученията и препоръките на проекта заслужат да бъдат прочетени, разпространени и приложени. За да се анализират данните, беше създаден новаторски подход към отчитането и сравняването на определящите фактори и това даде солидни резултати. Важността на подходящо законодателство е добър пример. Всички държави в изследването на практика са въвели международните нормативни стандарти относно забраната за изтезания, но въпреки това, разпространението на изтезания и малтретиране в тях варира значително. Важна променлива е степента, до която забраните за изтезания, регламентирани на високо ниво се детайлизират чрез конкретни правила и насоки за служителите на правоприлагащите органи, формулирани на практически език, който може да бъде разбран и прилаган в ежедневната работа. Следователно, по-скоро трябва да се наблегне на превенцията на изтезанията и малтретирането и на поощряването на добрите практики, отколкото на установяването и наказването на виновните за тях. Това не значи, че не са необходими институции и механизми, които да търсят отговорност на извършителите. Съществуването им е задължително. Но е важно да се помни, че по ред причини, само малка част от делата завършват с наложени наказания за тези, които изтезават или малтретират граждани.

Изтезанията и малтретирането от страна на длъжностни лица са неприемливи явления. Не само, че противоречат на международните нормативни стандарти, но и подкопават върховенството на закона и са в дълбок разрез със самата демокрация. Нещо повече, те имат вредни последици. Общественият ред и ефективното разследване на престъпления се осланят на общественото доверие в наказателната система и нейните служители. Ако доверието в наказателната система не съществува, гражданите ще бъдат по-малко склонни да спазват закона и да помагат на правоприлагащите органи, като съобщават за престъпления и като свидетели. Лицето, пострадало от полицейско насилие, споделя преживяванията си с приятели, роднини и познати. Превенцията на изтезанията и малтретирането, гарантирането на експедитивно и ефективно разследване на жалбите и предприемането на подобаващи мерки срещу

извършителите, трябва да бъдат първостепенни политически приоритети. Настоящият доклад представя основата за реализирането на тези цели.

От проф. Ед Кейп

Професор по Наказателно право и практика
Университет на Западна Англия, Бристол, Великобритания

1. Въведение

1. 1. каква е идеята и целта на проучването?

Малтретиране от длъжностни лица – обикновено от служители на полицията или затворите – се среща по целия свят, но отговорът на това престъпление е различен в различните страни. Настоящото изследване, започнало през 2015-а г., се фокусира върху съдебното преследване на случаите на малтретиране, включващо наказателна отговорност на държавни служители, които умишлено причиняват силна болка или страдания (физически или психически) на човек, с цел изтръгване на признание от него или трето лице, наказание за деяние, което е извършено или се подозира, че е извършено от него или трети човек, или сплашване и принуда над него или трето лице, когато подобни болка или страдание са причинени от държавен служител или друго лице в служебно качество. Трябва да се изтъкне, че разширихме фокуса на проучването в два аспекта: първо, включихме съдебното преследване на поведение с недостатъчно тежък характер, за да се квалифицира като изтезание (напр., малтретиране, равняващо се на нечовешко или унизително отнасяне), и освен това разгледахме случаи, при които елементът на умисъл не е съвсем ясен (например, малтретиране на лице, съпротивляващо се на полицейски арест, което може да бъде разгледано като “наказание” за неподчинението, но може и изобщо да не включва съзнателно обмисляне на постъпката и да е плод на неконтролирания гняв на участващите полицаи). Може би най-добрата формулировка на концепцията за малтретиране е дадена от Европейския съд за правата на човека в решението на Голямата камера, издадено по делото “Буид срещу Белгия” (23380/09, ал. 88.), което гласи следното: “по отношение на лице, което е [...] изправено срещу полицаи, всяко прибягване до физическа сила, което не е станало наложително поради поведението на лицето, уронва човешкото достойнство и представлява, по принцип, нарушение на правото, изложено в Член 3”. Това означава, че нашият проект включва всяко твърдение за прекомерна употреба на сила, дори когато законът формално упълномощава употребата на такъв вид сила.

По време на съществуването на Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ или Съд) от 1959-а до 2013-а г., повече от 11 процента от нарушенията, установени от Съда¹, засягат забраната за изтезания, нечовешко или унизително отнасяне (Член 3 от Европейската конвенция за правата на човека, ЕКПЧ). В много национални юрисдикции е проблем, че по твърде малко наказателни производства по случаи на малтретиране се повдигат обвинения, а успеваемостта на подобни съдебни производства е ниска. От 1977-те нарушения, установени от Съда по Член 3 на ЕКПЧ, в 519 случая основанието за откриване на нарушение е липсата на ефективно разследване. С други думи, в повече от 26 процента от нарушенията, свързани с Член 3, Съдът е установил, че местните власти не са разследвали ефективно случаите на малтретиране. Този широко разпространен и актуален проблем осигурява – както ЕСПЧ често споменава – “фактическа безнаказаност” на извършителите на подобни престъпления. И не са само гражданите на “обичайните” страни (като Русия, Турция или Украйна) тези, които

1 http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2013_ENG.pdf

страдат от изтезание, нечовешко или унижително отнасяне: България, Франция, Гърция Унгария, Италия, Полша, Румъния и други държави също е установено, че са нарушавали Член 3 на Конвенцията. Текущата статистика показва, че решенията на ЕСПЧ не са довели до систематични промени и малтретирането остава сериозен проблем за цяла Европа. През 2013-а г. повече от 26 процента от нарушенията, установени от Съда², засягат забраната за изтезания и нечовешко или унижително отнасяне, и в повече от 27% от тези случаи липсва ефективно разследване.

На национално ниво, може да заключим, че в много страни твърде малко докладвани случаи на малтретиране водят до повдигане на обвинения. Например, в Унгария, според статистика, получена от службата на Главния прокурор, през 2010-а г. са били докладвани 1086 инцидента с малтретиране от страна на държавни служители, но са повдигнати обвинения само в 44 случая. А дори и при повдигнато обвинение, официалната успеваемост на прокуратурата – която е средно над 95% - е около 65% в делата за изтезания. Предвид вероятно високата степен на латентност на тези престъпления, можем да заключим, че съдебното преследване на малтретирането в Унгария е много неефективно. И това се случва след 2 десетилетия постоянно развитие на законовата рамка и установяване на независими надзорни механизми в полицията и системата на затворите.³ В други страни, макар да няма надеждна статистика за броя на жалбите и/или броя на разследванията на практика произтекли от тези жалби, има индикации, че положението не е особено по-добро. Например, Комитетът срещу изтезанията на ООН изрази загриженост за несъответствието между броя на жалбите за изтезания и малтретиране в Чешката република и липсата на разследвания в тази връзка. В този контекст, фактът, че чешките власти са разследвали само 13 случая на малтретиране през 2013-а г. не може да бъде определен като напълно задоволително постижение. Както ще видим, имаме доклади за подобна практика и в други източноевропейски страни, което подсказва, че има и нещо отвъд правните норми и институционалното устройство, което би помогнало за ефективното преследване на малтретирането. В същото време има страни, за които подобни явления са избледнял спомен. Може би най-яркият пример е Северна Ирландия, в която човешките права бяха вероятно в най-лошо положение през '70-те и началото на '80-те години на 20-и век (заради борбата срещу тероризма), но днес Северна Ирландия може да бъде спомената сред страните с най-добри практики.

Когато едно лице направи правдоподобно твърдение, че той/тя са станали жертва на малтретиране от страна на длъжностно лице и се обърне към ЕСПЧ, Съдът преценява дали местните власти са провели ефективно разследване по случая. Липсата на подробно разследване от страна на властите се квалифицира от Съда като нарушение на Член 3-ти (забрана за изтезания, нечовешко или

2 http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_2013_ENG.pdf

3 Виж: Borbála Ivány – András Kádár – András Nemes: Hungary. In: Richard Carver – Lisa Handley: Does Torture Prevention Work? Liverpool University Press, Liverpool, 2016, pp. 183-230

унизително отнасяне) на ЕКПЧ. Богатата съдебна практика на ЕСПЧ осигурява ясни стандарти за понятието ефективно разследване.⁴

- За да бъде едно разследване ефективно, трябва да бъде извършено от органи на властта, независими от замесените в инцидента. Това означава не само липсата на йерархична или институционална връзка, но и практическа независимост.
- Властите трябва винаги да полагат сериозни усилия да открият какво е станало и не трябва да разчитат на прибързани или необосновани изводи за приключване на следствието или като основа за своите решения. Те трябва да вземат всички възможни разумни мерки да съберат уликите по случая, включително показания на очевидци и съдебни експертизи.
- Медицинските удостоверения и доклади трябва да бъдат изготвени от независимо медицинско лице.
- Разследваният трябва да се извършват своевременно. Продължителността на разследването трябва да отговаря на сложността на случая, а неоправданото забавяне на процедурата показва липса на действителна воля за ефективно разследване.

Различните страни имат различна нормативна рамка и прилагат различни специфични мерки и практически решения. (напр. наличието/липсата на видео камери в местата за задържане или полицейските управления, финансови ресурси, отделени специално за ефективното разследване на случаи на изтезание, употребата/липсата на специални процедури за лекарите при преглед на наранявания), които спомагат (а в някои случаи и подкопават) съответствието със стандартите, въведени от ЕСПЧ. Дори по отношение на основната нормативна рамка (напр. елементите от дефиницията за изтезание или малтретиране, видовете отговорност, наказанията, отегчаващи/смекчаващи вината обстоятелства, защита и имунитет) съществуват много различни решения.⁵ И все пак няма актуални сравнителни анализи по въпроса какви решения съществуват за разследването и съдебното преследване на случаи на изтезание и дали те могат да бъдат определени като добри или лоши практики според изискванията на Страсбург и други международни стандарти.

Също така не съществуват и сравнителни анализи на неюридическите фактори, които влияят върху ефикасността при наказателното преследване на изтезанието (като институционалната култура и връзките на различните субекти, които участват в производството: например, отношението на обвинението и съдебната система към полицията и към тези, които е по-вероятно да станат жертви на изтезания, включително и обвиняеми по текущи наказателни дела).

Основната идея на проекта е да се противопостави на малтретирането чрез застъпничество, основано на проучвания, като осигурява на тези, които взимат решенията информация за промените в правната рамка и – по възможност

4 Eric Svanidze: Effective investigation of ill-treatment. Guidelines on European standards , Council of Europe 2009., available at: <http://www.coe.int/t/dgi/hr-natimplement/publi/materials/1121.pdf> (accessed on 1 November 2016)

5

– в институционалната култура, водещи до повишаване на ефективността в наказателното преследване на изтезанията.

Затова, въз основа на доклади от седем държави, подготвени в рамките на този международен изследователски проект, сме съставили списък с показатели по отношение на ефективното наказателно преследване на случаи на малтретиране специално с оглед на изискванията на ЕСПЧ и други международни стандарти.

Главната ни цел беше да установим дали има специфични законови положения или институции, които се оказват значими фактори за успеха на разследванията (напр., правила, касаещи медицинския преглед при прием в място за задържане и записването му, видеозаписи на разпитите и вътрешността на мястото за задържане, или структурната независимост на органите, разследващи случаи на малтретиране и т.н.). Освен това, като втора цел, се опитахме да разберем дали има неюридически фактори, които играят важна роля в това отношение (наследството от комунистическата ера, нравите в полицейските сили, прокуратурата и съдебната система, финансовите възможности на различните държави и т.н.), и ако има, какво може да се направи, за да се променят неюридическите фактори, които спъват ефективното наказателно преследване на малтретирането. Определено не намерихме отговор на всеки един от първоначалните си въпроси. Но се надяваме, че наученото от този сравнителен анализ е обогатило и изследователите в тази област, и хората с политически правомощия, които искат да подобрят положението в своята страна.

1. 2. Методология

1.2.1. Проблемът

Както беше споменато, изтезанията и нечовешките и унижителни наказания от страна на полицията са широко разпространени в много европейски страни, докато успеваемостта при производствата срещу тях е ниска. Този често срещан и актуален проблем гарантира – по думите на ЕСПЧ – фактическа безнаказаност за извършителите на тези престъпления.

В същото време

а) ниска успеваемост на тези наказателни производства се наблюдава в държави с малки или по-значителни различия в материалното и процесуално законодателство, регулиращо малтретирането, което показва, че неюридическите фактори (финансови възможности на разследващите власти, охранителни технически решения в затворите, специфични нрави сред органите на реда и т.н.) може да са причината за сходните резултати от разследвания на случаи на малтретиране въпреки различията в правните системи;

б) различните правни регулации могат да доведат до различни резултати при различните наказателноправни системи, в който случай, конкретни формално-правни аспекти на системата се идентифицират като увеличаващи вероятността за добри резултати;

в) можем и да допуснем, че резултатите в две наказателноправни системи могат да се различават значително, въпреки подобните им правни норми, което отново може да се обясни с неюридическите фактори.

Въпреки, че проблемът, обект на изследователския проект е установен на много места, планирайки изследването ние не разполагахме с актуални сравнителни анализи, изследващи защо страни с различни закони изпитват един и същ проблем, както и не разполагахме с възможни обяснения за тези различия. Определено можем да започнем с идеята, че съществуването на основни процедурни гаранции не води задължително до добре работеща система. Правото на правна помощ, на уведомяване на трето лице и осигуряване на медицинска помощ са обезпечени почти навсякъде, поне на хартия, както е осигурена и независимостта на субектите, разследващи случаи на малтретиране. Въпреки това, има огромни разлики в прилагането на човешките права в наглед подобни системи.

1.2.2. Цел на проекта

Целта на проекта беше да предложим възможни обяснения за наличието на прилики и различия в успеваемостта на разследването на случаи на малтретиране от длъжностни лица, в условия на сходни и различни законови рамки. Първо, искахме да разберем дали има специфични правни норми и институции, които се оказват важен фактор за успеха на разследванията (например, правила, касаещи медицинския преглед при прием в място за задържане и записването му, видеозаписи на разпитите и вътрешността на мястото за задържане, или структурната независимост на органите, разследващи случаи на малтретиране и т.н.), и също да установим дали някакви, предимно неюридически фактори, играят важна роля в този аспект (наследството от комунистическата ера, етосът в полицейските сили, прокуратурата и съдебната система, финансовите възможности на различните държави и т.н.).

За да постигнем тази цел, разработихме план на проекта, състоящ се от елементи на изследване и застъпничество. Изследването преди всичко не е научен или академичен труд и не беше замислено като такъв. Беше планирано и извършено главно от практикуващи адвокати и НПО-та с цел да се определят добри практики и проблемни области, които могат да служат като основа за застъпничество и – понякога съвсем технически – за подобрения в наказателната система, но бяха осигурени и академични експертни познания, които да осигурят методологична последователност.

1.2.2.1. Пилотна фаза (месеци 1-6)

В пилотната фаза на проекта за пилотни държави бяха избрани Унгария и Обединеното Кралство. Един експерт от Обединеното Кралство, професор Ед-Лойд Кейп, и двама експерти от Унгария, Андраш Кристоф Кадар и Ищван Шикингер сформираха борд (наричан: Борд), който да отговаря за цялостния надзор на работата по проекта, извършена от координатора на УХК за проекта, Балаш Тот. Юридическият екип на УХК разработи въпросник (вж. Приложение I), който послужи за база за анализ на различните правни системи, целящ да

осигури известна последователност между различните държави, изследвани в проекта.

След избора на пилотни държави, местни експерти – УХК в Унгария и JUSTICE във Великобритания – осигуриха анализ на това как съответната им правна система се отнася с проблема на малтретирането, като направиха изчерпателно описание на правната система в страната си, и по-конкретно на това как един хипотетичен случай на изтезание (изготвен от екипа на проекта, въз основа на случаи от юрисдикцията на ЕСПЧ) би бил разгледан от съответните власти.⁶ На базата на стандартизиран въпросник минаващ през наказателното производство (от докладването на случая през събирането на улики до обвинението и решението на съда), от местните експерти беше изискано да напишат подробно описание как правните норми на техните юрисдикции “ще работят” на практика и да опишат кои са възможните пречки и/или потенциално успешни решения/практики които имат значително влияние на резултата от наказателните производства. Докато подготвят хипотетичния казус, местните експерти трябваше да обърнат специално внимание на това дали собствената им съдебна система се придържа към стандартите, утвърдени от КПИ и ЕКПЧ, и ако не, те бяха молени да дадат разяснение за недостатъците. За да улесни работата им, УХК подготви кратък списък с международни стандарти, отнасящи се до предотвратяването и преследването на малтретирането, основан на – освен и на други източници – стандартите на КПИ и практиката на ЕСПЧ.

Освен подготовката на хипотетичния казус, от експертите бе поискано да проведат, при нужда, между 7 и 15 интервюта с действащи юристи (прокурори, адвокати и съдии), за да проучат неюридическите фактори, които биха могли да играят роля в (положителния или отрицателен) резултат при разследването на случаи на малтретиране, както и да проучат основно всички определящи фактори, които не могат да бъдат определени чрез разглеждане на нормативната рамка. Резултатите от интервютата трябваше или да бъдат включени в казуса или да бъдат резюмирани в края на казуса. На експертите бяха предоставени примерни въпроси от унгарското проучване (вж. Приложение II)

1.2.2.2. Реална фаза на изследването (месеци 7-18)

След като черновите на докладите от първите две страни бяха предадени на Борда, въпросникът и хипотетичният случай претърпяха малки промени, предвид несъответствията и проблемите, които възникнаха при изготвянето на докладите. Имаше една важна поправка, а именно, решихме да изключим малтретирането в затворите от обсега на изследването и да се фокусираме върху полицията: прегледът на доклада от Великобритания ясно показва, че в някои държави, където напълно различни институции разследват престъпления, извършени от различни правоприлагащи органи, включването и на полицията и на затворите ще изисква двойна работа, което не беше възможно да се изпълни в рамките на проекта.

6 The method has been inspired by the concept of the book: Ed Cape – Jacqueline Hodgson – Ties Prakken – TaruSpronken: Suspects in Europe: Procedural Rights at the Investigative Stage of the Criminal Process in the European Union. Intersentia, 2007.

След изменението на въпросника и хипотетичния случай и изготвянето на инструкциите, за участие в изследването бяха избрани още шест държави. Държавите бяха избрани в съответствие със следните съображения:

1. да бъдат представени двете основни правни системи (общо право и континентално),
2. да участват държави от бившия социалистически блок,
3. да участват държави с различни модели на наказателно преследване на случаите на малтретиране (напр., Омбудсман в Ирландия, Независимата комисия за оплаквания срещу полицията във Великобритания, държави, в които прокуратурата има изключителна компетентност и т.н.)
4. да се включат държави, в които се използват видео камери при разпит и такива, в които не се използват.

Въз основа на тези съображения и при предварително проучване в тази област (анализ на доклади от КПИ и статистика от ЕСПЧ), бяха избрани следните държави:

1. Северна Ирландия, която има специален Омбудсман, разследващ жалби за малтретиране, което е уникално;
2. Чехия, където след значима институционална реформа през 2012-а г. бе основан независим орган за инспекция на полицейско малтретиране. Това дава възможност да се оцени ефектът от промените;
3. България, една от страните, остро критикувани от страна на КПИ, с много дела, завършващи в Страсбург;
4. Белгия, западноевропейска държава, чийто външен комитет за контрол на полицията (Comité P) също е критикуван от КПИ;
5. Франция, правната система с най-много елементи на служебно начало (съдийски разследвания);
6. Германия: правна система, повлияла много други, включително и унгарската – и различните решения в провинциите и федералната структура на държавата дават допълнителна причина за включването на Германия.

Отекспертитебепоисканодапосочатпотенциалниправниномилиструктурни/ институционални недостатъци, които са в разрез с международните стандарти или не успяват да увеличат ефективността на наказателните производства. Обемът на докладите варира между 40 и 120 страници. За съжаление, заради влошено здраве, германският експерт не успя да изготви доклада си, затова изследването в крайна сметка бе завършено в седем държави.

1.2.2.3. Сравнителният анализ

Няма лесен начин да се измисли необорима методология, която прави възможно сравняването на фундаментално различаващи се и в същото време сложни системи, като превенцията на случаите на малтретиране или системата за разследването им. Въпросникът, хипотетичният случай, международните стандарти, двата пилотни доклада и цялостният надзор от Борд от

професионалисти имаха една обща цел: да се изготвят доклади, въз основа на които различните системи да могат да се сравнят поне до някаква степен и да се направят изводи, с практическо значение за първоначалната цел на изследването, а именно, да отговорят кои юридически и неюридически фактори се оказват важни за превенция на случаите на малтретиране и ефективното им разследване. Въпреки всичко, индивидуалните доклади от държавите не подлежаха на сравнение в оригиналния си вид и обемът им варираше в широки граници – между 40 и 120 страници. Затова решихме да изготвим кратки (между 7 и 12 страници) конспекти на тези доклади с по-унифицирана структура, въз основа на която можехме да анализираме докладите, използвайки “Индекс”, разработен за целта на този анализ.

Главните категории в индекса са:

1. Забрана за изтезания – закони и практика: оценка на правната система и прилагането ѝ;
2. Документиране на факти, потенциални доказателства: подкатегиите в този раздел дават преглед на най-полезните доказателства при разследването на изтезания (записи от камера и медицински доказателства);
3. Правото да се уведоми трети човек и достъп до правна защита: оценка на класическите защитни мерки;
4. Разследване, съдебно производство: комплексна оценка на органа, отговорен за разследването на твърдения за изтежание (независимост, нагласа, възможност за действие, ако органът прекрати дело);
5. Дисциплинарно производство: тази част оценява последиците от установено малтретиране;
6. Мониторинг: тази част разкрива дали е възможно да се направи надеждна оценка на системата, въз основа на официалната статистика.

Подготвихме отделен анализ за всяка страна,⁷ включена в проекта и направихме сравнителен анализ въз основа на собствената си оценка с оглед на докладите, предоставени от експертите. Излишно е да споменаваме, че използваните категории и оценъчните резултати подлежат на дебат, но твърдо вярваме, че това е методология, която посочва някои от решаващите аспекти на една ефективна система за разследване на малтретирането, а и прави постижимо сравняването на тези сложни и различни системи.

1.2.3. Астъпническа дейност

В добавка към изготвянето на сравнителното изследване на английски, на езика на съответните държави бяха преведени и изследвания за отделните държави или техни резюмета (плюс сравнителното изследване). Където местните експерти сметнаха за уместно и приложимо, бяха направени и кратки филми за проблемите и опита на местно ниво, свързани с проблема на малтретирането,

⁷ In these summaries we do not use footnotes, they can be checked in the original reports which are available at thetorturefiles.org.

които с по-достъпния си подход и послание могат да бъдат използвани за целите на застъпничеството.

Освен, че специфичните за всяка държава изследвания бяха предоставени на заинтересованите страни, имаше и възможност за експерти от максимум три държави да проведат по-обширни "кампании", привличайки вниманието не само на заинтересованите страни, но и на широката общественост към установените на местно ниво проблеми и потенциални решения. Експертите, пожелали да проведат подобни кампании, представиха описание на проблемите (темата на кампанията) и новаторски идеи за самата кампания (с използване на разказване, инфо графики, кратки филми). Трите държави, избрани за финансиране от Борда и подпомогнати с двама души допълнително делегирани от донора бяха Белгия, България и Чехия.

Всички материали, представени в рамките на този проект, могат да бъдат видени и свалени на thetorturefiles.org

1. 3. Международни стандарти в разследването на изтезание и малтретиране

1.3.1. Дефиниция

Член 3 на Европейската конвенция за правата на човека гласи, че "никой не може да бъде подложен на изтезания или нечовешко или унижително отнасяне или наказание".

Дефиницията за изтезание в Член 1 на Конвенцията на ООН против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне ("КПИ") е следната:

"за целите на тази конвенция терминът "изтезание" означава всяко действие, с което умишлено се причинява силно физическо или психическо страдание или болка на дадено лице, за да се получат от него или от трето лице сведения или признания, за да бъде то наказано за действие, което то или трето лице е извършило или в извършването на което е заподозряно, или за да бъде то или трето лице сплашвано или принуждавано, основаващо се на каквато и да е дискриминация, когато такава болка или страдание се причинява от длъжностно лице или друго официално действащо лице или по негово подстрекателство или с негово явно или мълчаливо съгласие. В това определени не се включват болката и страданието, които произтичат единствено от законни санкции и които са присъщи на тези санкции или настъпват случайно при тях."

Както вече споменахме, точна дефиниция на понятието "малтретиране" може да бъде намерена в решението на Голямата камера на ЕСПЧ, издадено по делото "Буид срещу Белгия" (23380/09, ал. 88.), което гласи следното: "по отношение на лице, което е [...] изправено срещу полицаи, всяко прибягване до физическа сила, което не е станало наложително поради поведението на лицето, уронва човешкото достойнство и представлява, по принцип, нарушение на правото, изложено в Член 3".

Случаите на изтезание са най-тежките нарушения на Член 3 от ЕКПЧ, но защитата на Член 3 се отнася за много различни типове посегателства над човешкото достойнство и физическа неприкосновеност. Малтретирането винаги трябва да е достигнало минимално ниво на тежест и това зависи от всички обстоятелства в дадения случай (като продължителност на упражненото отношение, физическият и психически ефект от него, а в някои случаи и пола, възрастта и здравословното състояние на жертвата).

Изтезанието представлява тежка и преднамерена форма на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание. За наличието на изтезание са необходими 3 елемента: причиняването на силна психическа или физическа болка или страдание...; умишленото или преднамерено причиняване на болката; и преследването на специфична цел като придобиване на информация, наказание или сплашване.

Тежестта или интензитетът на причиненото страдание може да се оцени на база на фактори като: продължителност, физически и психически последици, пол, възраст и здравословно състояние на жертвата, начин и метод на извършването

му. Подобни деяния са не само насилствени, а и отвратителни и унижителни за всяко лице, независимо от състоянието му.

Терминът нечовешко отнасяне включва поне такова отношение, което умишлено причинява жестоко страдание, психическо или физическо, неоправдано в конкретната ситуация.⁸

Унизително отнасяне е това, което предизвиква у пострадалите чувства на страх, терзание и подчинено положение, способни да ги унижат. Нечовешкото или унижително отнасяне не притежава достатъчна тежест и целенасоченост, за да се квалифицира като изтезание.⁹

Според Конвенцията и международните закони никога не може да има основание за прилагането на което и да е от тях.

1.3.2. Общи стандарти¹⁰

1.3.2.1. Разследване

Задължението да се инициира разследване възниква, когато компетентните органи получат правдоподобно твърдение или други ясни индикации за потенциален случай на сериозно малтретиране. При такива обстоятелства трябва да бъде предприето разследване дори и в отсъствие на изрична жалба. Трябва да се изисква длъжностните лица (включая полицаи и служители на затвора) да уведомяват компетентните органи, незабавно щом получат информация за твърдения или други индикации за малтретиране.

- За да бъде ефективно разследването на потенциално малтретиране, е наложително компетентните за провеждането му органи да са независими от участвалите в случилото се. Независимостта трябва да съществува на практика, не просто като липса на йерархични или институционални връзки.
- Разследването на потенциално малтретиране от страна на длъжностни лица трябва да отговаря на критерия за пълнота. Трябва да позволява ясно да се определи дали използването на сила или други методи е било оправдано предвид обстоятелствата, и да се наложат, в случай на нужда, наказания за участвалите.
- Лицата, провеждащи разследването, трябва да разполагат с всички нужни за едно ефективно разследване бюджетни и технически средства.
- Разследването трябва да се проведе по навременен и сравнително експедитивен начин.

8 "The Greek Case", 1969, Yearbook: European Convention on Human rights No12., p. 186.

9 <http://www.humanrights.is/en/human-rights-education-project/comparative-analysis-of-selected-case-law-achpr-iachr-echr-hrc/the-right-to-freedom-from-torture-or-cruel-inhuman-or-degrading-treatment-or-punishment/what-is-torture-and-ill-treatment>

10 For a complete overview of the standards, see: Eric Svanidze: Effective investigation of ill-treatment. Guidelines on European standards, Council of Europe 2009., available at: <http://www.coe.int/t/dgi/hr-natimplement/publi/materials/1121.pdf> (accessed on 1 November 2016). The following are summaries and verbatim quotes from this material which were distributed among the project partners.

- Разследващите органи трябва да имат пълната компетентност да установят фактите по случая и когато е необходимо да идентифицират и накажат отговорните. Разследващите органи трябва да имат властта временно да отстраняват разследваните лица от длъжност или от изпълнението на определени задължения.
- Когато се докаже малтретиране, трябва да се наложи уместно наказание.
- Разследващият орган трябва да осигури запис на подробни показания на лицето, и последващото му транскрибиране.
- Пострадалите от малтретиране трябва да имат правото да изискат предприемането на определени стъпки и да участват в определени действия по разследването. Те трябва редовно да бъдат осведомявани за напредъка на разследването и всички решения, свързани с него, и трябва да получат навременна компенсация, включително и рехабилитация.

(Протокол от Истанбул: Разследването трябва да разкрие и потенциални модели и практики, които може да са довели до изтезанието и да назначи медицински грижи и рехабилитация на жертвата).

Липсата на адекватна реакция на твърденията за нарушения може сама по себе си да представлява отделно нарушение на Член 3 от страна на разследващите органи.

1.3.2.2. Основни мерки за защита от изтезания и малтретиране на задържани лица

Европейският комитет за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание (КПИ) отдава особена важност на три права на задържаните от полицията:

- Правото на засегнатото лице да уведоми за задържането си трето лице по свой избор (роднина, приятел, консулство).
- Правото на достъп до адвокат, което включва свързаните с него право на поверителна консултация и правото на присъствие на адвокат по време на разпитите, включително осигуряване на правна помощ за лицата, които не могат да си позволят заплащане на процесуално представителство.
- Правото да поиска медицински преглед от лекар, и свързаното с него право при поискване прегледът да се проведе на място, където полицаите и другите немедицински служители не ги чуват и (освен ако лекарят изрично не поиска обратното) не ги виждат. Резултатите от медицинския преглед трябва да бъдат надлежно документирани и предоставени на разположение на задържаното лице и неговият адвокат. Лекарското мнение трябва да включва разяснения що се отнася до вероятната връзка между установените заключения за физическо и психическо състояние с потенциално изтезание или малтретиране, дори при липса на изрични твърдения за такова от лицата, полицаите или съдебните органи. Докладът трябва да бъде поверителен и да бъде съобщен на лицето или на назначения му представител.

Задържаните лица трябва изрично и незабавно да бъдат информирани за правата си. Още в началото на задържането, на лицата трябва да се предостави формуляр, разясняващ правата им и да се изиска да подпишат изявление, удостоверяващо, че са били информирани за правата си.

За всяко задържано лице трябва да има единствено и подробно досие, в което се вписват всички аспекти на задържането му и действията, предприети спрямо него. Адвокатът на задържаното лице трябва да има достъп до това досие.

1.3.2.3. Наранявания при задържане

Когато задържаното лице има признаци на наранявания или влошено здраве, дали по време на освобождаването или по време на пребиваването си в ареста, органите по задържането са тези, които трябва да докажат, че признаците или симптомите нямат връзка с периода или факта на задържането. Тежестта на доказване твърдо пада върху органите по задържането, които трябва да осигурят правдоподобно обяснение за наличието на травмите.

Желателно е да се направят снимки на нараняванията, които също да бъде включени в медицинския картон. В добавка, препоръчително е да се води специален регистър на травмите, където да се отбелязват всички забелязани наранявания.

1.3.2.4. Достъп до лекар и медицински преглед

- Всички прегледи трябва да се провеждат, така че да не бъдат чувани и по възможност да не бъдат наблюдавани от полицаите.
- Трябва да бъдат правени цветни снимки на нараняванията на лицата, които твърдят, че са били изтезавани.
- Резултатите от всеки преглед, заедно със свързаните показания на задържаното лице и изводите на лекаря трябва да бъдат надлежно записани от лекаря и да бъдат на разположение на задържаното лице и адвоката му.
- Лицата, които се освобождават от задържане без изслушване пред съдия имат правото да изискат медицински преглед/удостоверение от съдебен лекар.
- Ако задържаното лице има наранявания, които ясно показват малтретиране (напр. сериозни контузии по ходилата), но отказва да разкрие произхода им или обявява причина без връзка с малтретирането, показанията му трябва да бъдат надлежно документирани и докладвани на съответния орган, заедно с пълните данни от медицински преглед. Ако потенциалното малтретиране е дело на други задържани, пострадалото лице трябва да бъде преместено.
- Ако докладът засяга потенциално малтретиране от страна на служители на правоприлагащия орган, задържаното лице при никакви обстоятелства не бива да бъде връщано под техен контрол.

1. 4. Полезни източници и връзки

1. Ефективно разследване на малтретирането <http://www.coe.int/t/dgi/hr-natimplement/publi/materials/1121.pdf>
2. Забрана за изтезания <http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRHAND/DG2-EN-HRHAND-06%282003%29.pdf>
3. Стандарти на КПИ : <http://www.cpt.coe.int/en/docsstandards.htm>
4. Защитни мерки срещу изтезания https://www.essex.ac.uk/combatingtorturehandbook/manual/2_content.htm
5. Наръчник на ООН за ефективно предотвратяване и разследване на извънсъдебни и своеволни екзекуции без присъда. <http://www1.umn.edu/humanrts/instreet/executioninvestigation-91.html>
6. Принципи за ефективно разследване и документиране на изтезания и друго жестоко нечовешко или унижително отнасяне или наказание <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/EffectiveInvestigationAndDocumentationOfTorture.aspx>
7. Протокол от Истанбул <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/training8Rev1en.pdf>

2. Белгия

2.1. Резюме на доклада от Белгия

Логично е да се очаква предотвратяването и разследването на случаи на малтретиране от полицейски органи да е добре развито в държава в сърцето на Европа. Реалността е по-мрачна: независимостта на специалния разследващ орган е обект на критика, наказателната практика на съда при налагане на наказания е изключително снизходителна, плюс някои шокиращи недостатъци.

2.1.1. Правна рамка

2.1.1.1. Задължения на полицаите, правила на поведение; кодекси, закони, наредби, криминализиращи изтезанието и малтретирането

Белгийската полиция е интегрирана полицейска сила, структурирана на две нива: Федерална полиция и Местна полиция. Макар двете нива да са автономни, те си сътрудничат, за да изпълняват интегрирана полицейска функция. Полицейските сили трябва да осигурят зачитането на човешките права и фундаментални свободи и да допринасят за развитието на демократичното общество. Полицейските сили вършат задачите си под ръководството на висшестоящи органи – административни, политически или съдебни.

Белгийският закон дефинира изтезанието като преднамерено нечовешко отнасяне, предизвикващо силна болка или много сериозно или жестоко физическо или психическо страдание. Забраната в Наказателния кодекс включва всички актове на изтезание, нечовешко и/или унизително отнасяне, какъвто и да е статусът на извършителя и квалифицира случаите, когато извършителят е “държавен служител, орган или служител на полицията, действащ в изпълнение на служебните си задължения” като отегчаващо вината обстоятелство при нарушения свързани с изтезание и нечовешко отнасяне. Според Наказателния кодекс, фактът, че деянието е извършено по заповед на висшестоящ служител или орган на власт не може да бъде използван за оправдание на престъпления като изтезание и нечовешко отнасяне.

2.1.1.2. Дисциплинарни и етични кодекси, други положения

Белгийската полиция има Етичен кодекс. Той предвижда полицаите, отговарящи за дадена операция, да съобразяват заповедите си и действията, които те предвиждат, със законовата рамка, така че намесата да е пропорционална на зададената цел. Те нямат право да нареждат или да извършват своеволни действия, които нарушават правата и свободите. Подчинените служители, трябва да откажат изпълнение на противозаконни заповеди, особено такива, които включват изтезание и/или нечовешко отнасяне, на основание на статута си, на Етичния кодекс и на националната и международна правна рамка, регулираща полицейската дейност, като съобщят на висшестоящите за отказа си. По време на обучението си полицаите биват информирани за задължението си да се придържат към закона, включително наказателното и хуманитарно право и Етичния кодекс. Стандартите на поведение установени в този кодекс търпят критики за това, че са твърде неясни, за да бъдат спазвани и санкционирани.

Етичният кодекс изброява правата на лицата, лишени от свобода. Той утвърждава правото на медицинска помощ, на достъп до санитарни помещения и получаване на храна и вода. Служителите са отговорни за всяко лице под тяхно наблюдение. Тя трябва да предприемат нужното, за да предотвратят инциденти и бягства, като за целта осигурят нужното наблюдение.

Трябва да осигурят медицинска помощ на хората под свой надзор, които очевидно се нуждаят от нея. Трябва да предоставят или организират първа помощ, докато чакат пристигането на медицински екипи. Разследващите трябва да осигурят качеството и надеждността на записа и транскрипцията на изслушванията, разпитите и срещите, които провеждат. Трябва да съобщават на всяко лице правата му, да зачитат правото на мълчание, да не го принуждават да се инкриминира и да се въздържат от насилие, обиди или други непозволени средства.

Етичния кодекс не забранява изтезанията изрично, но напомня на полицейските служители задължението им да зачитат и защитават правата на човека и определя стриктни условия за употребата на принуда и сила. Освен това, няколко положения в Кодекса изрично забраняват нечовешко и унижително отнасяне. И все пак, липсват точни инструкции към полицаите, засягащи етичните правила при арест и задържане. Някои отделни части на органите на реда са изработили ръководни принципи по темата, но липсва обща рамка.

2.1.1.3. Правомощия да се задържат лица; продължителност на задържането

По белгийския закон правоприлагащите органи могат да наложат два вида лишаване от свобода: административен арест или съдебен арест. Полицията може да нареди съдебен арест, ако лицето е заподозряно в извършване на престъпление. Този арест не може да надхвърли 24 часа (освен при някои оправдани изключения, в които се намесва разследващия съдия). Административният арест е мярка за задържане, използвана от полицейски служители, която води до временно лишаване от свобода. Може да бъде приложена, за да опази или възстанови обществения ред или за да опази обществената сигурност. Арестът не може да надхвърли 12 часа. Лицето под административен арест има следните права: да бъде информирано за правата и задълженията си, да уведоми трето лице, на медицинска помощ, на писмена и устна информация за правата си на език, който разбира, право на храна и вода по време на задържането си. При този тип арест, задържаното лице няма право на адвокат.

2.1.2. Институционални решения

2.1.2.1. Мониторинг на полицията и задържането

Постоянната комисия за мониторинг на полицията (Committee P) е орган извън полицейските сили, отговарящ пред Федералния парламент, който е създаден, за да контролира полицията, и по-конкретно как тя се справя със защитата на правата на гражданите, координацията ѝ с други обществени контролни и инспектиращи служби и ефективността ѝ. Committee P прави ежегодни доклади за дейността си и индивидуални доклади за всяко проучване, което проведе. Тези доклади се изпращат в Парламента. Committee P има петима члена, назначени от Парламента, както и своя следствена служба, чиито членове имат статута на съдебни полицейски служители. Фактът, че този отдел е съставен от полицаи, идващи от различни служби, които отговарят за мониторинга на действащи полицаи, е обект на критики от международни организации, заради липсата на независимост, обективност и прозрачност. Committee P, обаче, смята, че наемането на полицаи е плюс и твърди, че тримата постоянни цивилни члена, които съблюдават следствената им служба, ефективно гарантират неутралитета ѝ.

Генералния инспекторат на федералната полиция и местната полиция (AIG), е правителствен отдел под ръководството на Министерството на вътрешните работи и правосъдието. Той е независим от полицейските служби. Главната мисия на AIG е да инспектира операциите на Федералната полиция и на местните полицейски сили и да проучва ефективността им, и по-

конкретно, прилагането на закона. Законът за полицията дава на AIG общо и постоянно право да инспектира. AIG действа или по своя инициатива или по нареждане на Министерството на вътрешните работи и правосъдието, или по искане на съдебната или административната власт, особено на кметове, губернатори, федералния прокурор, прокурори и Федералния съвет на полицията.

Инспекторатът AIG предоставя резултата от проверките си заедно с препоръките си на Министерството на вътрешните работи и правосъдието, на органа, иницирал инспекцията и ако инспекцията засяга местната полиция в дадена община, инспекторатът предоставя резултатите и на кметовете от въпросната община. Така тези власти могат да вземат нужните корективни мерки. Инспекторатът AIG публикува годишен доклад и отделни доклади за проверките си. Разследващите в AIG всъщност са полицаи, преместени от редовната си служба, на която впоследствие може да се върнат. Освен това, политиката на инспектората AIG се решава от Министерството на вътрешните работи и правосъдието, затова и този орган не се смята за изцяло независим.

2.1.2.2. Разследващ орган; неговата независимост

Разследването на случаи на малтретиране, извършено от полицейски служители се осигурява главно от Committee P. Тази комисия е критикувана за липсата ѝ на независимост и прозрачност. Всъщност, разследващата служба на Committee P се състои главно от полицаи, назначавани за срок от 5 години, подлежащ на подновяване. Тези полицаи са пренасочени от даден полицейски участък, в който ще се завърнат след времето, прекарано в Committee P. Резултатът е неефективност на правните санкции срещу полицаи.

2.1.3. Специфични мерки за защита

2.1.3.1. Аудио и видео запис

Белгийският закон не предоставя специфична законова база за осигуряване на камери в полицейските коли или преносими камери за тяло. Употребата на такива устройства не е уредена нормативно, съответно, не е и забранена. В някои райони на Фландрия и в Брюксел има пилотни експерименти с подобни технологични средства. По принцип патрулните коли не са оборудвани с устройства за видеозапис. Такова е положението и с полицейските участъци в стари сгради, но всички нови полицейски сгради са снабдени с видеонаблюдение и оборудването постепенно се подобрява, но това зависи от ръководителя на службата и финансовите ресурси. С Кралски указ от 2001-а г. се разрешава в килиите да се поставят камери, но без това да става задължително.

Възможно е да се направи запис на разпита, но това нито е задължително, нито е редовна практика. В различните полицейски участъци практиката е различна. Записът е задължителен при разпит на непълнолетни жертви, но не и за заподозрените. Разпитите най-често се записват на ръка. Камерите се използват рядко, заради липса на средства. Обикновено, ако стаята за разпит е снабдена с камера, тя служи за наблюдение, а не за да запише съдържанието на разговора. Протоколът на разпита обикновено се води от полицаия, който провежда разпита, като едновременно се записват въпросите и отговорите, а това може да доведе до обобщено записване на протеклия разговор. Могат да възникнат и проблеми при превода, чиято надеждност не може да бъде контролирана без видео или аудио запис.

Макар по принцип да не е забранено за странични лица да записват полицейска дейност, в повечето подобни случаи полицаите реагират негативно, което води до сплашване, незаконно

изземване на материали и в някои случаи, до полицейско насилие. Журналисти и граждани понякога биват арестувани за правомерно извършен запис на полицейски действия, като дори им се изземва техниката и записите се изтриват.

Достъпът до записи става много труден, когато има подозрения или твърдения за противоправно отношение. Понякога полицията твърди, че камерите не са работели по време на събитията. В много случаи полицаите не изпращат записите на адвокати и съдии, които са ги поискали, а изпращат преразказ на видяното на кадрите.

Колкото до срока на съхранение, записите от видеонаблюдението трябва да се изтрият след един месец. Някои камери работят без да записват, а други пазят записа максимум 30 дни, което е по-малко от срока за отговор на искане за доказателства (който е 45 дни).

2.1.3.2. Медицински преглед

Белгийският закон дава правото на безусловна медицинска помощ за всеки лишен от свобода, но не предвижда задължителен медицински преглед при задържане. Задължително се провежда преглед, единствено ако задържаното лице е пострадало или то поиска прегледа. Задържаното лице им право да поиска преглед от посочен от него лекар на свои разходи. Задържаното лице трябва да получи информация за правата си, включително и правото да поиска медицински преглед. Когато се осигурява това право, има значителни различия в практиката, в зависимост от мястото на задържането. Имало е и случаи да се отказва медицинска помощ – някои полицаи лично решават дали е нужна и затова разрешението за медицински преглед зависи от тяхната преценка. Често на жертвите не се предоставя медицинския доклад от прегледа им.

Към полицейските участъци няма зачислени лекари или медицински персонал. Прегледите на задържаните лица се извършват от независими медицински специалисти, на които полицията плаща. Най-често, жертвите се водят до най-близката болница за консултация. Съществува предположение, че между полицаите и лекарите от спешното отделение се е оформило някакъв вид мълчаливо разбирателство.

По закон, полицаите не трябва да присъстват на прегледа, освен ако не лекарят не го поиска изрично. На практика, те често остават, позовавайки се на сигурността. Лекарят и арестуваният могат да ги помолят да напуснат стаята или да останат, ако не се чувстват в безопасност. Лекарите не винаги изискват полицаите да излязат, но когато го направят, полицаите са задължени да напуснат.

Лекарят не бива да търси предполагаемите причини за нараняванията или да ги снима. Общопрактикуващият лекар, който провежда прегледа, в никакъв случай не бива да препраща медицинската документация на друг, освен на жертвата, по принципа на лекарската тайна. При поискване, жертвите могат да получат копие от медицинския си картон на по-късен етап от процедурата.

2.1.3.3. Право на адвокат

Арестуваното лице има право на адвокат в случай на съдебен арест, но не и в случай на административен арест. Ако адвокатът не може да присъства на разпита, тъжителят трябва да проведе телефонен разговор преди разпита. Всъщност, служебните защитници винаги присъстват на разпитите, особено в Столичен регион Брюксел, където предпочитат телефонния разговор. При готовност да започне разпита, полицията трябва да уведоми адвоката, който има два часа да стигне до полицейския участък. Щом крайният срок изтече, полицейските

служители нямат задължение да чакат. Когато пристигне адвокатът, задържаният разполага с 30 минути насаме за обсъждане на случая, а адвокатът има правото да получи информация за обстоятелствата и съществуващите обвинения. Полицията е длъжна да даде тези данни. По време на разпита, адвокатът трябва да пази мълчание и не може да се намесва. Той може да подаде жалба за малтретиране след разпита и да вземе страна пред разследващия съдия. Полицията има пълна власт над съдържанието на официалния доклад. Адвокатът може да поиска някои елементи да се запишат, но полицейските служители не са задължени да ги приемат.

2.1.3.4. Правото да се уведоми трето лице

Полицията е задължена в най-кратък срок да уведоми трето лице, ако задържаното лице поиска това. Задържаното лице може да поиска само да се обади, но полицаите може да решат самите те да се обадят (и обикновено го правят). При административен арест, полицията може да откаже, ако смята, че лицето представлява опасност за обществения ред. При съдебен арест, само кралският прокурор и разследващият съдия могат да откажат телефонно обаждане на основание риск от съучастие или унищожаване на доказателства.

2.1.3.5. Риск от преследване на жалбоподателя за набеждане

Има данни, че някои полицаи пишат доклади за неподчинение със задна дата, когато знаят, че лицето ще подаде жалба срещу тях. Тази практика (която някои смятат едва ли не за системна) разубеждава жертвите от подаване на жалби.

2.1.4. Механизми за противодействие на изтезанията и малтретирането

2.1.4.1. Система за подаване на жалби

Жалба за малтретиране може да се подаде до Прокуратурата, до полицейски участък или чрез Центъра за равни възможности. Жалбата може да доведе до съдебно производство или само до административно производство. Първата инстанция, към която жертвата може да се обърне, е полицията. Полицията не може да откаже да приеме жалба.

2.1.4.2. Административно производство

Жалби за малтретиране могат да се обработват и чрез административна процедура, която невинаги води до наказателни санкции за извършителя. Тези жалби трябва да се подават в комисията Committee P чрез онлайн платформата ѝ или до инспектората AIG.

Committee P редовно публикува броя на жалбите, които получава. Броят на жалбите става все по-висок от година на година. В доклада си за 2012-а г. Комисията отбелязва увеличението в броя на жалбите от полицейско насилие: от 468 през 2010-а г. до 576 през 2012-а г. Но всъщност, тези числа са изкривени, защото комисията Committee P взема предвид само жалбите, които получава директно от гражданите (и не споменава броя на жалбите от други органи за мониторинг като инспектората AIG и/или механизмите на полицията за вътрешен контрол) и защото отчита само едно досие на случай, дори случаят да засяга множество граждани. Изчислено е, че Committee P обявява 80% от жалбите за злоупотреба с право (неоснователни оплаквания, набеждане). Има изявления от жертви, които твърдят, че са били притискани от полицаите да подписват неверни доклади, което много затруднява възможността впоследствие да подадат жалба.

2.1.4.3. Наказателно производство

Жертвата не може самостоятелно да води процедурни действия . Но когато прокурорът бездейства, жертвата може да инициира започване на производство чрез пряко искане за явяване пред съд. Възможно е и да се подаде жалба директно пред разследващ съдия. Това е най-добрата гаранция, че съдията ще бъде независим и справедлив и ще проведе разследване. За разлика, жалбите до полицията или прокурора могат да бъдат отхвърлени с решение по целесъобразност и процедурата да бъде прекратена.

Когато подава жалба, жалбоподателят може да подаде и декларация за засегната страна в секретариата на прокуратурата или директно в полицейския участък. Така, прокуратурата е длъжна да го уведоми или за отхвърлянето на жалбата и основанията за това, или за началото на съдебно разследване и датата на заседанието. В Белгия наказателното производство се дели на етап разследване и етап производство пред съд. В повечето случаи разследването се води от прокурора или – в някои по-сложни или сериозни случаи – от разследващ съдия. По време на разследването се събират доказателства, за да се установи има ли извършено престъпление и от кого. След края на разследването, случаят или се приключва или се предава на съда за провеждане на съдебно производство.

2.1.4.4. Дисциплинарни мерки

Всеки полицай рискува да бъде наказан дисциплинарно за всяко действие или поведение – дори не по време на служба – което може да доведе нарушаване на професионалната етика или уронване на честта на полицията. Полицай може да бъде наказан за лошо поведение дори да не е извършил нещо незаконно. Санкцията може да варира от обикновено предупреждение до отстраняване и най-често понижение на заплатата.

Комисията Committee P многократно отбелязва, че дисциплинарните органи наказват по-тежко и почти единствено действия, извършени извън изпълнението на служебните задължения или увреждащи професията, докато злоупотребата с власт, която се случва главно по време на изпълнение на служебните задължения, не се наказва достатъчно. Това е онагледено в доклада на Committee P за 2013-а г., който показва, че са приложени дисциплинарни санкции в 6 от 39 съдебни дела, в които полицаи са осъдени за проявено насилие (т.е. в 15% от делата), на фона на почти 60% от делата с присъда за фалшифициране.

2.1.4.5. Права на пострадалите

Всяко лице, което е пострадало в резултата на инцидент, който според вътрешното право представлява престъпление, се счита за жертва и има определени законни права преди, по време и след наказателното производство. Като жертва, лицето може да вземе по-активно участие в производството, възможно е да се регистрира като пострадало лице или да предяви иск като граждански ищец в наказателно производство.

2.1.4.6. Частно обвинение

Правният институт на частно обвинение не съществува в белгийското правосъдие. При определени обстоятелства е възможно да се инициира наказателно производство като пряко се призове извършителя или като се подаде жалба до разследващия съдия, като в същото време се подаде и молба за присъединяване като граждански ищец. При случаи на малтретиране е най-ефективно да се предяви иск като граждански ищец в наказателно производство, което задължително завършва с явяване пред съдия. Заявление за участие в производството като

граждански ищец може да се подаде по време на досъдебната фаза и по време на изслушването пред съда. Като граждански ищец, лицето може не само да иска обезщетение за причинените вреди, но и да се ползва от определени права по време на цялото наказателно производство. По време на досъдебната фаза, заинтересованото лице може да поиска да прегледа досието по случая и да поиска взимането на допълнителни мерки в разследването.

2.1.4.7. Граждански иск, непозволено увреждане

Делото за причинени вреди може да бъде свързано с наказателна процедура, но може и да се води отделно.

2.1.4.8. Изключване на доказателства

Заподозряното в престъпление лице може да отговаря или не на зададените му въпроси, в зависимост от това дали смята, че е в негов интерес. Обвиненото лице не може да бъде принуждавано да свидетелства срещу себе си или да се признава за виновно. В това се състои правото на обвиненото лице да избегне самоинкриминиране. Доказателства, получени в разрез с това правило, трябва да бъдат изключени.

Мълчанието на обвиняемото лице не може да бъде наказвано. Забранено е и да се разпитва обвинено лице под клетва. От свидетеля се изисква да казва истината, според клетвата, която се дава, но той/тя пак има правото да не отговаря на въпроси, които биха уличили него/нея.

Принципно, самопризнанието не се допуска като доказателство, ако е направено в условия на натиск или малтретиране, в нарушение на закона, и особено в случай че адвокатът не е присъствал. Жертвата може да съобщи тези обстоятелства на представителя на обвинението, който го разпитва за предполагаемото закононарушение, за да бъдат записани по делото. Но на практика, самопризнанието ще бъде изключено, само ако малтретирането бъде доказано. По принцип, също би трябвало и да се определи разследващ съдия, който да проучва подобни твърдения. Това е задължение на белгийската държава, което невинаги се изпълнява.

2.1.5. Опит и практика

2.1.5.1. Присъди и налагани санкции

Безнаказаността на полицаите нарушители е широко разпространена. Комисията Committee P подчертава, че между 2009-а и 2012-а г. само в 39 случая е установено незаконно полицейско насилие, въпреки многобройните твърдения за полицейско насилие от НПО-та. От тези 39 съдебни дела, 31 завършват с възможно най-меки санкции – или лека присъда (3) или условна присъда (28), което е благосклонно отношение, равняващо се на липса на наказание и чисто криминално досие. Две дела са приключили с осъждане на общественополезен труд (без вписване в криминалното досие), 12 с напълно или частично условни присъди. Само в един от случаите извършителят получава ефективна присъда. Сред тези 39 случая Committee P е била информирана за едва 6 дисциплинарни санкции: 1 мъмрене, 2 случая на удържане от заплатите, 1 дисциплинарно временно отстраняване от длъжност, 1 намаляване на заплатата и само 1 случай на принудително пенсиониране, което после е отменено. Затова може да се каже, че дефакто има почти пълна безнаказаност за полицаите, които прилагат непозволено насилие.

2.1.5.2. Налични данни

Няма централизирана база данни за броя на случаите на изтезания и малтретиране или на непозволената употреба на сила от страна на полицаи. По тази причина няма и статистическа информация за резултатите или успеваемостта на съответните разследвания. Международни организации за правата на човека изразиха загрижеността си по отношение на тази липса на данни, но препоръките за нуждата от събиране на статистика още не са реализирани.

Няма събрана и систематично структурирана информация за санкциите, наложени за малтретиране. В доклада си за 2006-а г. Committee P признава, че има престъпна политика на толерантност по отношение на полицейските служители, като приблизително един от трима полицаи е получил условна присъда и е запазил досието си чисто.

Колкото до броя на нарушителите, законът изисква съдилищата да изпращат на комисията Committee P копия от решенията, засягащи полицаи, но на практика това задължение не се изпълнява достатъчно. Така Committee P получава от някои съдебни райони частична информация, а понякога решения не се изпращат изобщо, съответно и няма надеждни данни по темата.

2.1.5.3. Поводи за тревога и критики

Една препоръка постоянно се преповтаря от институциите за човешки права: Белгия първо трябва да ратифицира Факултативния протокол към Конвенцията против изтезанията (ОРСАТ) и второ, да създаде Национална институция за правата на човека (НИПЧ) в съгласие с Парижките принципи.

Освен това има спешна нужда от реформа в Наказателния кодекс и Наказателно-процесуалния кодекс, тъй като те датират съответно от 1878-а и 1867-а г. и въпреки няколкото реформи, не са цялостно пренаписани, което ги прави трудно четими. Освен това, непригодността на Наказателния кодекс води до пренаселване на затворите. В Белгия трябва да се помисли над промени на съществуващите престъпления и наказанията, тъй като много от тях не отговарят на изискванията на съвременното общество.

Ограниченията на правото на адвокат, правото на преглед от независим лекар и правото на връзка с роднини или трети лица, посочени от задържаното лице, също дадоха повод няколко международни организации да изразят безпокойство.

Друга тема е възможността да се идентифицират полицаите, докато изпълняват служебните си задължения. Понастоящем, полицаите, заети с поддържането на ред, особено по време на протести, не носят никакви обозначителни знаци, по които да бъдат идентифицирани по време на инциденти. Макар в сила да влезе законодателна реформа, по силата на която гражданите да могат да разпознават полицаите при всякакви обстоятелства – или по табелка с име или по номер, този законодателен акт не може да влезе в сила без Кралски указ, който да допълни практическите детайли. Този указ се отлага няколко пъти, и има известни страхове, че актът никога няма да бъде одобрен, и така законът няма да бъде приложим.

Решенията на ЕСПЧ подчертават необичайната продължителност на разследването и Белгия е остро критикувана за бездействие. Понякога делата се проточват толкова, че съдът в крайна сметка произнеса лека присъда поради изтичане на предвидената давност.

2. 2. Маса		1	2	3	няма данни/без отношение	
Забрана за изтезания – закони и практика	Имплементиране/ отразяване на Член 3 на Конвенцията в националното наказателно право	липсва пряко имплементиране	частично имплементиране с липсващи елементи	цялостно имплементиране		X
	Детайлни правила и практически насоки за полицейските служители	недостатъчни/липсват	частична уредба/неясни и общи	напълно имплементирани		X
	Практическо приложение на правилата	Систематично неспазване по някои въпроси	Срещат се индивидуални нарушения	Култура на спазване на правилата, стремеж към пълното им зачитане		X
Документирани на факти и потенциални доказателства	Употреба на камери	Тежест на доказване относно допустимостта на потенциално компрометирани показания като доказателство	Върху жалбоподателя		Върху държавата	X
		На таблото на автомобила	Няма налични/забранени	Частична наличност/ има възможност/по преценка на полицаия	широкоразпространени/ обичайна практика/ задължителни	X
	Носими	Няма налични/забранени	Частична наличност/ има възможност/по преценка на полицаия	широкоразпространени/ обичайна практика/ задължителни	X	
	От трето лице	Забранена	Възможна, но се създават пречки	Възможна и общоприета	X	
	В местата за задържане	Няма налични/забранени	Има възможност/по преценка на полицаия	широкоразпространени/ обичайна практика/ задължителни	X	

Документиране на факти и потенциални доказателства	Употреба на камери	Аудио и видео запис на разпитите	Не е налице	Отчасти налице/ възможен/ по преценка на полицаия	широкоразпространен/ обичайна практика/ задължителен	
				X		
		Закони и практика относно употребата на камери	Систематично неспазване по някои въпроси	Срещат се индивидуални нарушения	Правилата се спазват	
				X		
	Медицински преглед	Медицински преглед при задържане	невинаги/при поискване/ по преценка на полицаята			задължителен
			X			
		Положение на преглеждащия лекар	Служител на полицаята/на договор	Национална здравна система/независим за всеки отделен случай		Независим съдебно-медицински специалист
				X		
		Право на избор на лекар и прилагането на това право	Няма такова право	На практика обикновено не се прилага		На практика обикновено се прилага
				X		
	Експертни знания, акуратност и професионални стандарти	Няма стандартизирани изисквания/формални/ повърхностен преглед	Стандартизиран протокол/ пълен преглед		Съдебно-медицински познания/целенасочен, обстоятелствен преглед	
	X					
	Достъп до документацията от медицинския преглед	Няма достъп/създават се пречки	При поискване		Безусловен достъп	
	X					
	Доказателствена стойност на документацията	ниска/няма снимки/ недостатъчна документация	приемлива/няма критики/ снимки с ограничена полезност		Изчерпателна и надеждна документация/ използваеми снимки	
	X					

Документиране на факти и потенциални доказателства	Медицински преглед	Професионално мнение на лекаря за възможните причини за нараняването/предполагането насилие	Забранено/не присъства	Може да присъства	Присъства задължително	
			X			
		Задължение медицинската документация да се изпрати на разследващ орган, при съмнения за малтретиране	Изпращането е забранено/на практика лекарите не изпращат документацията	лекарите могат да сигнализират/ задължени са да го правят, но рядко спазват правилото	Задължително сигнализиране/ безусловно изпълнение	
			X			
		Право на задържаното лице да е насаме с лекаря	Не се осигурява	Може да се осигури при постъпило искане	Осигурява се винаги, освен ако няма искане за обратното	
				X		
		Присъствие на полицаи по време на прегледа	Винаги е арестуващият полицаи	Арестуващият полицаи може да присъства	Никога не е арестуващият полицаи	
					X	
		Право да се уведоми трето лице		Препятства се	Ограничено	Ефективно
				X		
Право на адвокат	Достъп	Не е гарантирано/ гарантирано по закон, но систематично нарушавано	Гарантирано и обикновено се зачита	Зачита се		
			X			
	Консултация	Не се осигурява преди разпит/гарантирана по закон, но се препятства	Ограничена	Гарантирана преди разпит		
			X			
	Присъствие по време на разпит	Не се осигурява/препятства се	Не е гарантирано/по преценка на полицията	Осигурява се		
			X			

Разследване, производство, доказателства	Структурна независимост на разследващия орган	Част от полицията	Независим орган с допирни точки и взаимни интереси/ прокурор	Напълно независим орган	X
	Лична независимост на разследващия орган	бивши/командировани/ действащи полицаи	Допирни точки и взаимни интереси/прокурор	Пълна независимост	
	Мнение на обществото за разследващия орган	Не е независим	Има поводи за безпокойство/липсва пълно доверие	Независимо	
	Доказателствена стойност на полицейските показания	Решаваща	По-голяма от тази на други показания	Като на други показания	X
	Частно обвинение	Невъзможно	Възможно по закон, но не и на практика	Реална възможност	X
Дисциплинарно производство	Вероятност за образуване	Не е обичайно		Редовно	X
	Връзка с наказателното производство	Тясно свързани/ спомагателни	Паралелни	Независими производства	X
	Уволнение на полицаи	Наказанието не се прилага/ редовно се отменя	Възможност за отмяна на наказанието	Ефективно уволнение в случай на осъждане	X

		Иска за щети	Отделен граждански иск, основан на влязла в сила присъда	В рамките на наказателната процедура	Отделен и независим граждански иск
				X	X
Мониторинг	Данни	Брой на жалбите	Не се събират/ не са надеждни X	Събират се, но не са достъпни/не са публични	Централизирано събиране и обществено достойание
		Брой и вид на производствата	Не се събират/не са надеждни X	Събират се, но не систематично/недостъпни/не са публични	Централизирано събиране и обществено достойание
		Резултат от производствата	Не се събират централизирано/не са надеждни X	Събират се, но не систематично/недостъпни/не са публични	Централизирано събиране и обществено достойание
		Брой осъдителни присъди, вид на наказанията	Не се събират централизирано/не са надеждни X	Събират се, но не систематично/недостъпни/не са публични	Централизирано събиране и обществено достойание
Общо				58	

3. България

3.1. Резюме на доклада от България

България е една от страните с най-висок дял на нарушения по Член 3, сред постановените решения на Европейския съд по правата на човека срещу България: от 1992-ра г. насам, приблизително всяко пето решение на ЕСПЧ, според което България носи отговорност за нарушения на правата на човека, е за изтезания, нечовешко или унижително отношение или липса на разследване по случаи с подобни оплаквания. Този доклад обяснява поне някои от структурните, системни причини за това разочароващо положение.

3.1.1. Правна рамка

3.1.1.1. Задължения на полицаите, правила на поведение

В българското законодателство липсва изрична разпоредба, приета специално с цел да забрани изтезанията и малтретирането.

Според Наказателния кодекс, всеки който незаконно лиши от свобода друго лице се наказва с лишаване от свобода до 6 години. Ако незаконното лишаване от свобода е извършено от длъжностно лице в нарушение на нейните/неговите задължения, наказанието е от 2 до 8 години лишаване от свобода. Деянието е квалифицирано, ако лишаването от свобода е било извършено по болезнен или опасен за живота на пострадалия начин или е продължило повече от 48 часа.

Член 131 от Наказателния кодекс предвижда, че ако полицейски служител причини телесна повреда е виновен за извършване на престъпление, като наказанието е от 3 до 15 години лишаване от свобода за тежка телесна повреда, 2 до 10 години при средна телесна повреда и до 3 години при лека телесна повреда. Прекомерната употреба на сила от страна на полицейски служители попада под този член. Той е единственият, в който изрично се споменават полицейски служители като извършители на престъпление. В случаи, в които са причинени болка и страдание, но няма наранявания, нанесената вреда се приравнява на лека телесна повреда и се наказва с до 1 година затвор и пробация. Когато леката телесна повреда е причинена от обикновен гражданин, наказанието е до 2 години лишаване от свобода или пробация. В случай, че обикновен гражданин не е причинил нараняване, а само болка и страдание, наказанието е до 6 месеца лишаване от свобода или пробация, или глоба от 500 до 150 евро.

В допълнение на тези разпоредби е предвидено, че всеки, който принуди другото да направи или да не направи нещо и да преживее нещо против волята му/й, като използва сила или заплаха или като злоупотреби с власт, наказанието е лишаване от свобода до 6 години.

По отношение на наказанията, Наказателният кодекс предвижда че лице, извършило престъпление, може да бъде освободено от наказателна отговорност и да му бъде наложено административно наказание (глоба от 1000 до 5000 лв. или от 500 до 2500 евро), когато следните кумулативни условия са налице: (а) за престъплението се предвижда наказание лишаване от свобода до 3 години или друго по-леко наказание, когато престъплението е умишлено и до 5 години лишаване от свобода или по-леко наказание, когато е извършено по непредпазливост; (б) деецът не е осъден за престъпление от общ характер и не е освобождаван от наказателна отговорност; (с) причинените от престъплението имуществени вреди са възстановени. Освобождаване от наказателна отговорност може да се прилага, ако причиненото увреждане е

тежка телесна повреда или смърт, когато деецът е бил в пияно състояние и когато престъплението е извършено спрямо орган на власт при или по повод изпълнение на службата му.

3.1.1.2. Дисциплинарни и етични кодекси, други положения

Дейността на полицейските органи се регулира от Закона за Министерството на вътрешните работи, който определя основните права и задължения на полицейските служители, структурата на полицейските управления и правилата за дисциплинарните производства срещу полицейски служители. Основните принципи на полицейско поведение са спазване на Конституцията, законите и международните договори; зачитане на правата и свободите на гражданите и тяхното достойнство; публичност; отговорност; политическа неутралност; обективност; конфиденциалност и защита на данните и източниците им; защита на служителите по време на изпълнение на служебните задължения и сътрудничество с други държавни и общински органи, граждани и юридически лица.

3.1.1.3. Правомощия да се задържат лица; продължителност на задържането

Според Закона за МВР, лице може да бъде задържано от полицейски орган, ако е заподозряно в извършване на престъпление, ако възпрепятства полицейските органи да извършат служебните си задължения и ако самоличността му не може да бъде установена.

3.1.2. Институционални решения

3.1.2.1. Мониторинг на полицията и задържането

През 2011-а г. България ратифицира Факултативния протокол към Конвенцията на ООН срещу изтезания и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание. Ролята на Национален превантивен механизъм е възложена на Омбудсмана, наравно с другите му/й задължения. Омбудсманът е упълномощен да докладва всяко потенциално престъпление на прокурора. Омбудсманът може да действа по своя инициатива, когато прецени, че нужните условия за защита на правата и свободите на гражданите не са налице. Омбудсманът получава жалби и им отговаря, прави проверки, дава препоръки за възстановяването на права, посредничи между властите и жертвите, дава предложения и препоръки за премахване на пречките пред защитата на правата на човека. След посещението си през 2015-а г. КПИ изрази безпокойство, че службата на Омбудсмана е с ограничен бюджет, сравнено с предишната година, и това може да се отрази на ефективността ѝ.

3.1.2.2. Разследващ орган; неговата независимост

Няма специален орган, предназначен да се занимава със случаи, когато деецът е полицейски служител. До 2008-а г. тези случаи са разследвани от военната прокуратура, а след това от районната прокуратура.

3.1.3. Специфични мерки за защита

3.1.3.1. Аудио и видео запис

В България се използват камери по екипировките на полицаите и камери в полицейските коли, но няма общодостъпна информация за броя им или местата, където се използват. По закон,

записът се пази 30 дни, а разследващият орган и жертвата имат пълен и неограничен достъп до него. Смята се, че полицаите включват и изключват камерите по свое усмотрение.

По закон, задържаните лица трябва да са под постоянно наблюдение – пряко или чрез система за видеонаблюдение, за което трябва предварително да бъдат предупредени. С цел да се осигури безопасност и наличието на записи, трябва да има камери в стаите за разпити, както и в помещенията за задържане. Съгласно Инструкцията на Министерство на вътрешните работи за реда за осъществяване на задържане, стаите за разпит трябва да бъдат снабдени с техника за аудио и видео запис. Записването е задължително, за да се надзирава поведението на задържаните лица, спазването на вътрешния ред и зачитането на правата им. Записите трябва да се пазят 30 дни.

На разпитът може да бъде направен звукозапис по искане на задържаното лице или по инициатива на разследващия орган. Задържаното лице трябва да бъде уведомено, че се прави звукозапис на разпита. Не се позволява да бъде записан само част от разпита, както и да се повтаря част от разпита специално за записа. След разпита задържаното лице трябва да изслуша записа. Допълнителните обяснения и показания също трябва да се запишат и накрая разпитваното лице да потвърди, че записът точно отразява показанията му. Звукозаписът се прилага към протокола, след като се запечата с бележка, в която се посочват: органът, извършил разпита, името на разпитания и датата на разпита,, като бележката се подписва и от двамата. Звукозаписът може да се прослуша само за целта на разследването с разрешението на прокурора и в присъствието на задържаното лице, а след изслушването, трябва наново да бъде запечатан. За видео записите се следва същата процедура *mutatis mutandis*.

Въпреки тези нормативни разпоредби, видео и аудио записите са по-скоро изключения, отколкото обичайна практика. Това схващане се потвърждава и от доклада на Омбудсмана за 2014-а г. Омбудсманът изпълни проект за мониторинг, включващ 21 полицейски управления, като част от задълженията си по Националния превантивен механизъм. В доклада си Омбудсманът подчертава нуждата от инсталирането на системи за наблюдение на местата за задържане с цел сигурността на задържаните. Докладът посочва, че все още има места за задържане, където няма инсталирани системи за видеонаблюдение.

По отношение на записването на действията на полицейски служители от странично лице, Конституцията на Република България забранява правенето на видео, аудио записи и снимки на действията на гражданин без той/тя да е уведомен/а и съгласен/а. Обаче, тъй като полицаите са обществени фигури, тяхното право на личен живот може да бъде ограничено в този аспект и те могат да бъдат записвани. И все пак, на практика телефоните на пострадалите най-вероятно ще бъдат отнети, а снимките – изтрети.

3.1.3.2. Медицински преглед

Няма безусловно задължение за медицински преглед при задържане. Медицински преглед може да бъде направен при поискване или когато здравето състояние на задържаното лице го изисква. Полицейските служители трябва да уведомят задържаното лице за правото му на медицински помощ. Задържаното лице трябва да подпише декларация, че е уведомено за правото си и затова дали иска или не медицински преглед. Ако откаже преглед, задържаното лице трябва да го направи писмено с подписана декларация. Родителят, настойникът, адвокатът или дипломатическото лице (в случай, че задържаното лице е чужденец) също могат да подадат искане за медицински преглед. Според лекарите, интервюирани за целите на този доклад, на практика задържаното лице трябва упорито да настоява, за да може да получи обективен

медицински преглед. Изключение от правилото са случаите на потенциален “институционален конфликт” – когато задържаното лице ще бъде прехвърлено или е било прехвърлено от друго полицейско управление, затвор или досъдебен арест. В тези случаи прегледът се осъществява почти винаги. Сам по себе си този факт е достатъчен, за да приемем, че служителите на системата са наясно, че има сериозна вероятност задържаните да бъдат малтретирани.

Лекарят изготвя документи за всеки отделен преглед. Копие от тях трябва да бъде дадено на задържаното лице или на адвоката му. И все пак, освен в случаите, когато прегледът се извършва от независим лекар, задържаното лице не получава копие от картоната си, освен ако изрично не го изиска. Полицейските служители трябва да впишат резултатите от медицинския преглед, както и препоръките на лекаря, в книгата за медицински прегледи и всяко вписване трябва да бъде подписано от лекаря. Трябва да отбележим, че според интервюираните лекари, обикновено или прегледът или описът са формални.

Различните полицейски управления имат различни практики, но обикновено прегледите се извършват в спешни медицински центрове или в спешното отделение на местната болница. Задържаното лице има правото да бъде прегледано от лекар по свой избор за своя сметка. В много редки случаи преглеждащият лекар е личният лекар на задържаното лице. Няма публична информация за дела на тези прегледи, но се смята, че е много малък, заради разходите и времето, нужно на лекарите да стигнат до местата за задържане. Има и полицейски лекари, но липсва надеждна информация за броя и дейността им. Не се изискват специални съдебномедицински познания.

Полицай от същия пол като на задържаното лице може да присъства на прегледа по искане на лекаря и това обстоятелство трябва да бъде отбелязано в медицинския картон и в документацията. Въпреки това, в доклада на КПИ от 2015-а г. пише: *“на делегацията бяха представени множество твърдения, че [...] самият преглед често се извършва в присъствието на полицаи, а задържаните обикновено са с белезници”*.

Ако прегледът повдигне основателно подозрение за малтретиране, физическо насилие, неправомерно ползване на оръжия или принудителни мерки, полицаят, присъствал на прегледа, е длъжен да докладва на началника на управлението с писмен доклад.

Смята се, че точността и надеждността на документацията от прегледите са оспорими, защото досието обикновено отразява обясненията на полицейските служители за възможните причини за описаните наранявания. Лекарите не заснемат нараняванията и не дават свое мнение за вероятния произход на нараняванията. Макар по закон да се изисква от лекарите да докладват всяко съмнение за малтретиране, това изискване на практика не се спазва.

3.1.3.3. Право на адвокат

Правото за достъп до адвокат се предвижда в Конституцията, в Закона за МВР, Инструкцията на Министерство на вътрешните работи за реда за осъществяване на задържане, а също и в Наказателно-процесуалния кодекс.

Конституцията предвижда, че всяко лице има право на адвокат от момента на задържането си или от момента на привличане като обвиняем. Предвижда също, че срещите и комуникацията между задържаното/обвиненото лице и адвоката му следва да бъдат лични.

Ако задържаното лице иска да получи правна помощ по Закона за правната помощ, дежурният полицай трябва веднага да уведоми адвоката, избран да представлява задържания по телефона и да му съобщи подробностите по задържането на лицето. В декларацията, която задържаното

лице попълва, трябва да пише точния час, в който е уведомен адвокатът. Точният час на пристигане на адвоката в полицейското управление се отбелязва в книгата за посещения. По инструкция на главния прокурор, консултацията с адвокат трябва да се състои в отделна стая веднага след задържането на лицето, тоест, не по-късно от 2 часа след началото на задържането и преди първия разпит. На адвоката следва да се осигури незабавен достъп до задържаното лице в рамките на 30 мин. след явяването на адвоката на мястото, където се намира задържаният. И все пак е показателно, че никой от адвокатите, интервюирани за изследването, не беше чувал за тази инструкция, тъй като не е публикувана на уебсайта на главния прокурор.

На практика проблемът е, че задържаните невинаги се уведомяват за правото на адвокат и искането им не се документира. Друг проблем е, че едно лице може да бъде задържано без обвинение в продължение на няколко часа, на основание, че „съществува информация, че лицето е извършило престъпление“, която информация не му/й е представена. Този тип задържане може изобщо да не бъде документирано от полицейските служители и задържаното лице в такива случаи бива освобождавано без да има възможност да докаже, че е било задържано. Ако задържането е през нощта, особено в малките градове, е твърде вероятно дори задържаният да поиска адвокат и да се положат усилия да му бъде осигурен, това да не се случи. Освен това, общоприето схващане е, че задържаните имат право на адвокат, единствено ако и едва когато е привлечен като обвиняем. Междувременно могат да бъдат разпитвани като свидетели, които не разполагат с право на достъп до адвокат. Трябва също да подчертаем, че едно изследване на NGO 2004 за качеството на правната помощ установява, че качеството на служебната правна помощ повсеместно е значително по-ниско от това на платената правна помощ. През 2011-а г. средното възнаграждение на служебен адвокат за случай е 183 лв. (91 евро). Едва през 2014-а г. бяха възприети стандарти за качество, оценка и контрол на служебната правна помощ. Оценката би трябвало да се извършва от Националното бюро за правна помощ, но досега Бюрото не е публикувало нито един доклад, касаещ качеството на оказваната правна помощ.

3.1.3.4. Правото да се уведоми трето лице

Съгласно Закона за МВР, задържаното лице има право да съобщи на трето лице за задържането си, като декларира писмено дали би желал да се ползва от това свое право. Инструкцията на Министерство на вътрешните работи задължава дежурния полицай незабавно да уведоми третото лице. Законът мълчи по въпроса какво се случва, ако търсеното лице не е на разположение. Смята се, че в повечето случаи третото лице не се уведомява, а докладът на КПИ от 2015-а г. споменава: *“Большинството от хората, които делегацията интервюира, заявиха, че след задържането си от полицията не са получили никаква информация за правата си и не са могли да уведомят трето лице за задържането си.”*

3.1.3.5. Риск от преследване на жалбоподателя за набедяване

Много вероятно е жалбоподателят да бъде съден за набедяване. Това престъпление се урежда в Член 286 на Наказателния кодекс.

3.1.4. Механизми за противодействие на изтезанията и малтретирането

3.1.4.1. Система за подаване на жалби

3.1.4.1.1. Процедури при подаване на жалба

Задържаното лице може да подаде в съда жалба за неправомерно задържане, а съдът трябва да издаде решение незабавно.

Жалби за малтретиране може да се подават в местния районен съд (с което се инициира наказателна процедура), а също и до началника на полицейското управление.

3.1.4.2. Наказателно производство

До 2008-а г. наказателните обвинения срещу полицейски служители се водеха от военен прокурор и се гледаха пред военен съд. Обаче през 2008-а г. беше решено заради малката си натовареност някои военни съдилища да бъдат закрити, а делата срещу полицаи да бъдат прехвърлени на гражданските наказателни съдилища. Имаше и аргументи за това, че жертвите ще имат по-добър достъп до справедливост в гражданския съд.

По информация от МВР, специално изискана за целта, през периода 2000 – 2015-а г. е имало 1099 дисциплинарни производства и 138 наказателни производства за малтретиране срещу полицейски служители. В резултат на тези производства, само 11 полицаи са осъдени на лишаване от свобода и само 18 са били уволнени. От друга страна, според съдилищата, които отговориха на исканията за информация, подадени в рамките на този проект, има 101 полицейски служители с наложени глоби и 28 с наказания лишаване от свобода, или общо 129 полицаи, осъдени по наказателни дела в периода между 2000-ната и 2015-а г. Според съдилищата (които отговориха) от 212 дела, поне 172 са били за лека телесна повреда, а резултатът е, че са наложени 101 глоби и 28 полицаи са осъдени на условно лишаване от свобода, вероятно за средна или тежка телесна повреда или неправомерно задържане.

Макар данните от съдилищата да се различават много от информацията от МВР, от наличните данни можем да заключим, че мнозинството от осъдените полицаи продължават да работят като такива.

Има и изследване, проведено през 2011-а г. от адвокат по правата на човека от Български хелзински комитет, което съдържа подробен преглед на делата на ЕСПЧ между 1998-а и 2010-а г., касаещи полицейското насилие в България. Изследването посочва, че във всяко от 27-те дела България е осъдена за непълно разследване. Освен това, в тези случаи никой от полицаите извършители не са получили ефективна присъда или каквото и да е дисциплинарно наказание. Някои от полицаите дори са повишени.

3.1.4.3. Дисциплинарни мерки

Освен наказателно производство, при малтретиране от полицейски служител може да се образува и дисциплинарно производство, в случай, че има нарушение на Закона за МВР или когато полицейски служители са в нарушение на своите служебни задължения, правомощия и правилата на Етичния кодекс. Дисциплинарните производства се регулират от Закона за МВР, а санкциите са мъмрене, порицание, отказ за повишаване в длъжност за период от 1 до 3 години, предупреждение за уволнение и уволнение. Висшестоящият, който води дисциплинарната

процедура не е длъжен да докладва дисциплинарното нарушение на прокурора, ако има подозрения, че то съставлява престъпление.

Наказателните и дисциплинарни производства може да текат по едно и също време. Дисциплинарното производство може да бъде иницирано дори в случай, че тече наказателно производство и в тези случаи дисциплинарната санкция се налага след като присъдата от наказателното производство влезе в сила.

Според данните, предоставени от МВР по специална заявка, 1099 дисциплинарни производства са били иницирани по жалби от задържани лица. От общо 1146 жалби, 97 жалби за незаконно задържане са намерени за неоснователни, 158 жалби за телесни повреди са намерени за неоснователни и 45 жалби за принудителен разпит са били намерени за неоснователни (общо 300). От останалите вътрешни разследвания проведени от директорите на районни полицейски управления, наложените на полицейски служители наказания са следните: на 3-ма полицаи - - мъмрене, на 18 порицание, 75 получават писмено предупреждение за уволнение, на 7 е наложена забрана да бъдат повишавани в длъжност и 18 са уволнени (общо 121).

3.1.4.4. Права на пострадалите

Според Наказателно-процесуалния кодекс, пострадал е лице, което е претърпяло имуществени или неимуществени вреди от престъплението. В досъдебното производство пострадалото лице има право да бъде информирано за всички права, които има по време на наказателното производство; да получи защита за своята сигурност и тази на близките си; да бъде информирано за хода на наказателното производство; да участва в производството; да прави искания и възражения; да обжалва актовете, които водят до прекратяване на производството; да има адвокат. Разследващият орган, който образува производството, незабавно уведомява пострадалия за това. Правата на пострадалото лице възникват от момента, в който то поиска да участва в досъдебното производство и посочи адрес за уведомление. Пострадалото лице има право да поиска съдействие от МВР за събирането на доказателства и сведения, които то не може да събере.

За разлика от наказателното производство, по време на дисциплинарното производство пострадалият няма процесуални права.

3.1.4.5. Частно обвинение

Пострадало лице, претърпяло вреди от престъпление има право да участва в съдебно производство като частен обвинител. Ако прокурорът не иницира наказателно производство или откаже да повдигне обвинения, частният обвинител не може да ги иницира. Молбата за участие в производството като частен обвинител може да бъде писмена или устна. Тя трябва да съдържа информация за пострадалия и обстоятелствата, на които се основава, и трябва да бъде подадена преди началото на съдебното следствие в първоинстанционния съд. Частният обвинител развива обвинението успоредно с прокурора и може да го продължи дори след като прокурора реши да го прекрати. Частният обвинител има право да бъде уведомяван за хода на производството и да получава копия от документите; да представя доказателства; да участва в съдебното производство; да прави искания и възражения; да обжалва актовете на съда, които нарушават неговите/нейните права и интереси (включително присъдата от първоинстанционния съд).

Пострадалият от престъпление, което се разследва само след негова/нейна жалба, е частен тължител. Той/тя може да иницира производство и да води обвинението в съда. Частната тължба

трябва да е писмена и да съдържа информация за частния тъжител, за лицето срещу когото е подадена и за обстоятелствата на престъплението. За тъжбата се заплаща такса на държавата и може да бъде подадена до 6 месеца след като пострадалия е научил за извършеното престъпление или след като пострадалият е бил уведомен че досъдебното производство е спряно, защото престъплението ще се разследва само след подаване на частна тъжба от пострадалия.

Правата на частния тъжител са следните: да се запознае с делото и да направи необходимите извлечения; да представя доказателства; да участва в съдебното производство; да прави искания и възражения; да обжалва всички актове на съда, които накърняват неговите/нейните права и интереси. Той/тя може да бъде и граждански ищец в съдебното производство.

Разпространено е мнението, че възможностите на частното обвинение ще се подобрят, ако на пострадалите се даде право да повдигат и поддържат обвинение за всякакви престъпления (не само за лека телесна повреда), извършени от полицейски служители, вместо прокурора, и се упълномощят ефективно да събират доказателства и да участва във всички процедури.

3.1.4.6. Граждански иск, непозволено увреждане

Няма възможност за завеждане на граждански иск извън наказателното съдебно производство. Пострадалите могат да подадат иск за обезщетение по време на наказателно производство. Това трябва да се направи преди или по време на първото съдебно заседание от делото.

3.1.5. Опит и практика

3.1.5.1. Налични данни

Статистическите данни за броя на извършените престъпления и производствата по тях се събират от Националния статистически институт (НСИ). НСИ, обаче, не събира данни по всяка алинея от Наказателния кодекс. Престъпленията, извършени от полицейски служители, са регламентирани в определени алинеи на определени членове. Затова няма общо статистически данни на национално ниво за престъпленията, извършени от полицаи. За целите на това изследване се наложи да бъдат изпратени запитания до военните съдилища, районните съдилища и МВР относно броя на жалбите, броя на обвинителните актове и броя и вида на произнесените присъди. Тези данни, обаче, не са представителни, а трябва и да се отбележи, че данните от съдилищата значително се различават от данните, получени от МВР. Така няма надеждна информация нито за успеваемостта на обвинението, нито за броя на извършителите, тежестта на наказанията и продължителността на процедурите.

Все пак, мониторингови проекти на НПО-та показват увеличение на броя случаи на малтретиране, предвид факта, че над 1/3 от задържаните, които впоследствие получават ефективни присъди, са били малтретирани или по време на задържането, или след това, или и в двата случая. Някои от случаите включват причиняване на жестока болка с цел извличане на информация или за наказание, т.е. изтезание.

3.1.5.2. Поводи за тревога и критики

Последният доклад на Комитета за предотвратяване на изтезанията (КПИ) за България (2015) посочва, че "нарастващият брой твърдения за умишлено физическо малтретиране на задържани лица от полицията кара КПИ да заключи, че мъжете и жените (включително непълнолетните), задържани от полицията продължават да са изложени на сериозна опасност от малтретиране, и по време на задържането, и по време на последващите разпити. Много малък напредък, ако

изобщо има такъв, е постигнат по отношение на практическото спазване на правните гаранции срещу малтретиране от полицията”.

Докладът показва, че множество въпроси са подложени на критика. Първо, няма наблюдаващ орган освен Омбудсмана, който има ограничени и намаляващи ресурси, заради което и възможностите му да действа като Национален превантивен механизъм предизвикват загриженост. Критикувани са и независимостта и ефективността в разследването на случаи на полицейско насилие и изтезания. Приема се, че твърденията за полицейско насилие няма да се разследват правилно и безпристрастно.

Второ, практическото спазване на правните гаранции срещу полицейското насилие също е обект на сериозна критика. Задържаните нямат достъп до информация за правата си, повечето от тях не са успели да уведомят трето лице за задържането си и не са ползвали услугите на адвокат от самото начало на лишаването си от свобода. Медицинският преглед също е специфичен проблем, тъй като често се свежда до няколко общи въпроса без физически преглед или документиране на нараняванията. Осигуряването на правна помощ е проблематично, тъй като или не се осигурява от момента на задържането, или дежурните служебни адвокати отказват да я предоставят при повикване.

Липсата на централизирано събирана, структурирана и надеждна информация пречи и на държавата и на обществото да получат обективен поглед върху положението. Нещо повече, ограничената налична информация показва, че има сериозно несъответствие между официално подадените данни и цифрите, които независимите изследвания показват.

Остри критики и на местно и на международно ниво търпят и неефективността на разследването и налагането на наказания за полицейско насилие.

3. 2. Маса		1	2	3	няма данни/без отношение	
Забрана за изтезания – закони и практика	Имплементиране/ отразяване на Член 3 на Конвенцията в националното наказателно право	липсва пряко имплементиране X	частично имплементиране с липсващи елементи	цялостно имплементиране		
	Детайлни правила и практически насоки за полицейските служители	недостатъчни/липсват X	частична уредба/неясни и общи	напълно имплементирани		
	Практическо приложение на правилата	Систематично неспазване по някои въпроси X	Срещат се индивидуални нарушения	Култура на спазване на правилата, стремеж към пълното им зачитане		
Документирани на факти и потенциални доказателства	Тежест на доказване относно допустимостта на потенциално компрометирани показания като доказателство		Върху жалбоподателя	Върху държавата	X	
	Употреба на камери	На таблото на автомобила	Няма налични/забранени	Частична наличност/ има възможност/по преценка на полицаия	широкоразпространени/ обичайна практика/ задължителни	X
		Носими	Няма налични/забранени	Частична наличност/ има възможност/по преценка на полицаия	широкоразпространени/ обичайна практика/ задължителни	X
		От трето лице	Забранена	Възможна, но се създават пречки X	Възможна и общоприета	
		В местата за задържане	Няма налични/забранени X	Има възможност/по преценка на полицаия	широкоразпространени/ обичайна практика/ задължителни	

Документирани на факти и потенциални доказателства	Употреба на камери	Аудио и видео запис на разпитите	Не е налице	Отчасти налице/ възможен/ по преценка на полицаия	широкоразпространен/ обичайна практика/ задължителен	
			X			
		Закони и практика относно употребата на камери	Систематично неспазване по някои въпроси	Срещат се индивидуални нарушения	Правилата се спазват	
			X			
	Медицински преглед	Медицински преглед при задържане	невинаги/при поискване/ по преценка на полицаята			задължителен
			X			
		Положение на преглеждащия лекар	Служител на полицаята/на договор	Национална здравна система/независим за всеки отделен случай		Независим съдебно-медицински специалист
			X	X		
		Право на избор на лекар и прилагането на това право	Няма такова право	На практика обикновено не се прилага		На практика обикновено се прилага
				X		
	Експертни знания, акуратност и професионални стандарти	Няма стандартизирани изисквания/формални/ повърхностен преглед	Стандартизиран протокол/ пълен преглед		Съдебно-медицински познания/целенасочен, обстоятелствен преглед	
	X					
	Достъп до документацията от медицинския преглед	Няма достъп/създават се пречки	При поискване		Безусловен достъп	
	X					
	Доказателствена стойност на документацията	ниска/няма снимки/ недостатъчна документация	приемлива/няма критики/ снимки с ограничена полезност		Изчерпателна и надеждна документация/ използваеми снимки	
	X					

Документиране на факти и потенциални доказателства	Медицински преглед	Професионално мнение на лекаря за възможните причини за нараняването/предполаганото насилие	Забранено/не присъства	Може да присъства	Присъства задължително
			X		
		Задължение медицинската документация да се изпрати на разследващ орган, при съмнения за малтретиране	Изпращането е забранено/на практика лекарите не изпращат документацията	лекарите могат да сигнализират/ задължени са да го правят, но рядко спазват правилото	Задължително сигнализирани/ безусловно изпълнение
				X	
		Право на задържаното лице да е насаме с лекаря	Не се осигурява	Може да се осигури при постъпило искане	Осигурява се винаги, освен ако няма искане за обратното
					X
		Присъствие на полицаи по време на прегледа	Винаги е арестуващият полицаи	Арестуващият полицаи може да присъства	Никога не е арестуващият полицаи
					X
		Право да се уведоми трето лице	Препятства се	Ограничено	Ефективно
			X		
Право на адвокат	Достъп	Не е гарантирано/ гарантирано по закон, но систематично нарушавано	Гарантирано и обикновено се зачита	Зачита се	
		X			
	Консултация	Не се осигурява преди разпит/гарантирана по закон, но се препятства	Ограничена	Гарантирана преди разпит	
			X		
	Присъствие по време на разпит	Не се осигурява/препятства се	Не е гарантирано/по преценка на полицията	Осигурява се	
			X		

Разследване, производство, доказателства	Структурна независимост на разследващия орган	Част от полицията	Независим орган с допирни точки и взаимни интереси/ прокурор	Напълно независим орган
			X	
	Лична независимост на разследващия орган	бивши/командировани/ действащи полицаи	Допирни точки и взаимни интереси/прокурор	Пълна независимост
			X	
	Мнение на обществото за разследващия орган	Не е независим	Има поводи за безпокойство/липсва пълно доверие	Независимо
	X			
Доказателствена стойност на полицейските показания	Решаваща	По-голяма от тази на други показания	Като на други показания	
		X		
Частно обвинение	Невъзможно	Възможно по закон, но не и на практика	Реална възможност	
			X	
Дисциплинарно производство	Вероятност за образуване	Не е обичайно	Редовно	
		X		
	Връзка с наказателното производство	Тясно свързани/ спомагателни	Паралелни	Независими производства
	X			
Уволнение на полицаи	Наказанието не се прилага/ редовно се отменя	Възможност за отмяна на наказанието	Ефективно уволнение в случай на осъждане	
	X			

		Иска за щети	Отделен граждански иск, основан на влязла в сила присъда	В рамките на наказателната процедура	Отделен и независим граждански иск
				X	
Мониторинг	Данни	Брой на жалбите	Не се събират/ не са надеждни	Събират се, но не са достъпни/не са публични	Централизирано събиране и обществено достойание
				X	
		Брой и вид на производствата	Не се събират/не са надеждни	Събират се, но не систематично/недостъпни/ не са публични	Централизирано събиране и обществено достойание
				X	
		Резултат от производствата	Не се събират централизирано/не са надеждни	Събират се, но не систематично/недостъпни/ не са публични	Централизирано събиране и обществено достойание
				X	
		Брой осъдителни присъди, вид на наказанията	Не се събират централизирано/не са надеждни	Събират се, но не систематично/недостъпни/ не са публични	Централизирано събиране и обществено достойание
				X	
Общо			41		

4. Република Чехия

4. 1. Резюме на доклада от Република Чехия

През 2012-а г. Чехия въведе важни институционални промени, за да изпълни ангажиментите, произтичащи от международната рамка против изтезания и малтретиране. Опитът, обаче, показва, че една формално независима институция, която запазва същите хора на ръководни постове и продължава да действа в системата на установени лични връзки, има малка стойност без допълнителни гаранции. Докладът показва, че Република Чехия е поела по пътя на Северна Ирландия, но той се оказва по-труден от очакваното.

4.1.1. Правна рамка

4.1.1.1. Задължения на полицаите, правила на поведение; кодекси, закони, наредби, криминализиращи изтезанието и малтретирането

Наказателният кодекс съдържа специална клауза, забраняваща изтезание и друго нечовешко или жестоко отнасяне, но тя не включва унизителното отнасяне. Раздел 149(1) гласи, че всеки, който причини физическо или психическо страдание на друг човек чрез изтезание или друго нечовешко или жестоко отнасяне във връзка с упражняването на правомощията на държавна орган, орган на местното управление, съд или друг публичен орган, ще бъде наказан с лишаване от свобода от 6 месеца до 5 години. Обаче, Наказателният кодекс не съдържа дефиниция за изтезание, за което е критикуван от Комитета против изтезанията. На практика, тази клауза не се прилага – откакто Наказателният кодекс влезе в сила през 2010-а г. няма присъда за престъплението изтезание.

В случай на твърдение за малтретиране, полицейските служители се разследват за престъплението злоупотреба с власт на длъжностно лице. В съответствие с тази клауза, “[а] държавен служител, който с намерение да причини вреда или сериозни щети на някой друг или неправомерно да придобие облаги за себе си или някой друг (а) упражнява властта си в разрез със закона; (b) превишава правомощията си; или (с) не изпълни свое задължение, произлизащо от компетенцията му, ще бъде наказан с лишаване от свобода от 1 до 5 години или със забрана да заема публична длъжност.” По-нататъшните алинеи на въпросния раздел съдържат квалификации на престъплението. Отегчаващите вината обстоятелства, които оправдават по-строго наказание, засягат най-вече размера на вредата или щетата, нанесена от извършителя. Понятието “вредата” включва имуществените вреди, т.е. вреда, оценима с пари. Понятието “щета” се отнася за неимуществените вреди, т.е. оцетени права, здраве, морални щети и др.

В случаите, когато на пострадалия е нанесена психическа или телесна повреда, полицейският служител може да бъде съден и за престъплението злоупотреба с власт на длъжностно лице и престъплението телесна повреда, което може да се извърши от всеки, не само от длъжностно лице.

Законът за полицията уточнява задълженията и правомощията на полицейските служители, като включва и списък на позволените принудителни мерки.

Полицаяте трябва да се съобразяват с принципа на пропорционалност и да съблюдават детайлните законови разпоредби, уреждащи правомерната употреба на принудителните мерки. Директорът на полицейското управление е задължен да уведоми компетентен прокурор за нараняване или смърт, причинени от употребата на такава принудителна мярка. Законът упоменава основанията за законно задържане и съдържа клаузи за условията на задържането, например, употребата на белезници и медицинските прегледи. Законът за полицията изрично задължава полицейски служители, които станат свидетели на подобно отнасяне да вземат мерки да го предотвратят и незабавно да докладват на началника си.

Законът за службата регламентира дисциплинарната отговорност и дисциплинарното производство за служещите полицаи. Обикновено, осъждането на полицаи за умишлено престъпление предполага освобождаване от длъжност.

4.1.1.2. Правоомощия да се задържат лица; продължителност на задържането

Обикновено, задържането не може да продължи повече от 24 часа.

4.1.2. Институционални решения

4.1.2.1. Мониторинг на полицията и задържането

Ролята на Национален превантивен механизъм се изпълнява от Омбудсмана (Защитник на правата на гражданите), избран за 6 години от Камарата на депутатите. Омбудсманът е упълномощен да посещава всички места, където хора са, или биха могли да бъдат лишени от свобода от държавните власти. Посещенията обикновено се извършват по инициатива на Омбудсмана, но лице, лишено от свобода, също има право да подаде жалба до Омбудсмана. При всяко посещение Омбудсманът изготвя доклад с констатации и препоръки.

Прокурорите също упражняват надзор над местата за лишаване от свобода. За разлика от Омбудсмана, прокурорът има правоомощията да издава заповеди, изискващи съобразяване със закона относно предварителния арест и изпращането в затвор, и да нареди освобождаването на лице от мястото, ако лишаването от свобода е неправомерно.

4.1.2.2. Разследващ орган; неговата независимост

През 2012-а г. беше създадена Генерален инспекция, която да гарантира независимостта на разследването в случаите на полицейско насилие, предвид това, че бившият Полицейски инспекторат (Inspekce Policie), заедно с Полицията на Чехия попадеше под ръководството на Министерство на вътрешните работи и беше критикуван (също и от Европейския съд за правата на човека) за липсата на независимост. Сега, новосъздадената Генерална инспекция има официален статут на независим организационен орган на държавата като въоръжени части за сигурност. Инспекцията вече не е подчинена на Министерство на вътрешните работи. Тя е независима от Министерство на вътрешните работи

. Директорът на инспекцията се назначава от министър-председателя и отговаря пред него. Дейността на Инспекцията се осъществява от членовете ѝ, които са на служба в Инспекцията (за разлика от преди, инспекторите не са членове на полицията). И все пак, продължава да има недостатъци откъм независимостта на разследванията, извършвани от Генералната инспекция. Безпокойство буди фактът, че след разпускането на Полицейския инспекторат, огромното мнозинство от служителите му (ако не и всичките) станаха членове на Генералната инспекция. Така новата "независима" Генерална инспекция де факто беше съградена със същите хора, които служеха в бившия Полицейски инспекторат, затова независимостта ѝ, и способността ѝ да провежда ефективни разследвания, още са под въпрос.

4.1.3. Специфични мерки за защита

4.1.3.1. Аудио и видео запис

Полицейските служители имат възможността да ползват носими камери за тяло, ако сметнат за нужно, и могат да решават кога да ги включват и кога, не. Тъй като Висшият административен съд в Чехия (базирайки се на съдебната практика на ЕСПЧ) заключи, че е задължение на държавата да докаже, че нараняванията не са причинени от малтретиране, ако полицейски видеозапис е непълен и липсват ключови моменти от действието, това представлява неуспех на държавата да поеме доказателствената тежест.

В повечето полицейски коли има камери. Ако автомобилът има камера, записът започва в момента, в който автомобилът напуска полицейското управление и завършва след като автомобилът се върне в управлението, като полицаите няма възможността да спира записа. Камерите се поставят на предното и задното стъкло, но не обхващат вътрешността на колата.

Не всички полицейски управления са снабдени с устройства за видеозапис. Наказателно-процесуалният кодекс не задължава да се прави аудио или видеозапис на разпитите, така тези записи остават незадължителни.

В същото време, всеки гражданин може да заснема действия на полицията. Докато изпълняват задълженията си, полицаите не са частни лица, което означава, че записването на действията им на аудио или видео не се счита за нарушаване на личните им права.

4.1.3.2. Медицински преглед

Няма изискване за рутинен медицински преглед при прием на задържано лице. Задържаното лице трябва да бъде прегледано, ако е под влиянието на наркотик или алкохол, или има някакви индикации за наранявания или сериозна болест. Медицинският преглед е нужен и когато задържаният се разболее, получи наранявания или направи опит за самоубийство в ареста. Според закона за Общественото здравно осигуряване, правото на лекар по избор не важи при приема в място за задържане. В други случаи, полицаите са длъжни да уважат избора на задържаното лице за лекар, и да позволят на избрания лекар да го прегледа. В докладите си Омбудсмана обаче пише, че на практика, макар

при заявка да се осигуряват медицински прегледи, не се зачита правото на задържаното лице да избере лекаря и правото му да е насаме с лекаря по време на прегледа. Предполага се, че задържаните се уведомяват за правата им. Медицинските прегледи се осъществяват по договор с болници или, в спешни случаи, от спешна медицинска помощ. Прегледите се осъществяват от цивилни лекари, без изискването да имат специални съдебномедицински познания. В случай на нараняване, лекарите не са упълномощени да дават оценка на възможните причини за него. Въпросът се оставя за експертно мнение, ако някой изиска такова по време на наказателното производство. Обикновено лекарите не заснемат нараняванията – по-скоро го правят полицейските служители.

По време на медицинския преглед поне един полицаи от пола на задържаното лице поддържа визуален контакт с лицето. Няма изискване полицаите да е различен от полицаите, участвал в задържането на лицето. На практика, е твърде вероятно полицаите, извършил задържането, през цялото време да ръководи процедурата.

Съществува задължение за уведомяване, що се касае до престъпленията изтезание или друго жестоко или нечовешко отнасяне, и ако лекарят се усъмни, че е извършено такова престъпление, той или тя трябва да уведоми полицията. На практика, обаче, това не се случва (с изключение на сериозните случаи) и пострадалият сам трябва да предприеме стъпки, като подаде жалба. Лекарят няма право изпраща медицинската документация на прокурор или на друг разследващ орган за тази цел, макар да има индикации, че се подготвя поправка към сегашното законодателство, която ще задължи лекарите да докладват потенциални случаи на малтретиране.

4.1.3.3. Право на адвокат

Наказателно-процесуалният кодекс обезпечава правото на всеки на правна помощ по време на разпит, а полицията трябва да позволи на задържаното лице да упражни правото си на адвокат по време на разпита. Това правило, обаче, важи само за разпитите, провеждани според Наказателно-процесуалния кодекс, като част от наказателно производство. В Закона за полицията не се съдържат подобни гаранции, затова полицаите нямат същите задължения, когато водят разпити по Закона за полицията. Това несъответствие дава възможност за ограничаващи практики относно упражняването на правото на адвокат. Тази практика беше отхвърлена от Конституционния съд, който достигна заключението, че всички лица имат право на адвокат, независимо дали разпитът се води по Наказателно-процесуалния кодекс или по Закона за полицията.

Ако адвокатът не е на разположение през 48-те часа на максималното задържане, правото на адвокат може да бъде ограничено. Законът не уточнява минималния период за уведомление на адвоката за началния час на разпита, затова зависи от ръководещия полицаи дали адвокатът да бъде изчакан или не. Предвид факта, че задържаното лице може да откаже да свидетелства в отсъствието на адвоката си, полицаите обикновено договарят подходящо време с адвоката.

4.1.3.4. Правото да се уведоми трето лице

Задържаното лице има право да поиска полицейските служители да информират трето лице за задържането, стига това да не е в ущърб на действията на полицията. Няма конкретен период за информирането на третото лице за задържането. Освен това, не е задължително да се уведомява трето лице, ако при установяването на контакт с него възникнат сериозни трудности и след отпадането на тези пречки, полицията трябва да уведоми третото лице. Макар законът да не гарантира правото на задържания да говори с трети лица, на практика, полицията може да даде на самото задържано лице да направи обаждането.

4.1.4. Механизми за противодействие на изтезанията и малтретирането

4.1.4.1. Административни процедури при жалба

При нарушение от страна на полицейски служител може да бъде иницирана административна процедура като се подаде жалба до органа, където се е случило потенциалното нарушение. Важат основните положения в Административно-процесуалния закон. Органът е задължен да разследва жалбата, като може, по целесъобразност да разпита замесените лица. Процедурата по жалбата трябва да приключи в рамките на 60 дни. Ако се реши, че жалбата е основателна или поне частично основателна, административният орган незабавно трябва да вземе необходимите мерки. Конкретната същност на тези мерки не се упоменава в закона. Процедурата подлежи на преразглеждане от по-горна инстанция. Всяко лице, което смята, че административен орган е извършил неправомерно вмешателство в правата му, може да предяви иск пред административния съд в рамките на два месеца от деня, в който лицето е научило за вмешателството и не по-късно от две години след самото вмешателство. Целта на иска е да се декларира неправомерността на вмешателството, за да има достатъчно основание за обезщетение по Закона за отговорността на държавата.

4.1.4.2. Наказателно производство

Всеки, който по надежден начин научи, че е извършено престъплението изтезание или друг вид малтретиране, е задължен да го докладва на полицията или на прокуратурата. Неизпълнението на това задължение е престъпление. Това важи за лекаря, извършващ медицински преглед на задържано лице, твърдящо, че е малтретирано, а също и за полицейски служител, който стане свидетел на подобно отнасяне. Но на практика, производствата, свързани с малтретиране, се иницират от жалбите на пострадалите.

Ако жалба, подадена в полицията, споменава за извършено престъпление, полицаите са задължени да отнесат случая към Генералната инспекция на силите за сигурност. Генералната инспекция тогава провежда разследване и след като се установи наличието на престъпление и има достатъчна обосновка, че е извършено от конкретно лице, се иницира наказателно производство. Ако от друга, се окаже, че извършеното деяние не се квалифицира като престъпление, случаят пак може да бъде отнесен към компетентен орган за дисциплинарно

производство. Прокурорът следи за законността на предварителното производство. Както КПИ посочва, има известни притеснения относно регистрирането на жалби за малтретиране. Главният проблем е, че след като пострадалото от малтретиране лице подаде наказателна жалба, Генералната инспекция обикновено не инициира разследване, решавайки, че няма данни за престъпление. Съответно, "наказателната жалба" (по Наказателно-процесуалния кодекс) се квалифицира просто като "жалба срещу неуместното поведение на служител или лошо администриране" (по Административно-процесуалния кодекс) и се отнася към полицията, която оттам поема жалбата. В тези случаи, органът, който трябва да установи фактите за предполагаемото нарушение е същият, в който извършителят служи. Така, процедурата не може да доведе до наказателна присъда за провинилия се служител.

В годишния си доклад за 2014-а г. Генералната инспекция представи данни за броя на наказателните производства, свързани с полицейско насилие. Те показват, че 10 от 13-те такива дела за годината, са били гледани като злоупотреба с власт от длъжностно лице, а останалите 3 са гледани като изтезание и друго нечовешко или жестоко отнасяне. По тези производства още няма произнесени присъди.

Ако в жалба се твърди, че дадено престъпление е извършено от служител на полицията, предварителното производство трябва да се проведе от Генералната инспекция на силите за сигурност под прокурорско наблюдение. В контекста на това наблюдение, прокурорът е упълномощен да дава задължителни инструкции за разследването, да изиска полицейски досиета и други документи и материали, да участва в разследването, да отменя неправомерни и неоснователни решения и мерки, заменяйки ги със свои, или да изиска разследването да се поеме от друг служител.

Законът осигурява на лицата, пострадали от предполагаемо насилие, мерки срещу неспособността на разследващия орган да проведе ефективно разследване. Ако пострадалото от насилие лице сметне, че случаят не е разследван по нужния ред, може да подаде жалба до компетентния прокурор за преразглеждане на полицейската процедура. Ако пострадалият не е удовлетворен от изводите на прокурора, може да се обърне към прокурор от по-горно ниво, с молба да упражни надзор (преразглеждане на полицейската процедура до компетентния прокурор и последваща конституционна жалба).

Предварителното производство се наблюдава от прокурор, който е упълномощен, например, да прехвърли случая, да спре или прекрати преследването, или да одобри извънсъдебно споразумение. Ако резултатите от полицейското разследване са достатъчно, за да влезе делото в съда, прокурорът представя обвинителен акт. По чешкото наказателно право няма възможност за частно обвинение.

чешкия наказателен процес важи принципа за доказване отвъд всяко разумно съмнение. Освен това, съдилищата се водят от принципа за преценка на доказателствата по целесъобразност, което означава, че зависи от съдията кои от представените доказателства ще бъдат отчетени при преценка на вината на обвиняемия. Всички налични доказателства трябва да бъдат разгледани, а

ако някои не са, съдът трябва да представи съображенията си. Затова, дори и според съдебномедицинския експерт "само" да има възможност твърдението на жалбоподателят да е вярно, в комбинация с другите доказателства, съдията пак може да стигне до осъдителна присъда.

4.1.4.3. Дисциплинарни мерки

Нарушенията на служебните задължения, произтичащи от полицейската служба, които не съставляват престъпление или наказуема простъпка, могат да се разглеждат в дисциплинарно производство. Процедурата се води от директора на управлението, който я инициира като се самосезира. Дисциплинарните наказания са писмено порицание, намаление на тарифата (тарифата е важен компонент от приходите на полицаия) с до 25% за максимален период от 3 месеца, отнемане на Медал за служба или понижаване в чин, което представлява задължително основание за уволнение от служба. Дисциплинарни наказания могат да бъдат наложени само до два месеца след като директорът на управлението е научил за дисциплинарното нарушение на полицаия и не по-късно от година след извършването на нарушението.

4.1.4.4. Права на пострадалите

Пострадалият от престъпление има правен статут на страна в наказателното производство, ако той или тя са преживели телесна повреда, имуществени щети или неимуществени вреди в резултат на престъпление, и има право да представя допълнителни доказателства, право на достъп до делото, право да участва в преговорите за споразумение, право да участва в делото и публичното заседание при обжалване или одобрение на споразумението и правото да произнесе заключителна реч преди края на съдебната процедура. Пострадалата страна има и правото да предяви иск за обезщетение от обвиняемия за вредите, нанесени от престъплението. Закона за пострадалите от престъпления предоставя допълнителни права на пострадалото лице, като право на професионална помощ (психологическа, социална и правна помощ или възстановителни програми) преди, по време и след наказателното производство, право на информация, свързана със случая, в който лицето е пострадало, право на защита от непосредствена заплаха, право на защита на личното пространство, право на защита от вторична виктимизация и право на финансова помощ.

И все пак, условието за ефективно ползване на гореспоменатите права е иницирането на наказателно преследване, което често, заради съмнителна практика, бива отказвано.

4.1.4.5. Граждански иск, непозволено увреждане

Макар административният акт да не е предпоставка за последващ иск за обезщетение, позицията на жалбоподателя е много по-изгодна, щом веднъж административният съдия се е произнесъл за неправомерността на извършеното деяние. Искът за обезщетение трябва да бъде предявен пред компетентното министерство – в случая с полицаията, това е Министерство на вътрешните работи. Давностният срок за предявяване на иск е 3 години в случай на имуществени вреди и 6 месеца, в случай на неимуществени вреди.

В случай на отказ, ищецът може да предяви граждански иск за обезщетение в гражданския съд.

4.1.4.6. Конституционна жалба

След изчерпването на всички налични мерки, лицето може да подаде конституционна жалба пред Конституционния съд, с твърдението, че правата му, гарантирани от Чешката харта за фундаменталните права и свободи, са били нарушени. Напоследък, някои от съдиите в Конституционния съд започнаха да налагат съдебната практика на ЕСПЧ относно задължението на държавата да проведе ефективно разследване. Затова в последно време има някои решения, които споменават липса на ефективно разследване на потенциални случаи на малтретиране или посегателство върху правото на живот.

4.1.4.7. Изключване на доказателства

4.1.5. Опит и практика

4.1.5.1. Налични данни

Няма надеждни данни за броя на делата, свързани с полицейско насилие. Известна част от тези случаи се разследват като случаи на злоупотреба с власт на длъжностно лице, което включва множество други нарушения, докато в други случаи се инициира само дисциплинарно производство.

През 1012-а г. Комитетът на ООН против изтезанията изрази загриженост за проблематичното завеждане на жалбите и независимостта на системата, която ги обработва. По-конкретно, Комитетът беше загрижен за несъответствието между броя на жалбите за изтезания и малтретиране в местата за лишаване от свобода, особено описаните като основателни или частично основателни, и липсата на проведени наказателни преследвания в тази връзка за изтезание или малтретиране, извършено от полицейски служители и служители на затворите.

Средната продължителност на наказателна процедура за полицейско насилие не може да се определи надеждно, поради липсата на данни.

4.1.5.2. Поводи за тревога и критики

Въпреки предприетите стъпки за по-ефективно преследване на случаите на полицейско насилие, състоящи се предимно във формални институционални реформи, липсата на допълнителни гаранции в правната рамка и сериозните недостатъци в реалното осъществяване на реформата стават повод за безпокойство.

Първо, на законодателно ниво, не само липсата на дефиниция на понятието изтезание създава проблеми, но и нежеланието на длъжностните лица да разследват твърденията за малтретиране по съответния ред, което се демонстрира от факта, че в Република Чехия досега няма осъден служител по обвинение в изтезание или друго жестоко или нечовешко отнасяне. В тази връзка възниква и друг проблем. Престъплението изтезание или друг вид малтретиране, както са представени в Наказателния кодекс, не включва

унизителното отнасяне. Това лесно може да доведе до ситуации, в които случаи на малтретиране от по-лек характер няма да бъдат преследвани, макар да попадат в сферата на Член 3 от Европейската конвенция за правата на човека.

Чешкият Конституционен съд изказа критика относно злоупотребата с принудителни мерки извън рамките на адекватното и нужното за постигането на поставената цел. Една от причините може да е липсата на конкретни правила за прилагане на тези принудителни мерки, предвид това, че общите принципи на необходимост и пропорционалност, изложени в Закона за Полицията в крайна сметка се оказват неефективни в предотвратяването на насилието на практика.

Второ, изпълнението на декларираните права не се вижда в практиката. Най-проблематично изглежда правото на преглед от лекар по избор. Задържаните лица не се информират за това право, затова то се упражнява в минимален брой случаи.

Липсата на видео заснемане в полицейските управления също е повсеместен проблем. Самото действие или изобщо не се записва, или записът не включва важните моменти, когато има конфликт между полицаи и други лица. Проблемът беше адресиран и от Конституционния съд, който препоръча полицията да записва конфликтните ситуации.

Друга тема е фактът, че пострадалите лица често биват лишени от процедурния си статус на пострадала страна и свързаните с това права, като например достъп до досието по производството. Това е така, защото разследващите органи (Полицията и Генералната инспекция) твърдят, че случаят е приключен още на фазата на първоначалното разследване и не е иницирана наказателна процедура. Без да се осигурят тези права, и най-вече правото на достъп до досието, пострадалото лице не може адекватно да прецени как е работено по наказателната жалба и дали разследването е било достатъчно ефективно. Затова и употребата на наличните средства за защита е ограничена. Конституционният съд изрази безпокойство от тази практика.

Относно статуса на разследващия орган, Конституционният съд изрази безпокойство дали в случая Генералната инспекция може да се счита за независим орган на властта, при положение, че разследването се провежда от хората, провеждали го и в Полицейския инспекторат, на който липсваше независимост. Съдът конкретно посочи факта, че почти всички служители на предишния Инспекторат сега са назначени на работа в Генералната инспекция. Формалната независимост на Генералната инспекция (която вече не е подчинена на Министерство на вътрешните работи) според съда не е достатъчна, за да гарантира практическата независимост, особено предвид факта, че Генералната инспекция се състои главно от бивши служители на органите, които трябва да разследва.

В дейността на Генералната инспекция липсва и прозрачност. Например, Инспекцията отказва да разкрие информация дали сред настоящите служители на Инспекцията има лица, извършили сериозни нарушения в миналото.

И накрая, недостатъчният контрол върху Генералната инспекция също е проблем. Контролът на инспекцията по време на наказателни производства се

осъществява от прокурорите. На практика, обаче, в много случаи прокурорите не работят старателно върху жалбите на пострадалите за малтретиране или липса на ефективно разследване.

4. 2. Маса		1	2	3	няма данни/без отношение	
Забрана за изтезания – закони и практика	Имплементиране/ отразяване на Член 3 на Конвенцията в националното наказателно право	липсва пряко имплементиране	частично имплементиране с липсващи елементи	цялостно имплементиране		
	Детайлни правила и практически насоки за полицейските служители	недостатъчни/липсват	частична уредба/неясни и общи	напълно имплементирани		
	Практическо приложение на правилата	Систематично неспазване по някои въпроси	Срещат се индивидуални нарушения	Култура на спазване на правилата, стремеж към пълното им зачитане		
Документирани на факти и потенциални доказателства	Тежест на доказване относно допустимостта на потенциално компрометирани показания като доказателство		Върху жалбоподателя	Върху държавата		
	Употреба на камери	На таблото на автомобила	Няма налични/забранени	Частична наличност/ има възможност/по преценка на полица	широкоразпространени/ обичайна практика/ задължителни	
		Носими	Няма налични/забранени	Частична наличност/ има възможност/по преценка на полица	широкоразпространени/ обичайна практика/ задължителни	
		От трето лице	Забранена	Възможна, но се създават пречки	Възможна и общоприета	
		В местата за задържане	Няма налични/забранени	Има възможност/по преценка на полица	широкоразпространени/ обичайна практика/ задължителни	

Документиране на факти и потенциални доказателства	Употреба на камери	Аудио и видео запис на разпитите	Не е налице	Отчасти налице/ възможен/ по преценка на полицая	широкоразпространен/ обичайна практика/ задължителен		
				X			
		Закони и практика относно употребата на камери	Систематично неспазване по някои въпроси	Срещат се индивидуални нарушения	Правилата се спазват		
				X			
	Медицински преглед	Медицински преглед при задържане	невинаги/при поискване/ по преценка на полицаята			задължителен	
				X			
		Положение на преглеждащия лекар	Служител на полицаята/на договор	Национална здравна система/независим за всеки отделен случай	Независим съдебно-медицински специалист		
				X			
		Право на избор на лекар и прилагането на това право	Няма такова право	На практика обикновено не се прилага	На практика обикновено се прилага		
				X			
	Експертни знания, акуратност и професионални стандарти	Няма стандартизирани изисквания/формални/повърхностен преглед	Стандартизиран протокол/ пълен преглед	Съдебно-медицински познания/целенасочен, обстоятелствен преглед		X	
	Достъп до документацията от медицинския преглед	Няма достъп/създават се пречки	При поискване	Безусловен достъп			
			X				
	Доказателствена стойност на документацията	ниска/няма снимки/ недостатъчна документация	приемлива/няма критики/ снимки с ограничена полезност	Изчерпателна и надеждна документация/ използваеми снимки			
			X				

Документиране на факти и потенциални доказателства	Медицински преглед	Професионално мнение на лекаря за възможните причини за нараняването/предполаганото насилие	Забранено/не присъства	Може да присъства	Присъства задължително
			X		
		Задължение медицинската документация да се изпрати на разследващ орган, при съмнения за малтретиране	Изпращането е забранено/на практика лекарите не изпращат документацията	лекарите могат да сигнализират/ задължени са да го правят, но рядко спазват правилото	Задължително сигнализиране/ безусловно изпълнение
				X	
	Право на задържаното лице да е насаме с лекаря	Не се осигурява	Може да се осигури при постъпило искане	Осигурява се винаги, освен ако няма искане за обратното	
		X			
	Присъствие на полицаи по време на прегледа	Винаги е арестуващият полицаи	Арестуващият полицаи може да присъства	Никога не е арестуващият полицаи	
		X			
	Право да се уведоми трето лице	Препятства се	Ограничено	Ефективно	
				X	
Право на адвокат	Достъп	Не е гарантирано/ гарантирано по закон, но систематично нарушавано	Гарантирано и обикновено се зачита	Зачита се	
			X		
	Консултация	Не се осигурява преди разпит/гарантирана по закон, но се препятства	Ограничена	Гарантирана преди разпит	
			X		
Присъствие по време на разпит	Не се осигурява/препятства се	Не е гарантирано/по преценка на полицията	Осигурява се		
			X		

Разследване, производство, доказателства	Структурна независимост на разследващия орган	Част от полицията	Независим орган с допирни точки и взаимни интереси/ прокурор	Напълно независим орган	X
	Лична независимост на разследващия орган	бивши/командировани/ действащи полицаи	Допирни точки и взаимни интереси/прокурор	Пълна независимост	X
	Мнение на обществото за разследващия орган	Не е независим	Има поводи за безпокойство/липсва пълно доверие	Независимо	X
	Доказателствена стойност на полицейските показания	Решаваща	По-голяма от тази на други показания	Като на други показания	X
	Частно обвинение	Невъзможно	Възможно по закон, но не и на практика	Реална възможност	X

Дисциплинарно производство	Вероятност за образуване		Не е обичайно	Редовно		X
	Връзка с наказателното производство		Тясно свързани/ спомагателни	Паралелни	Независими производства	X
	Уволнение на полицаи		Наказанието не се прилага/ редовно се отменя	Възможност за отмяна на наказанието	Ефективно уволнение в случай на осъждане	
Иска за щети		Отделен граждански иск, основан на влязла в сила присъда	В рамките на наказателната процедура	Отделен и независим граждански иск		X
Мониторинг	Данни	Брой на жалбите	Не се събират/ не са надеждни	Събират се, но не са достъпни/не са публични	Централизирано събиране и обществено достойние	X
		Брой и вид на производства	Не се събират/не са надеждни	Събират се, но не систематично/недостъпни/ не са публични	Централизирано събиране и обществено достойние	X
		Резултат от производства	Не се събират централизирано/не са надеждни	Събират се, но не систематично/недостъпни/ не са публични	Централизирано събиране и обществено достойние	X
		Брой осъдителни присъди, вид на наказанията	Не се събират централизирано/не са надеждни	Събират се, но не систематично/недостъпни/ не са публични	Централизирано събиране и обществено достойние	X
Общо			64			

5. Англия и Уелс

5. 1. Резюме на доклада от Англия и Уелс

Системата за разследване на нарушения от страна на полицията в Англия и Уелс през последните две десетилетие се разви и се превърна в система, която цели нито един инцидент да не остане без последствия, чрез един все по-независим процес на разследване. Еволюцията на този процес още не е завършила и в момента има нови предложения за промени. Въпреки всички усилия, сегашната система все още е един усложнен и многопластов процес, който търпи критики затова, че е бюрократичен, бавен, фокусиран върху това дали нещо е, или не е, нарушение и върху това как случаят да бъде категоризиран, разследван, документиран и обжалван, вместо върху работа по оплакванията. В тази фрагментирана система с голяма свобода на действие и 43 полицейски района из Англия и Уелс, различните райони избират различен подход към инцидентите и само най-сериозните случаи се разглеждат напълно независимо.

5.1.1. Правна рамка

5.1.1.1. Задължения на полицаите, правила на поведение; кодекси, закони, наредби, криминализиращи изтезанието и малтретирането

Главният нормативен акт, който обуславя правомощията и задълженията на полицията е Законът за полицията и доказателствата по наказателни дела 1984 (PACE). Той е придружен от Практическите насоки PACE, които определя процедури в следните области: спиране за проверка; арест; задържане; разследване; идентификация на извършителя; и разпит. Практическите насоки не са закон и нарушаването им нито представлява престъпно деяние, нито е повод за инициране на специфична правна мярка. Също така, за нарушаването на насоките, полицаят не подлежи и на дисциплинарно производство, но все пак Насоките са допустими във всяко наказателно или гражданско производство. Доказателство може да бъде изключено от наказателно производство, ако се докаже, че е добито в нарушения на някоя от Насоките. Тези насоки се следят от комисии, които от време на време правят искания за внасяне на поправки чрез нормативни актове, одобрявани от Парламента. Понеже се касае за дейността на публични органи, всички предложени промени обикновено се подлагат на обществено допитване преди да се приемат.

Изтезанието е забранено от общото право и от няколко акта на Парламента (включително Акта за човешките права от 1998-а г., който интегрира ЕКПЧ във вътрешното право), както и от няколко международни конвенции, ратифицирани от Великобритания, които забраняват изтезанията и малтретирането. Според Закона за наказателното съдопроизводство от 1988-а г. изтезанието е престъпление, при което длъжностно лице, или лице, упражняващо властнически функции, независимо дали пострадалият е британски гражданин и дали деянието се е състояло във Великобритания, "умишлено причинява силна болка или страдание на друг човек, по време на изпълнението или на предполагаемото изпълнение на служебните си задължения".

В случай, че се наложи, полицаите могат да употребяват сила, докато изпълняват задълженията си, но при всички обстоятелства пропорционално и разумно. Действия, които излизат извън рамките на „разумната сила“, са обект на дисциплинарни мерки, и, ако представляват престъпление, на наказателно преследване. На такъв етап, полицаят се третира като всеки друг гражданин и му се повдига съответното обвинение.

Има отделно нарушение според общото право, което се отнася само за лица, заемащи обществена длъжност (включително и полицаи) и то е извършено, когато лицето, заемащо обществена длъжност действа/бездейства по начин, който съставлява нарушение на служебните му задължения. Когато има явни доказателства за други престъпления (например, телесна повреда), тези нарушения трябва да формират основата на делото срещу полицаия, а елементът „обществена длъжност“ трябва да бъде изтъкнат като отегчаващ вината фактор на етап произнасяне на присъда. Това престъпление се запазва за случаи, когато няма длъжностно престъпление, но поведението на полицаия трябва все пак да се третира като престъпно, или когато би било неуместно да се квалифицира деянието като длъжностно престъплението (например, заради доказателствени затруднения), или когато максималната присъда за длъжностно престъпление е съвсем недостатъчна, за да отрази сериозността на нарушението. Максималната присъда за престъпление, извършено от лице на обществена длъжност е доживотна присъда.

5.1.1.2. Дисциплинарни и етични кодекси, други положения

В Англия и Уелс, ролята на полицейския служител се възприема според отговорностите и задълженията. Кодексът за поведението на полицаите и последващите Стандарти за професионално поведение определят основните задължения и също така, че сила може да бъде използвана, само когато е „необходима, пропорционална и разумна предвид всички обстоятелства“ и налагат задължението за противопоставяне и докладване на неуместното поведение. Неспазването на Кодекса за поведение или Стандартите може да доведе до дисциплинарни мерки. Установените стандарти за поведение осигуряват критерий, по който да се идентифицира наличието на полицейско насилие.

През 2014-а г. в Полицейския колеж бе създаден Етичен кодекс, който развива тези принципи и Стандартите за професионално поведение. Полицейският колеж е отговорен за разработването на одобрени професионални практики относно всички аспекти на полицейската работа, включително употребата на сила, контрола, употребата на белезници, обиска, задържането и случаите на смърт на задържани лица. Този Етичен кодекс е подробен набор от стандарти за поведение за всеки полицейски служител, целящи да вградят стандартите в полицейското ежедневие и да създадат прозрачен механизъм, чрез който обществото да търси отговорност от полицията. Отделните полицейски райони имат и свои собствени Кодекси за професионални стандарти.

Различни институции, включително Полицейският колеж и Националният съвет на полицейските началници публикуват насоки, които съвместяват

приложимите закони и процедурата по отношение на различни полицейски отговорности, като работата със задържани лица.

Заедно с най-щателно изготвените Насоки РАСЕ, тези утвърдени стандарти на поведение предоставят критерий, по който да се идентифицира полицейското насилие.

5.1.1.3. Правомощия за задържане по обикновеното законодателство и по законите против тероризма, продължителност на задържането

РАСЕ упълномощава полицаите да задържат без съдебна заповед, стига полицаят да има сериозни основания да се съмнява, че дадено престъпление се извършва, било е извършено или предстои да бъде извършено, и че арестът е необходим по някоя от причините, изложени в Насоките РАСЕ. Щом едно лице бъде арестувано, то обикновено се отвежда в полицейско управление възможно най-скоро, където полицейски служител може да упълномощи задържането му за целите на разследване и/или разпит.

Нуждата дадено лице да стои задържано периодично се преразглежда: на 6-ия час след като задържането е било упълномощено и след това през 9 часа. При нормални обстоятелства, дадено лице не може да престои в ареста повече от 24 часа без да получи обвинение. Старши полицаи може да упълномощи задържане още максимум 12 допълнителни часа, ако се сметне за необходимо (а) за да се запазят доказателства, свързани с нарушението на арестувания или да се добият такива доказателства чрез разпитването му; (b) ако нарушението подлежи на подвеждане под отговорност (например, е подсъдно в Кралския съд и възможната присъда надвишава 6 месеца), и (c) разследването се води старателно и експедитивно. Ако след това се окаже, че е необходимо още време, полицаите трябва да се отнесат до съда за заповед за допълнително задържане, която да отговаря на горните изисквания, и може да разреши период за допълнително задържане до 36 часа, с възможност за разрешаване на още 36 часа, общо 96 часа. Щом този срок изтече, задържаният трябва или да бъде освободен или да бъде обвинен.

5.1.2. Институционални решения

5.1.2.1. Мониторинг на полицията и задържането

В юрисдикцията на Англия и Уелс няма единна национална полицейска сила. Вместо това има 43 оперативно независими сили с отговорни на местно ниво полицейски началници и Комисари по полицията и престъпността. Националният съвет на полицейските началници (NPCC) е формиран на 1-ви април 2015-а г. (на мястото на Асоциацията на полицейските началници). Той събира на едно място 43-мата оперативно независими и отговорни на местно ниво полицейски началници и техните екипи, за да координират националната оперативна полицейска дейност.

Независимата комисия за оплаквания срещу полицията (IPCC) контролира системата за оплаквания от полицията в Англия и Уелс и утвърждава стандартите, по които полицията да разглежда оплакванията срещу нея.

Комисията взема решения независимо от полицията и държавата. Повечето оплаквания срещу полицаи и служители на полицията се поемат от съответната полицейска част, макар че полицията трябва да прехвърля сериозните случаи пряко на IPCC. Комисията разглежда и обжалвания на лица, които не са доволни от начина, по който местната полицейска част се е отнесла с жалбата им. Част от ролята на комисията IPCC е да осигури и затвърди доверието на обществото в системата за оплаквания от полицията. Системата понастоящем се реформира чрез Законопроекта за полицията и престъпността от 2016-а г., който предлага и реструктуриране на Комисията.

Полицейския инспектор на Нейно Величество има законово задължение да инспектира и докладва за ефикасността и ефективността на полицейските сили в Англия и Уелс.

Кралската прокуратурата (CPS) няма официална надзорна власт над полицията.

5.1.2.2. Разследващ орган; неговата независимост

Щом веднъж ѝ прехвърлят случай, Комисията IPCC трябва да определи дали трябва да бъде разследван, и ако да, типа на разследването, предвид сериозността на случая и обществения интерес. Разследването може да бъде следните типове: местно, надзорно, контролирано или независимо разследване.

По-леките случаи се работят на местно ниво (т.е. от съответната полицейска част), като обжалванията се поемат от Комисията IPCC или съответния главен началник.

Разследването е надзорно, когато Комисията IPCC извършва надзор над разследването на съответния орган за всякаква жалба, проблемно поведение или случай със смърт или тежка телесна повреда ("DSI"). Комисията следи напредъка на разследването, а накрая получава доклада и потвърждава, че поставените в началото на разследването задания са изпълнени. Жалбоподателят има право да обжалва пред комисар на IPCC.

При контролираното разследване, лицето, назначено да разследва жалбата е под контрола на IPCC.

Независимото разследване е запазено за най-сериозните оплаквания и инциденти с участието на полицията, които по-конкретно повдигат въпроса за отговорността и прозрачността. Разследващите на IPCC провеждат независими разследвания, като всичко това се надзирава от комисари на IPCC. Комисарят е пряко отговорен за особено сериозните случаи.

Ръководството на IPCC по отношение на местните, надзорни или контролирани разследвания изисква разследващия да направи писмено заявление в дневника с решения по разследването, в която да обяви дали той/тя или друг член на разследващия екип, са способни да работят безпристрастно. След това, съответният орган на Комисията IPCC решава дали да смени разследващия.

Бивши полицаи се наемат като разследващи в IPCC – те имат необходимите познания за областта, в която ще разследват и имат доказани умения в разследването. По отношение на тях, обаче, би могло да има съмнения относно

независимостта им. Комисията IPCC взема мерки, за да намали потенциалния ефект от предубедеността до минимум, например, като следи бившите полицаи да не участват в разследвания, касаещи бившето им управление. Комисарите в IPCC не може да са били полицаи в миналото.

5.1.3. Специфични мерки за защита

5.1.3.1. Аудио и видео запис

На национално ниво няма изискване да се използват носими камери за тяло и камери в колите. Употребата на носими камери се увеличава с усъвършенстването на технологиите и много от 43-те полицейски сили разширяват приложението им до определени или всякакви обстоятелства. Няма и изисквания за камери в колите. Националните стандарти за телематика в превозните средства не изискват инсталирането на камери. Те просто споменават, че когато се използват такива, важат определени спецификации. Камери се инсталират по-скоро на скоростни коли за преследване, отколкото на обикновени патрулни коли.

В местата за задържане камерите се използват и за наблюдение на задържаните и за предотвратяване и разкриване на престъпления. Полицейският колеж е изготвил обширно Ръководство за употребата на видеонаблюдение в местата за задържане. Комисията IPCC препоръчва на всяко място за задържане да има поне едно помещение с видеонаблюдение, за задържан, за когото се смята, че има риск.

Има принципно задължение да се прави аудио запис на всички разпити на заподозрени. Обаче има и изключения. Престъпленията нападение над и/или съпротива на полицаи при изпълнението на служебните му/й задължения, са престъпления, които могат да се разглеждат само по съкратена процедура (по-леки нарушения, при които ответникът няма право на дело със заседатели, затова делото се гледа от магистратски съд). Затова и няма изискване разпитът да бъде записан на видео или аудио.

Полицейските служители нямат правомощия да спрат гражданин, който снима действията на полицията или записите му да бъдат иззети или изтрети.

5.1.3.2. Медицински преглед

Задържаното лице може да поиска медицински преглед при задържането си и трябва да получи писмено уведомление за правата си. Дежурният полицаи има и задължението задържаното лице да получи съответната медицинска помощ, ако проявява признаци на заболяване, нараняване, умствено разстройство или по друг начин се нуждае от лекарска помощ. Ако нуждата от помощ изглежда спешна, най-близкото медицинско лице или линейка трябва да бъдат повикани незабавно. Ако задържано лице поиска клиничен преглед, при първа удобна възможност трябва да се повика подходящо медицинско лице, което да оцени медицинското състояние на задържания. Задържаното лице има и правото да бъде прегледано от лекар по свой избор и за своя сметка.

Когато е подадена жалба за полицейско насилие след ареста или изглежда, че задържаното лице е било малтретирано, трябва възможно най-скоро да

се изготви доклад до служител с ранк на инспектор и по-висок, който не е свързан с разследването. Възможно най-бързо трябва да бъде повикано и подходящо медицинско лице. Дежурният полицаи трябва да впише в дневника за задържаните взетите мерки за такъв преглед, направеното оплакване и коментарите на служителят, извършил задържането. Всички медицински прегледи следват стандартна последователност, която се състои от получаване на цялата здравна информация, извършване на пълен преглед и идентификация на всички наранявания, а после и адекватно докладване и третиране на случая.

Понастоящем, здравната помощ за задържаните лица се нарежда от полицейските власти. Това означава, че в момента няма контролиращ орган, който да отговаря за разпореждане на здравни услуги и осигуряване на качествен стандарт. Понеже се разпореждат от различни полицейски сили, методите сериозно се различават. Прегледите в полицейския участък, обикновено се извършват от патолога на договор към полицейските власти. В други участъци, обаче, медицинският специалист трябва да бъде повикан, и тогава той/тя ще бъде от Националната здравна служба. В момента най-често медицински сестри преглеждат заподозрените. Ако задържан поиска болнично лечение, ще бъде отведен в най-близката болница или с линейка или полицейска кола.

Липсата на последователност в качеството на здравните услуги и забавянето на прегледите и лечението будят безпокойство. Критикува се и използването на медицински сестри вместо лекари.

Няма изискване за специално обучение по съдебна медицина. Макар да има няколко вида образци, няма единен национален документ, специално за документиране на предполагаемо полицейско насилие. Изразяват се притеснения, че здравните специалисти с договор към полицията може невинаги да притежават изискваните умения и опит в грижите за задържани.

Нуждата на задържаното лице от поверителност трябва да се прецени спрямо безопасността на лекаря. На практика, обикновено има полицаи в стаята, затова няма поверителност, при която да се представи случилото се. На практика това не значи, че ще присъстват полицаите, извършили задържането, а по-скоро полицаи, служител на ареста. Когато присъства полицаи, задържаното лице може да поиска полицаите да излезе, но решението се взема от медицинския специалист, след съвет от полицаите относно предпазните мерки.

Макар да се изисква заключение за възможния произход на нараняванията, не е задача на преглеждащите да дават мнение за причините, а и често те не биха имали подходящо обучение, за да го правят. Това са показания, които се очакват от експерт в хода на съдебното производство, които ще се основават на документацията от прегледа на нараняванията.

Преглеждащите рядко заснемат нараняванията. Преглеждащият може да препоръча полицейски фотограф да направи официални снимки. Често, обаче, следи или наранявания се документират с мобилните телефони на полицаите. По тази причина, качеството на полицейските снимки очевидно няма стойност.

5.1.3.3. Право на адвокат

Насока С от РАСЕ изисква всички задържани лица да бъдат информирани, че по всяко време могат да се консултират и да общуват поверително с адвокат, било то лично, писмено или по телефон, и че имат на разположение безплатна, независима правна помощ. Задържано лице не може да бъде разпитвано или разпитът му да продължи, щом веднъж е поискало правна помощ. От разпитващият полицаи се изисква да изчака адвокатът да пристигне, да получи предварителна информация от полицаия и да получи инструкции, консултирайки се със задържаното лице. Тази насока дори изисква в района за задържане на всеки полицейски участък да бъде поставен плакат, съобщаващ за правото на адвокат.

В полицейския участък почти всички адвокатски услуги са на обществено финансиране. Това е безплатна услуга на този етап на съдебното производство, независимо от финансовото положение на задържания. Това означава, че всички присъстващи адвокати, дали наети или служебни, ще получават обществено финансиране за услугите си. Така става малко вероятно да се прояви различен подход или различно професионално усърдие, в зависимост от това дали адвокатът е нает или служебен.

5.1.3.4. Правото да се уведоми трето лице

Задържаното лице има правото да информира трето лице за местонахождението си и за това, че е задържано. Това е право, на държавни разноски и при поискване от задържаното лице, да се уведоми познато лице или лице, което би било загрижено за задържания. Дежурният полицаи осъществява обаждането в първия подходящ момент. Всяко забавяне или отказ на правото да се уведоми някого, трябва да бъдат пропорционални и да не продължават повече от необходимото. Ако не може да се осъществи връзка с избрания човек, задържаното лице може да избере до двама други души. След това могат да бъдат позволени още опити по преценка на разследващия полицаи. Всяка заявка и всяко обаждане трябва да се документират. Освен това, ако приятел, роднина или загрижен за задържаното лице направи запитване за него, трябва да му бъде дадена информация за местонахождението му. На задържаното лице трябва да се позволи и да осъществи обаждане до един човек с разумна продължителност.

5.1.3.5. Риск от преследване на жалбоподателя за набеждане

За жалбоподателя съществува риск да бъде обвинен в отклоняване на работата на правосъдието и в отнемане на време на полицията. Първото е сериозно нарушение по общото право, което подлежи на наказателно преследване след провеждане на предварителна процедура пред съд за решаване дали са достатъчно факти, за започване на процес. Второто подлежи на ускорена съдебна процедура. Обаче, такова обвинение не би било повдигнато, ако Кралската прокуратура е преследвала случая в съда и полицаите са били оправдани. Има възможност за обвинение, само ако разследване не е проведено. Но дори и тогава е малко вероятно, тъй като твърденията за полицейско насилие не се

посочват като примерно обстоятелство за повдигане на обвинение в никоя от съществуващите насоки за целта.

5.1.4. Механизми за противодействие на изтезанията и малтретирането

5.1.4.1. Система за подаване на жалби

Ако гражданин отпрати обвинение към служител на полицията (може да бъде заведено в полицията, при Комисаря по полицията и престъпността или Независимата комисия IPCC), съответният орган трябва да реши дали да заведе твърдението като жалба. Щом полицията заведе жалбата, се правят усилия да се разреши случаят по направените от гражданина твърдения, чрез решение на местно ниво, местно разследване или чрез предаването му за разследване на IPCC. Ако гражданинът не е доволен от работата по жалбата му, системата предоставя няколко начина, по които да обжалва решението. Обжалването обикновено се предава на полицейския началник или на Комисията IPCC, в зависимост от обстоятелствата.

Комисията IPCC докладва, че от 4108 обжалвания, разгледани от IPCC през 2014/15-а г., тя е потвърдила 39% от решенията, сравнено с 46% през 2013/14-а г. Делът на обжалванията на разследвания и местни решения, при които решението е потвърдено, спада – съответно на 39% и 53%. Броят на потвърдените решения по обжалвания за незаведени жалби, също спада до 42%. Въпреки спадът, това са сериозни числа, които показват, че местните полицейски разследвания може би не се провеждат по надлежен ред при почти половината от обжалваните решения.

5.1.4.2. Проблемно поведение

Поведенчески инцидент е инцидент, който не е бил обект на жалба, но при който има индикации, че лице, служещо в полицията може да е извършило престъпление или да се е държало по начин, който би оправдал иницирането на дисциплинарно производство. Поведенчески инциденти, отнасящи се до произшествия или обстоятелства, в които, или в резултат на които човек е починал или претърпял сериозно нараняване, и поведенчески инциденти, които отговарят на други определени критерии трябва да бъдат отнасяни до Комисията IPCC.

5.1.4.3. Инциденти със смърт или сериозни наранявания (DSI)

Инциденти със смърт или сериозни наранявания са тези обстоятелства (освен ако са или са били обект на жалба или съставляват поведенчески инцидент), при които, или в резултат на които човек е умрял или е получил сериозно нараняване и: (i) по време на смъртта/сериозното нараняване човекът е бил задържан от служител на полицията; или (ii) по време или преди часът на смъртта или сериозното нараняване лицето е имало какъвто и да е контакт (пряк или непряк) със служител на полицията, което е действало в изпълнение на служебните си задължения и има индикации, че контактът може да е причинил (пряко или непряко) или да е допринесъл за смъртта или сериозното нараняване.

“Сериозно нараняване” се дефинира като “фрактура, дълбоко порязване, дълбоко разкъсване или нараняване, причиняващо увреждане на вътрешен орган или увреждане на телесна функция.” Всички DSI инциденти се отнасят до IPCC. Полицейските сили са длъжни да документират, разглеждат, да отнасят и да сътрудничат на всяко разследване на такива инциденти. Ако на вниманието на Комисията IPCC попадне инцидент, който не е бил отнесен до нея, IPCC може да инструктира съответния орган към действие.

5.1.4.4. Наказателно производство

При сезиране, Кралската прокуратура решава дали да бъде възбудено наказателно преследване, като се прилага същата процедура (Full Code Test), която се използва и за цивилни граждани. Тя представлява тест от два етапа, като първият е “доказателственият етап”, който задава въпроса: има ли достатъчно доказателства, които да дават реалистична перспектива за присъда? Ако отговорът е положителен, се минава на втория етап – “етапът на обществения интерес” – тук въпросът е: обществото има ли интерес да се даде ход на преследването? Решението за това дали да се повдигне обвинение се взема въз основа на същината на случая и не трябва да бъде повлияно от това, че има жалба срещу полицията.

5.1.4.5. Дисциплинарни мерки

Полицаите са длъжни да докладват всякакви мерки, взети срещу тях във връзка с извършено престъпление, условия, наложени от съда или леки наказания за извършени нарушения. Наличието на наказателна присъда, независимо от характера на поведението, може да доведе до дисциплинарно производство. Решението дали замесеният полицейски служител да бъде уволнен се взема от полицейския отдел за професионални стандарти. Изглежда, че присъдите за престъпления, включващи малтретиране или изтезания, се преценяват от гледна точка на това дали дискредитират полицията, а не на основата на самото малтретиране. И все пак, ако има такава присъда, е трудно да си представим сценарий, в който да не дискредитира полицията (освен, може би, ако насилието е незначително).

От анализиранияте 191 разследвания на IPCC, за 62-ма от провинилите се полицейски служители е решено, че са нарушили стандартите за професионално поведение. 22-ма полицаи са допуснали груби нарушения, а 39 – леки нарушения. При един полицейски служител е установена незадоволителна работа. Дисциплинарният резултат за тези полицаи е следният (четирима полицаи се пенсионирали или подават оставки преди дисциплинарните производства): уволнени: 9, последно писмено предупреждение: 12, писмено предупреждение: 6, управленски напътствия: 12, управленски надзор: 7, план за подобряване на дейността: 1, без последствия: 6, неизвестен/очаква се: 9. В прокуратурата са внесени преписки срещу 24-ма полицейски служители, като впоследствие за образувани наказателни производства срещу 18 от тях.

5.1.4.6. Права на пострадалите

Кодекса за пострадалите лица (Code of Practice for Victims), който важи и при разследванията на IPCC, описва услугите, които трябва да бъдат осигурени на пострадалия от престъпление. Жалбоподателят трябва да бъде информиран за хода на разследването, има право да даде лични показания, да обясни как престъплението го/я е засегнало, и да подаде иск за обезщетение според Програмата за обезщетяване на жертви на престъпления. Никое от определените права не предоставя на пострадалото лице възможност да участва в разследването (освен с показанията си). Пострадалото лице няма и правото да изисква предприемането на конкретни стъпки, освен правото да обжалва решението. По време на производството, пострадалите не може да бъдат представявани отделно от адвокат.

5.1.4.7. Частно обвинение

Всеки гражданин има правото да повдига обвинение, известно като частно обвинение. Директорът на Държавното обвинение може да поеме частното обвинение във всеки един етап, или за да го продължи, или за да го прекрати. Частното обвинение обикновено се повдига от жертва на престъпление, ако не е повдигнато от Кралската прокуратура. Ако прокуратурата реши да прекрати делото, докато е в съда, пострадалото лице може да обжалва решението. В тези случаи по принцип може да се инициира частно обвинение, но без нови доказателства, съдът би могъл да го счете за злоупотреба с процедурата. Обвиняемите могат да направят искане прокуратурата да поеме делото, и по този начин отново да го прекратят.

Твърде вероятно е едноличният частен обвинител да не разполага с ресурси за водене и доказване на случаите за малтретиране. Освен това, той/тя няма правото да изискват от полицията или Кралската прокуратура представянето на материали. За започването на дело не се полага правна помощ, затова лицето, което пожелае да повдигне обвинение, поема финансовата тежест.

5.1.4.8. Граждански иск, непозволено увреждане

В случаи, когато прокуратурата реши да не инициира преследване, а и в други случаи, роднините на убитите след контакт с полицейски служители могат да се обърнат към гражданските съдилища. За предприемане на правни действия има предвидени конкретни срокове, затова дългите разследвания на Комисията IPCC и/или разследвания на Кралската прокуратура, могат да доведат до погасяване по давност на гражданския иск. А и това е скъп процес, което може да доведе до затруднения за финансирането на процедурата. Граждански иски срещу полицията включват иски по общото право за неумишлен деликт, злоупотреба с власт, физическо насилие и неправомерно лишаване от свобода. Изборът да се търси решение в граждански съд, а не наказателна присъда, може да помогне на пострадалия да получи по-голямо обезщетение за нараняването и последващите страдания, тъй като обезщетението, давано от наказателните съдилища е значително по-ниско. При гражданските иски, стандартът на доказване е по-нисък от този в наказателната процедура ('отвъд всякакво съмнение'): ищецът

трябва да докаже твърдението си 'според най-голямата вероятност.' Съдебната практика е установила контролни механизми за ограничаване на категориите пострадали от психическо нараняване, които могат да предявят иск за деликт, макар че е малко вероятно лице, пострадало от малтретиране или изтезания, да бъде изключено. "Първичната жертва" трябва да докаже или, че той/тя също са получили физическо нараняване, или, че ответникът е трябвало да предвиди, че той/тя ще претърпи телесна повреда. "Вторичната жертва" може да предяви иск, само ако отговаря на тези три условия: (1) има доказателства за близка връзка, любов и привързаност към лицето, замесено в инцидента; (2) ищецът е присъствал на инцидента или непосредствените му последици; и (3) ищецът има преки впечатления от инцидента или последиците му (за разлика от това да е научил от другото, или да е гледал по телевизията). Набавянето на доказателства при гражданските дела също може да се окаже проблемно.

5.1.4.9. Изключване на доказателства

От наказателното производство доказателства могат да се изключат, когато са придобити в нарушение на някоя от Практическите насоки РАСЕ. Нещо повече, съдът няма да допусне самопризнание като доказателство срещу обвиняем, ако се прецени, че е получено "(а) чрез насилие над лицето, което го е направило; или (b) като резултат от нещо казано или сторено, което е било вероятно, предвид съществуващите тогава обстоятелства, да превърне всяко направено самопризнание в ненадеждно", освен ако обвинението не успее да докаже откъд всякакво съмнение, че самопризнанието не е получено по такъв начин. Има и възможност за изключване, когато съдът счете, че предвид всички обстоятелства, доказателството ще има толкова неблагоприятно отражение върху справедливостта на процеса, че съдът не бива да го допуска.

5.1.5. Опит и практика

При липсата на цялостна картина за "употребата на сила" от полицията в Англия и Уелс, Независимата комисия за оплаквания срещу полицията (IPCC) наскоро представи доклад, който обединява анализа от жалбите, внесени в полицията; случаите с които Комисията се е занимавала; и изследването на възгледите и преживяванията на граждани, полицаи и други заинтересовани страни. Комисията прави и препоръки, с цел да се подобри начина, по който сила се употребява, документираща и оценява.

5.1.5.1. Налични данни

От 2004/5-а г., IPCC публикува статистика за жалбите, документиращи от полицията, включително информация за броя и вида на жалбите и начинът, по който са обработени. Статистиката се представя веднъж годишно и веднъж на тримесечие от всеки полицейски район. Всяка жалба, подадена срещу действия на полицията, съдържа едно или повече твърдения. Има 27 доста обширни категории твърдения, а от тях "сериозно несексуално физическо посегателство" и "друго физическо посегателство" са най-близки до малтретиране и изтезания по отношение на физическите престъпления. Данни за тежки разпити, по време на които начинът на задаване на въпросите е неуместен или се равнява на

малтретиране, се събират от IPCC в категорията жалби, подадени за "Нарушение на Насока "С" от РАСЕ за задържане, отношение и разпит." По отношение на неправомерните арести, IPCC завежда тези жалби в категорията "незаконен/ненужен арест или задържане". Възможно е търсенето в списъка с разследвания на сайта на IPCC да се ограничи по "тип", за да включва "употреба на сила".

Относно изхода и успеваемостта на разследванията, през 2014/15-а г., 56% от сериозните несексуални физически посегателства са подложени на разследване, а 11% са уредени чрез местно решение. 16% от случаите с "друго физическо посегателство" са оттеглени, а 25% са уредени чрез освобождаване. 1603 (52%) случая по Насока "С" от РАСЕ са разследвани и 223 (14%) са потвърдени. 1765 (57%) от случаите на арест и задържане са разследвани и 160 (9%) от тях са потвърдени. През 2015-а г., общо 142 твърдения за "несексуално физическо посегателство" са били обект на завършени разследвания. От тези разследвания, 5 са били доказани, а 137 не са били доказани. 2022 твърдения за случаи на "друго физическо посегателство" са били обект на завършено разследване, 105 от които са доказани, а 1917 не са били доказани.

5.1.5.2. Поводи за тревога и критики

Особено критикуван е начинът, по който IPCC идентифицира и разследва потенциални престъпни деяния на полицаи. Дори когато Комисията е идентифицирала престъпни деяния, само малък брой убийства, дело на полицаи, от 1990-а г. насам са довели до наказателно преследване за сериозно престъпление (умишлено или непредумишлено убийство) и/или следствие, което да заключи, че отнемането на живот е било неправомерно.

Скорошен доклад на Полицейския инспекторат на Нейно величество отбелязва, че има пропуски при документирането на употребата на сила от полицията. Честотата на употребата на сила може би е по-висока от документираната от полицията. Нещо повече, при проучваните полицейски области има малко индикации, че ръководството преглежда или прави анализ на употребата на насилие по време на задържане. Понастоящем няма стандартизирана национална практика полицейските сили да документират всички форми на употреба на сила.

Комисията IPCC смята, че събраните статистически данни за разследванията, дават повод за тревога относно сериозността на полицейските разследвания по подадени жалби от лица, пострадали от насилие. Когато полицията ги разследва, този тип жалби имат много по-малък шанс да бъдат намерени за основателни в сравнение с други типове жалби. От друга страна, когато обжалването стигне до IPCC, този орган е много по-вероятно да намери жалбата за основателна, за разлика от жалби, които не се отнасят до употреба на сила. С най-голяма сила това важи в случаите, когато жалбоподателят е цветнокож или от етническо малцинство.

Един от начините да се хвърли светлина върху полицейските нарушения, злоупотреби и корупция, е когато самите полицаи докладват за тях. Но такива доклади невинаги се подават. Неофициални сведения разкриват някои от вероятните причини за това: липса на увереност, че ще има резултат, недоверие

към процедурите, по които ще мине случаят или страх от враждебна реакция от страна на полицията. Промените в устава на полицията от 2012-а г. целят да стане ясно, че полицаите, подаващи сигнали, са защитени от несправедливо дисциплинарно преследване и репресивните мерки срещу тях няма да се толерират. Полицейският колеж наскоро издаде национално ръководство за подаване на сигнали, озаглавено Докладване на подозрения. Ръководството посочва, че ако полицейски служител има подозрение за закононарушение или нередни практики, това трябва да се докладва, обикновено вътрешно. Предвидено е също, че полицията трябва да развие отворена култура на докладване, като за целта се осигурят подкрепа и гаранции, включително осигуряване на обратна връзка и осведомяване за развитието на случая на полицейските служители, подаващи сигнали, осигуряване на правото да бъдат консултирани от полицията (или от Комисията) и очертаване на възможните пътища за докладване.

Комисията наскоро направи преглед на процеса на сезиране на Комисията в шест вътрешни Отдела за полицейски стандарти (Police Standards Department). От 419 случая, за които не е била сезирана, Комисията откри, че в 22% (93) е трябвало да бъде сезирана, или задължително (76) или доброволно (17). Типът случаи, за които не е била сезирана главно включват смърт и сериозни наранявания, тежка корупция и сериозно физическо насилие. Във всички разгледани полицейски участъци липсва установен процес за преценка дали даден случай трябва да бъде докладван на вътрешния Отдел за полицейски стандарти, а обучението относно критериите за сезиране е недостатъчно. На повечето места не взимат предвид Член 3 на ЕКПЧ, когато преценяват дали да сезират Комисията. Бяха направени някои важни препоръки: полицейските сили да имат адекватни процедури, които да гарантират, че вътрешният Отдел за полицейски стандарти ще бъде уведомяван за съответните случаи, и че за всеки случай ще се прави преценка за сезиране на Комисията. Обосновката на решението да не се сезира Комисията се документира, а наличните системи отчитат моделите в поведението на полицаите.

Колкото до присъдите, приема се, че системата работи в полза на полицията. Една от причините може да е, че предпазливите следователи често избират квалификацията "грубо нарушение" в началото на разследването, което може да доведе до несъответствие между направената квалификация и крайния резултат. Така, разследването на поведение, квалифицирано като грубо нарушение "вдига летвата високо" и ако разследването разкрие много по-леко нарушение, в крайна сметка присъдата ще бъде много по-лека от очакваната (за грубо нарушение). Това е проблем, понеже подвежда очакванията на обществото, породени от първоначалната квалификация "грубо нарушение".

Друг проблем е, че образуването на наказателно производство за нарушението отнема толкова дълго, че полицаите се пенсионираат или им се позволява да напуснат – което за пострадалите или обществото като цяло може да не е достатъчно наказание.

5. 2. Маса		1	2	3	няма данни/без отношение	
Забрана за изтезания – закони и практика	Имплементиране/ отразяване на Член 3 на Конвенцията в националното наказателно право	липсва пряко имплементиране	частично имплементиране с липсващи елементи	цялостно имплементиране		
	Детайлни правила и практически насоки за полицейските служители	недостатъчни/липсват	частична уредба/неясни и общи	напълно имплементирани	X	
	Практическо приложение на правилата	Систематично неспазване по някои въпроси	Срещат се индивидуални нарушения	Култура на спазване на правилата, стремеж към пълното им зачитане	X	
Документирани на факти и потенциални доказателства	Тежест на доказване относно допустимостта на потенциално компрометирани показания като доказателство		Върху жалбоподателя	Върху държавата	X	
	Употреба на камери	На таблото на автомобила	Няма налични/забранени	Частична наличност/ има възможност/по преценка на полицаия	широкоразпространени/ обичайна практика/ задължителни	X
		Носими	Няма налични/забранени	Частична наличност/ има възможност/по преценка на полицаия	широкоразпространени/ обичайна практика/ задължителни	X
		От трето лице	Забранена	Възможна, но се създават пречки	Възможна и общоприета	X
		В местата за задържане	Няма налични/забранени	Има възможност/по преценка на полицаия	широкоразпространени/ обичайна практика/ задължителни	X

Документиране на факти и потенциални доказателства	Употреба на камери	Аудио и видео запис на разпитите	Не е налице	Отчасти налице/ възможен/ по преценка на полицаия	широкоразпространен/ обичайна практика/ задължителен	X		
		Закони и практика относно употребата на камери	Систематично неспазване по някои въпроси	Срещат се индивидуални нарушения	Правилата се спазват	X		
	Медицински преглед	Медицински преглед при задържане	невинаги/при поискване/ по преценка на полицаята			задължителен	X	
		Положение на преглеждащия лекар	Служител на полицаята/на договор	Национална здравна система/независим за всеки отделен случай		Независим съдебно-медицински специалист	X	
		Право на избор на лекар и прилагането на това право	Няма такова право	На практика обикновено не се прилага		На практика обикновено се прилага	X	
		Експертни знания, акуратност и професионални стандарти	Няма стандартизирани изисквания/формални/ повърхностен преглед	Стандартизиран протокол/ пълен преглед			Съдебно-медицински познания/целенасочен, обстоятелствен преглед	X
		Достъп до документацията от медицинския преглед	Няма достъп/създават се пречки	При поискване			Безусловен достъп	X
		Доказателствена стойност на документацията	ниска/няма снимки/ недостатъчна документация	приемлива/няма критики/ снимки с ограничена полезност			Изчерпателна и надеждна документация/ използваеми снимки	X

Документиране на факти и потенциални доказателства	Медицински преглед	Професионално мнение на лекаря за възможните причини за нараняването/предполагането насилие	Забранено/не присъства	Може да присъства	Присъства задължително
			X		
		Задължение медицинската документация да се изпрати на разследващ орган, при съмнения за малтретиране	Изпращането е забранено/на практика лекарите не изпращат документацията	лекарите могат да сигнализират/ задължени са да го правят, но рядко спазват правилото	Задължително сигнализиране/ безусловно изпълнение
				X	
		Право на задържаното лице да е насаме с лекаря	Не се осигурява	Може да се осигури при постъпило искане	Осигурява се винаги, освен ако няма искане за обратното
				X	
		Присъствие на полицаи по време на прегледа	Винаги е арестуващият полицаи	Арестуващият полицаи може да присъства	Никога не е арестуващият полицаи
				X	
		Право да се уведоми трето лице	Препятства се	Ограничено	Ефективно
					X
Право на адвокат	Достъп	Не е гарантирано/ гарантирано по закон, но систематично нарушавано	Гарантирано и обикновено се зачита	Зачита се	
				X	
	Консултация	Не се осигурява преди разпит/гарантирана по закон, но се препятства	Ограничена	Гарантирана преди разпит	
				X	
	Присъствие по време на разпит	Не се осигурява/препятства се	Не е гарантирано/по преценка на полицията	Осигурява се	
				X	

Разследване, производство, доказателства	Структурна независимост на разследващия орган	Част от полицията	Независим орган с допирни точки и взаимни интереси/ Напълно независим орган прокурор	X
	Лична независимост на разследващия орган	бивши/командировани/ действащи полицаи	Допирни точки и взаимни интереси/прокурор	Пълна независимост X
	Мнение на обществото за разследващия орган	Не е независим	Има поводи за безпокойство/липсва пълно доверие	Независимо X
	Доказателствена стойност на полицейските показания	Решаваща	По-голяма от тази на други показания	Като на други показания X
	Частно обвинение	Невъзможно	Възможно по закон, но не и на практика	Реална възможност X
Дисциплинарно производство	Вероятност за образуване	Не е обичайно	Редовно	X
	Връзка с наказателното производство	Тясно свързани/ спомагателни	Паралелни	Независими производства X
	Уволнение на полицаи	Наказанието не се прилага/ редовно се отменя	Възможност за отмяна на наказанието	Ефективно уволнение в случай на осъждане X

Мониторинг	Данни	Брой на жалбите	Не се събират/ не са надеждни	Събират се, но не са достъпни/не са публични	Централизирано събиране и обществено достойание	X
		Брой и вид на производствата	Не се събират/не са надеждни	Събират се, но не систематично/недостъпни/не са публични	Централизирано събиране и обществено достойание	X
		Резултат от производствата	Не се събират централизирано/не са надеждни	Събират се, но не систематично/недостъпни/не са публични	Централизирано събиране и обществено достойание	X
		Брой осъдителни присъди, вид на наказанията	Не се събират централизирано/не са надеждни	Събират се, но не систематично/недостъпни/не са публични	Централизирано събиране и обществено достойание	X
Общо			88			

6. Франция

6. 1. Резюме на доклада от Франция

6.1.1. Задължения на полицаите, правила на поведение; кодекси, закони, наредби, криминализиращи изтезанието и малтретирането

6.1.1.1. Съответни законови разпоредби

Наказателният кодекс предвижда наказание за изтезания и варварски деяния. Престъплението носи по-голяма тежест (се счита за по-тежко), ако е извършено от държавен служител в изпълнение на служебните му/й задължения.

Обикновено служебните провинения се преследват под формата на престъплението насилие. В зависимост от последиците (смърт, причиняване на тежка травма, трайно инвалидизиране, над 8 дни нетрудоспособност и нетрудоспособност за 8 или по-малко дни), има четири различни нива на насилие. Всички тези престъпления се разглеждат като по-тежки, ако са извършени от държавен служител в изпълнение на служебните му/й задължения.

Наказателният кодекс съдържа разпоредби, забраняващи и неправомерното задържане.

6.1.1.2. Дисциплинарни и етични кодекси; други положения

От 1-ви януари 2014-а г. Френската национална полиция и Жандармерията имат нов Етичен кодекс.

6.1.1.3. Правомощия да се задържат лица; продължителност на задържането

Полицай, който задържи лице в полицейско управление, трябва да информира прокурор за задържането в рамките на 20 часа от началото му. Полицията може да задържи лице за 24 часа. Задържане за повече от 24 часа изисква изричното съгласие на прокурор. Максималният период за полицейско задържане е 96 часа. Ако разследваното престъпление се отнася до държавната сигурност (напр. тероризъм), могат да бъдат позволени още две удължения от по 48 часа, което общо прави 5 денонощия.

6.1.2. Институционални решения

6.1.2.1. Мониторинг на полицията и задържането

Омбудсманът или Défenseur des droits (Défenseur) е нова, външна и независима институция, основана през 2011-а г., за да осигури спазването на правилата за професионално поведение на правоприлагащите и охранителни органи. С Омбудсмана може да се свърже всяка жертва на насилие, роднините на жертвата, очевидец, член на Френския парламент или подобна чуждестранна институция. Омбудсманът може и да се самосезира. Омбудсманът има достъп до информацията и документите, свързани със случая и може да изслуша показанията на жертвата, свидетелите и замесените полицаи. Резултатът от проучването на Омбудсмана е доклад, който може да съдържа препоръки, които не са правно обвързващи, но са обществено достъпни в интернет. Омбудсманът не може да инициира наказателни производства или да налага наказания. Опитът показва някои трудности при сътрудничеството и комуникацията между Омбудсмана и

съдебните и полицейските власти относно достъпа до информация и документация. Приема се и че препоръките на Омбудсмана за дисциплинарни мерки рядко се прилагат.

Прокурорът наблюдава разследването и е длъжен да гарантира законността на задържането, но това задължение не включва личното му присъствие, което поражда притеснения за стриктността на упражнявания от него надзор.

6.1.2.2. Разследващ орган; неговата независимост

Има две организации, предвидени да разследват полицейската престъпност – и Националната полиция и Жандармерията имат свои разследващи органи. Разследванията, свързани с Националната полиция се извършват от Инспектората на Националната полиция (ИНП), който има 8 регионални дирекции във Франция и около 100 инспектора, а Инспекторатът на Националната жандармерия (ИНЖ) и 80-те му инспектори се занимават с разследвания, касаещи Жандармерията. ИНП е включен в структурата на Националната полиция като дирекция, а инспекторите са бивши полицаи, които запазват позицията си и на новата длъжност продължават да са служители на полицията. Случаят с ИНЖ е аналогичен. Тези органи не са независими нито на организационно, нито на лично ниво, откъдето произтича и липсата на обществено доверие в способността им да разследват безпристрастно колегите си.

6.1.3. Специфични мерки за защита

6.1.3.1. Аудио и видео запис

След пилотен проект през 2013-а г., до 2016-а г. в употреба вече трябва да има около 2000 камери за тяло, носени от полицията, без обаче да има законова база за това. Съответно, полицаите ги включват и изключват по свое усмотрение, а гражданите нямат правно основание за достъп до записите. Всеобхватна оценка на употребата на камери не е налична. Първият експеримент с носими камери (от 2013-а г.) не представя убедителни резултати.

Няма обществено достъпен текст, постановление или информация нито за употребата на камери в патрулните коли, нито за видео наблюдението в местата за задържане.

Макар, по принцип, съдът да приема всякакви доказателства, включително записи на полицейски действия от трети лица, има кадри на граждани, които показват как полицаите понякога унищожават или конфискуват подобни доказателства или невярно твърдят, че заснемането на действия на полицаи е забранено.

От разпитите на обвиняеми лица се изготвят аудио-записи. Ако поради технически причини или заради броя на разпитите това не е възможно, прокурорът трябва да бъде уведомен писмено, като причината за невъзможността да бъде направен запис се упоменава в доклад.

6.1.3.2. Медицински преглед

Наказателно-процесуалният кодекс предвижда всяко лице, задържано в полицията, да може да поиска да бъде прегледано от лекар, посочен от прокурор или служител на съдебна полиция. Кодексът, обаче, не дава право на задържаното лице да избира лекаря. В случай, че задържането се удължи, лицето може да поиска втори преглед. Прокурор или полицай също могат да изискат медицински преглед, както може и роднина на задържаното лице. Прегледът не може да се провежда, в случай, че трето лице го чува или вижда.

Няма лекари със статут “полицейски служител” или “наето лице”. В зависимост от наличността на персонал и порядките в полицейските управления, обикновено медицинското лице е лекар (понякога и съдебен медик), работещ във Френската национална здравна система. Въпросът за независимостта на лекарите е повод за известни притеснения, тъй като прокурорите и полицаите обикновено избират и работят с едни и същи лекари през годините, създавайки близост, която може да повлияе на обективността на медицинския преглед. Изчерпателността и качеството на прегледите никога не са били обект на критика. Френското министерство на здравеопазването е регламентирало детайлно провеждането на прегледи. Регламентът е достъпен в интернет и утвърждава добрите практики относно документирането на нараняванията, като например възможността да се правят снимки. Той гласи и че “когато съвместимостта между нараняванията и изказаните твърдения може лесно да се установи, лекарят може да спомене заключенията си [...] но това не е задължително.” Лекарите не са длъжни да изпратят медицинската документация до разследващия орган, при съмнения за малтретиране, но няма и забрана за това, ако пострадалото лице даде съгласието си.

6.1.3.3. Право на адвокат

Във Франция правото на адвокат в при задържане е много ограничено. То предполага 30-минутна консултация насаме преди първия разпит от полицията при изтичането на първите 24 часа задържане, и след 12 часа, ако задържането се удължи. При особени обстоятелства, като при разследване на организирана престъпност, адвокатът може да се намеси едва 48 часа след началото на задържането и чак след 72 часа, за случаи, свързани с наркотици и тероризъм. Разпитът може да започне без консултация с адвокат. Адвокатите не присъстват на разпитите на заподозрените. Освен това нямат достъп до досието по случая.

6.1.3.4. Правото да се уведоми трето лице

Задържаното лице има право да уведоми човека с когото живее, родител, брат, сестра или законния си представител и работодателя си за задържането. Чуждите граждани могат да информират посолството си. Полицейски служител може да откаже искането да се информира трето лице, ако сметне, че това е нужно за целите на разследването. Прокурорът трябва незабавно да бъде уведомен за това решение. Освен ако няма непреодолими препятствия, които се упоменават в писмен доклад, третото лице трябва да бъде уведомено до 3 часа след като това е било поискано.

6.1.4. Механизми за противодействие на изтезанията и малтретирането

6.1.4.1. Система за подаване на жалби

6.1.4.1.1. Процедура при подаване на жалба

Жалба срещу полицаи или служители на затвора може да бъде подадена до три години след предполагаемото нарушение на правата на тъжителя (напр. физическо или вербално насилие, неправомерно задържане, употреба на принуда или натиск).

Жалби могат да се подават в полицията. Служителите на полицията и жандармерията са задължени по закон да регистрират всяка жалба, касаеща нарушение. Въпреки това се смята, че на практика полицаите често не регистрират жалби срещу свои колеги, а дори да го направят, не докладват предполагаемото нарушение на началниците си или прокурора, като така жалбата остава без последствия в книгата за регистриране на жалби. Макар тази порочна практика очевидно да

представлява нарушение, няма налични данни за броя на дисциплинарните производства по подобни деяния.

Пострадалите могат да подадат жалба и до прокурор, като в този случай прокурорът решава дали да започне разследване. Прокурорите могат да преценят, че е нужно разследване, да порицаят обвиненото лице или да закрият случая – така много случаи биват закрити от прокурорите без да се разследват, въз основа на правото им да решават дали да разследват един случай или не.

Жертвите на престъпления (сериозни престъпления) също имат възможността да подадат иск като граждански ищци и да инициират разследване директно при разследващ съдия. Във втория случай се заплаща депозит от около 1000 евро. Постъпки като граждански ищец могат да бъдат направени и след като прокурорът е закрил случая или ако са изминали 3 месеца, без прокуратурата да е предприела нещо.

Гражданите могат да подадат жалба до ИНП лично, по пощата, по електронната поща и чрез специален уебсайт. След предварително проучване на случая ИНП и ИНЖ решават дали да започнат разследване. Струва си да се отбележи, че през 2014-а г., само 32 от 5178-те жалби (т.е. 0,6%) са довели до разследване от ИНП, а ИНЖ също твърди, че жалбите, подадени от граждани, рядко водят до разследване. ИНП и ИНЖ обясняват това с факта, че предполагаемите нарушения, за които се подават жалби, не са в тяхната компетенция. Така или иначе, информация за характера на отхвърлените жалби липса. В очите на обществото, представата за инспектиращите органи се характеризира с презумпцията, че са пристрастни към колегите си от полицията и жандармерията. Според изследователя Седрик Моро дьо Бьолен, *“Когато няма напълно безспорни елементи, инспекторът ще приеме за по-правдоподобни показанията на колега, отколкото показанията на ищец.”*

6.1.4.2. Процедури при сезиране

Освен с жалби от граждани, ИНП и ИНЖ могат да бъдат сезирани от органи на полицията и жандармерията, а също и от съдебната власт. Макар Етичният кодекс на националните полиция и жандармерия да налага всички служители да докладват всеки един случай на насилие, вероятно силният корпоративизъм пречи това задължение да се изпълнява.

6.1.4.3. Наказателно производство

При подадена наказателна жалба, прокурорът решава как да квалифицира предполагаемото нарушение. В зависимост от преценката на прокурора, може да бъде разследвано като “престъпление” (сериозно нарушение, наказуемо с до доживотна присъда) или като “*délit*” (нарушение с по-малка тежест, наказуемо с до 10 години затвор). Прокурорът инициира досъдебно производство. В случай, че нарушението на полиция съставлява престъпление, разследването на престъплението се извършва от ИНП/ИНЖ под прокурорско наблюдение. Ако нарушението е тежко престъпление, разследването се води от разследващ съдия, с възможност за помощ от ИНП/ИНЖ под негово/нейно ръководство.

Досъдебното производство се нарича “инструкционна процедура”, когато се води от разследващ съдия, който е независим магистрат. Разследващите съдии не могат да поемат дела по собствена инициатива. Делата се отнесят до тях за разследване или от прокурор, или от пострадало лице, което подава жалба с твърдението за престъпление и желае да бъде конституирано като граждански ищец в наказателното производство. По време на предварителното следствие, разследващият съдия има широка гама правомощия. Може да издава заповеди, позволяващи на властите да обискират жилището на обвиняемия и да конфискуват нужните доказателства.

Може да издава заповеди, с искането други лица да се явят като свидетели, или може да поиска мнение от експертни лица. Ако има противоречиви показания, свидетелите се викат на очна ставка, често с участието на обвиняемия. В края на следствието, при желание (ако поиска?), прокурорът може да представи мнението си под формата на молба (това го провери – молба точно не може да е – постановление?). Когато съдията реши, че следствието е приключено, той/тя може да издаде заповед за освобождаване на заподозряното лице (*ordonnance de nonlieu*) или да изпрати разследваното лице на дело в наказателния съд или в наказателния съд *Cour d'Assise*.

Разследващият съдия има двусмислена роля, която изисква от него/нея и да разследва, и да взима съдебни решения, което може да повдигне въпроси (породи съмнения относно?) за неговата/нейната способност да работи напълно неутрално (безпристрастно?). Освен това, няма ясно разграничение между правомощията на разследващия съдия, прокурора и съдебната полиция и затова през януари 2009-а г. френският президент обяви намерението си да закрие институцията на съдебните съдии, което веднага предизвика съпротивата на всички специалисти в съдебната система.

Съдебната полиция разследва нарушенията на полицаи както другите престъпления, без намеса в разследванията на ИНП и ИНЖ, тъй като наказателните производства се водят под ръководството на прокурор или разследващ съдия, а дисциплинарните производства са под ръководството на административните органи. Според сложността на случая ИНП и ИНЖ се включват преди и/или след решение от дисциплинарния съвет. Съдебните полицаи работят с прокурора и разследващия съдия.

Дело за сериозно нарушение или по-леко престъпление от общ характер, се разглежда пред наказателен съд (съставен от трима професионални съдии), а дело за тежко престъпление от общ характер първо минава за предварително изслушване през обвинителната камера на Апелативния съд. Ако Апелативният съд потвърди препоръката на разследващия съдия, ще прехвърли делото на наказателния съд *Cour d'Assise* – единственият съд със съдебни заседатели във Франция.

Относно издаваните присъди от съдилищата, в решенията си ЕСПЧ многократно установява, че те рядко са пропорционални на сериозността на престъплението. Наказанията, налагани на осъдените полицаи, често не надвишават условна присъда, не се вписват в криминалното досие и не се придружават от забрана за работа като полицаи или служител на затвор.

Въз основа на “принципа на възможността” случилото се да се или да не се разследва, много производства се прекратяват от прокурорите, без да е имало реално разследване. Комитетът на ООН против изтезанията неколккратно критикува този “принцип на възможността”, по който прокурорите се водят, тъй като той не ги задължава дори да разследват случая. Френските власти, обаче, смятат, че пострадалият има право на жалба срещу решението производството да се прекрати, и може да действа и като граждански ищец, а уставът на френските прокурори гарантира тяхната обективност. Някои магистрати смятат, че производствата за полицейско насилие се прекратяват по-често от тези за друг вид нарушения/престъпления.

6.1.4.4. Дисциплинарни мерки

Дисциплинарните производства попадат в раздела за административна отговорност (провери тук – не звучи ок). Освен наказателни производства, и ИНП и ИНЖ могат да провеждат административни такива. Ако, въз основа на разследването си, ИНП и ИНЖ стигнат до заключението, че трябва да бъде образувано дисциплинарно производство, те се свързват със съответното звено на полицията/жандармерията. Дисциплинарните производства се водят пред дисциплинарен съвет (комисия – това се употребява в БГ, ти прецени дали да го замениш навсякъде?). Този съвет се

събира след сезиране от Министерство на вътрешните работи и представлява комисия, съставена от представители на администрацията и на полицейските служители. Дисциплинарният съвет се сезира чрез доклад, подготвен от дисциплинарния орган. В случаи със служители на полицията или жандармерията, ролята на дисциплинарен орган играе Министерството на вътрешните работи. Обвиненият полицай може да представи писмени или устни обяснения пред дисциплинарния съвет, с помощта на свидетели и на адвокат. Административният орган също може да представя свидетели. Дисциплинарният съвет може да разпорежи и разследване. Разследването се провежда от административния орган.

На заседание, дисциплинарният съвет взема решение, като гласува дисциплинарното наказание (което е административно наказание), което смята да предложи на дисциплинарния орган да наложи. (тук не звучи добре – поиграй си). Дисциплинарните наказания варират от „порицание“ до „отстраняване от служба без право на пенсия“. Ако дисциплинарният орган реши да не уважи предложеното от дисциплинарния съвет, трябва да информира съвета за решението си като го мотивира. Наказанието може да се оспори пред апелативната комисия на Висшия съвет на Държавната публична служба. Административните органи могат да налагат дисциплинарни наказания, без да чакат изхода на съдебното производство или решението на съда. Дисциплинарният съвет, обаче, може да предложи дисциплинарното производство да се отложи, докато съдът излезе с решение. Омбудсманът многократно критикува факта, че административните органи често, преди да вземат дисциплинарни мерки, изчакват решението на съда, дори в случаи, когато дисциплинарното и съдебното производство са независими едно от друго.

Министърът на вътрешните работи има право да освободи осъдените полицаи от негативните последици на присъдата им, и да им позволи да продължат работата си в полицията.

Колкото до наказателната практика, един важен документ е изследването на социолога Седрик Моро дьо Бюлен върху докладите на Генералната инспекция на службите (IGS) от 1996-а до 2001-ва г. Един от изводите му е, че административните власти не са достатъчно строги по отношение на малтретирането.

Парадоксално е, но случаите на малтретиране се наказват по-рядко и по-леко от другите видове неспазване на служебните задължения. Според М. Моро дьо Бюлен, “Министерството на вътрешните работи наказва нарушаването на вътрешните правила много по-строго от насилието. Полицейското насилие, като разследван факт, представлява по-малко от 5% от всички дисциплинарни наказания, наложени на полицаите в Париж.” Друг специалист по полицейските сили рисува подобна картина: “Проучванията показват, че наказанията на полицаите са обратнопропорционални на сериозността на разследвания факт. Така, полицаите е много по-вероятно да бъдат наказани, например, за изгубена служебна карта, отколкото за незаконна употреба на сила.” Трети наблюдател на полицейските практики пише, че “Както при всяка администрация, полицията изглежда обръща повече внимание на спазването на вътрешния си ред, отколкото на отношението към клиентите си.” Един разследващ всекидневник пише: “Размерът на наказанията понякога е неочакван. Неправомерно ползване на карта за бензин за служебна кола и кражба на мобилен телефон се наказват с двугодишна забрана за работа в системата, докато два случая на малтретиране се наказват с едногодишна забрана (плюс една година условно). Колкото до решенията за уволнение или принудително пенсиониране, нито едно от тях не е в следствие на малтретиране. Анализиранията случаи показват, че наказанията рядко са съизмерими със сериозността на нарушението, не са по-тежки от условна присъда, не

се вписват в криминалното досие и не се съчетават с отстраняване от работата в полицията или затвора.

6.1.4.5. Права на пострадалите

По време на съдебното следствие, разследващият съдия на всеки 6 месеца информира пострадалото лице за развоя на разследването. Полицията, жандармерията и съдебните власти са длъжни да информират пострадалото лице за правото му да подаде иск като граждански ищец.

6.1.4.6. Частно обвинение

Пострадалите могат да предприемат действия в качеството си на граждански ищци, като предадат разследването на разследващ съдия. Гражданският ищец има право да поиска изслушването на свидетел или обискирането на жилище, но не и да подаде искане за предварително задържане. Действия в качеството на граждански ищец са възможни и ако прокурорът прекрати производството или изминат 3 месеца, без прокуратурата да е предприела никакви действия. В този случай, гражданският ищец получава пълен достъп до документите по разследването и може да изиска от разследващите органи да направят определени действия по разследването. Гражданският ищец има същите процедурни права, както защитата и обвинителя.

6.1.4.7. Граждански иск, непозволено увреждане

Граждански иск може да бъде подаден според правилата за отговорността в Гражданския кодекс.

6.1.5. Опит и практика

6.1.5.1. Налични данни

Относно броя на наказателните производства, не са налични данни, които да позволяват сравнение на съотношението между прекратените производства за насилие, в които обвиняемите са полицаи, и такива, в които няма замесени полицаи. През 2015-а г. Омбудсманът съобщава?, че липсват данни за наложените наказания и за характера на санкциониранията нарушения след препоръките му, а властите му отговарят, че нито инспектиращите? служби, нито Министерството на вътрешните работи централизирано събират такива данни. Той посочва също, че в името на прозрачността, трябва задължително да се знае какви са наказанията наложени на полицаи, военни или служители на жандармерията и за какви нарушения са наложени те.

Относно дисциплинарните производства също няма централизирано събиране на данни за наказанията и нарушенията, за които са наложени. В годишния си доклад за 2014-а г. ИНП предоставя данни за броя на съдебните и административните разследвания и за броя на предложените наказания за всички административни разследвания, без повече подробности. По наличните данни не може да се определи нито броя на нарушителите, нито успеваемостта или характера на наложените наказания. ИНЖ не предоставя никакви полезни данни по тези въпроси.

В медиите бяха публикувани новини за намерението на ИНП да събира информация и да прави статистика на малтретирането, водещо до неработоспособност за 20 или повече дни, контекста му и употребата на сила.

Важен източник на данни е съдебно-медицинското звено на една голяма болница в Париж (Hôtel-Dieu), която предоставя на жертвите и информация как да подават жалби. Източникът обясни, че сред 50 000-те извършени медицинска прегледа през 2006-а г., половината са били на хора,

задържани от полицията. От тях, 2500 души са казали, че са станали жертва на малтретиране (напр. твърде стегнати белезници).

6.1.5.2. Поводи за тревога и критики

Смята се, че полицаите са облагодетелствани от това, че по презумпция се ползват с доверието на магистратите, инспекторите, а дори и на обществото. Както вече беше показано от НПО-та и изследователи, има тенденция съдиите да вярват на, и да базират решенията си върху показанията на полицаите, а това е още по-отчетливо, когато тъжителят вече има полицейско (или криминално) досие. Това играе много важна роля в случаите, когато няма други свидетели, освен обвинения полицаи и тъжителя.

предвид доказателствената стойност на полицейските показания и полицейските доклади. Омбудсманът многократно изрази безпокойството си за точността и надеждността им, защото могат да поставят под сериозно съмнение безпристрастността и ефективността на производствата, целящи да предоставят съдебна защита на пострадалите от полицейско насилие, .

Законът задължава всички служители на полицията и жандармерията да регистрират всяка жалба за нарушение. Но в крайна сметка, се оказва съвсем безсмислено да се подаде жалба в управление на полицията или жандармерията, защото обикновено полицаите дори не регистрират жалби срещу свои колеги, а дори да го направят, не отнасят жалбата до началниците си или прокурора, и така тя остава без последствия в книгата за регистриране на жалби.

Неоповестен доклад на френския Върховен съд, публикуван в седмично списание, споменава за сериозната дисфункция в ИНП и Генералната инспекция на службите. Докладът оспорва безпристрастността на тези две институции: “Противно на някои други европейски инспектиращи институции, и двете са под прякото ръководство на началника на всички полицейски служби в обхвата на разследванията им.” Проблем е и това, че инспекторите на ИНП и ИНЖ са служители на полицията, макар да са подчинени формално на Министерството на правосъдието. Имат статут на полицаи. Главните инспектори са бивши комисари, а другите инспектори са бивши полицаи. ЕСПЧ разкритикува липсата на външна намеса в контролния процес и заключи, че “без реформа с цел по-голяма прозрачност, практическото значение на такъв вътрешен контрол е съмнително, особено в светлината на независимите европейски институции.”

6. 2. Маса		1	2	3	няма данни/без отношение	
Забрана за изтезания – закони и практика	Имплементиране/ отразяване на Член 3 на Конвенцията в националното наказателно право	липсва пряко имплементиране	частично имплементиране с липсващи елементи	цялостно имплементиране		
	Детайлни правила и практически насоки за полицейските служители	недостатъчни/липсват	частична уредба/неясни и общи	напълно имплементирани		
	Практическо приложение на правилата	Систематично неспазване по някои въпроси	Срещат се индивидуални нарушения	Култура на спазване на правилата, стремеж към пълното им зачитане		
Документирани на факти и потенциални доказателства	Тежест на доказване относно допустимостта на потенциално компрометирани показания като доказателство		Върху жалбоподателя	Върху държавата		
	Употреба на камери	На таблото на автомобила	Няма налични/забранени	Частична наличност/ има възможност/по преценка на полицая	широкоразпространени/ обичайна практика/ задължителни	
		Носими	Няма налични/забранени	Частична наличност/ има възможност/по преценка на полицая	широкоразпространени/ обичайна практика/ задължителни	
		От трето лице	Забранена	Възможна, но се създават пречки	Възможна и общоприета	
		В местата за задържане	Няма налични/забранени	Има възможност/по преценка на полицая	широкоразпространени/ обичайна практика/ задължителни	

Документиране на факти и потенциални доказателства	Употреба на камери	Аудио и видео запис на разпитите	Не е налице	Отчасти налице/ възможен/ по преценка на полицая	широкоразпространен/ обичайна практика/ задължителен	X	
		Закони и практика относно употребата на камери	Систематично неспазване по някои въпроси	Срещат се индивидуални нарушения	Правилата се спазват	X	
	Медицински преглед	Медицински преглед при задържане	невинаги/при поискване/ по преценка на полицията			задължителен	X
		Положение на преглеждащия лекар	Служител на полицията/на договор	Национална здравна система/независим за всеки отделен случай	Независим съдебно-медицински специалист		X
		Право на избор на лекар и прилагането на това право	Няма такова право	На практика обикновено не се прилага	На практика обикновено се прилага		X
		Експертни знания, акуратност и професионални стандарти	Няма стандартизирани изисквания/формални/ повърхностен преглед	Стандартизиран протокол/ пълен преглед	Съдебно-медицнски познания/целенасочен, обстоятелствен преглед		X
		Достъп до документацията от медицинския преглед	Няма достъп/създават се пречки	При поискване	Безусловен достъп		X
		Доказателствена стойност на документацията	ниска/няма снимки/ недостатъчна документация	приемлива/няма критики/ снимки с ограничена полезност	Изчерпателна и надеждна документация/ използваеми снимки		X

Документирани на факти и потенциални доказателства	Медицински преглед	Професионално мнение на лекаря за възможните причини за нараняването/предполаганото насилие	Забранено/не присъства	Може да присъства	Присъства задължително				
		Задължение медицинската документация да се изпрати на разследващ орган, при съмнения за малтретиране	Изпращането е забранено/на практика лекарите не изпращат документацията	лекарите могат да сигнализират/ задължени са да го правят, но рядко спазват правилото		Задължително сигнализиране/ безусловно изпълнение			
		Право на задържаното лице да е насаме с лекаря	Не се осигурява	Може да се осигури при постъпило искане		Осигурява се винаги, освен ако няма искане за обратното			
		Присъствие на полицаи по време на прегледа	Винаги е арестуващият полицаи	Арестуващият полицаи може да присъства		Никога не е арестуващият полицаи			
	Право да се уведоми трето лице		Препятства се	Ограничено		Ефективно			
	Право на адвокат	Достъп	Не е гарантирано/ гарантирано по закон, но систематично нарушавано	Гарантирано и обикновено се зачита		Зачита се			
		Консултация	Не се осигурява преди разпит/гарантирана по закон, но се препятства	Ограничена		Гарантирана преди разпит			
		Присъствие по време на разпит	Не се осигурява/препятства се	Не е гарантирано/по преценка на полицията		Осигурява се			

Разследване, производство, доказателства	Структурна независимост на разследващия орган	Част от полицията	Независим орган с допирни точки и взаимни интереси/ прокурор	Напълно независим орган
		X		
	Лична независимост на разследващия орган	бивши/командировани/ действащи полицаи	Допирни точки и взаимни интереси/прокурор	Пълна независимост
		X		
	Мнение на обществото за разследващия орган	Не е независим	Има поводи за безпокойство/липсва пълно доверие	Независимо
	X			
Доказателствена стойност на полицейските показания	Решаваща	По-голяма от тази на други показания	Като на други показания	
		X		
Частно обвинение	Невъзможно	Възможно по закон, но не и на практика	Реална възможност	
			X	
Дисциплинарно производство	Вероятност за образуване	Не е обичайно	Редовно	X
	Връзка с наказателното производство	Тясно свързани/ спомагателни	Паралелни	Независими производства
				X
Уволнение на полицай	Наказанието не се прилага/ редовно се отменя	Възможност за отмяна на наказанието	Ефективно уволнение в случай на осъждане	
		X		

Мониторинг	Данни	Брой на жалбите	Не се събират/ не са надеждни	Събират се, но не са достъпни/не са публични	Централизирано събиране и обществено достойание
				X	
		Брой и вид на производствата	Не се събират/не са надеждни	Събират се, но не систематично/недостъпни/не са публични	Централизирано събиране и обществено достойание
			X		
		Резултат от производствата	Не се събират централизирано/не са надеждни	Събират се, но не систематично/недостъпни/не са публични	Централизирано събиране и обществено достойание
			X		
		Брой осъдителни присъди, вид на наказанията	Не се събират централизирано/не са надеждни	Събират се, но не систематично/недостъпни/не са публични	Централизирано събиране и обществено достойание
			X		
Общо				58	

7. Унгария

7. 1. Резюме на доклада от Унгария

7.1.1. Правна рамка

Унгария е източноевропейска страна, в която след падането на комунизма през 1989-а г. са направени много правни и институционални промени относно дейността на полицията и преследването на малтретирането. Обаче, както ще покаже този доклад, тези формални промени изглежда нямат значително отражение върху броя на жалбите за малтретиране или процентната успеваемост в съответните дела. Докладът предлага обяснение на възможните причини за това странно несъответствие между правната и фактичката реалност.

7.1.1.1. Задължения на полицаите, правила на поведение; кодекси, закони, наредби, криминализиращи изтезанието и малтретирането

Полиците трябва да изпълняват задълженията си в съответствие със законите и подзаконовите актове, да изпълняват заповедите на висшестоящите, при условията на Закона за полицията, и да защитават обществената безопасност и вътрешния ред, при нужда и с риск за живота си. Всяка заповед, чието изпълнение би представлявало престъпление, се отказва. Законът за полицията утвърждава изискването за пропорционалност, като определя, че употребата на принудителни мерки не бива да причинява непропорционална вреда на лицето, подложено на полицейските мерки. Употребата на сила трябва да се прекрати, ако лицето спре да се съпротивлява и полицейските мерки могат да се приложат ефективно без употребата на сила. Според изричната забрана в Закона за полицията, полицаите не могат да изтезават хората или да ги разпитват със сила, както и не могат да ги третират по жесток, нечовешки или унижителен начин и трябва да откажат всяка заповед за употреба на такива средства. Полицейският служител трябва да предприеме мерки срещу всеки човек, независимо от ранга и чина му, за да спре подобно поведение.

Когато се използват принудителни мерки, трябва да се полагат усилия да се предотвратят наранявания или смърт. Лицето, ранено в следствие на полицейски действия, трябва да получи помощ възможно най-бързо, а при нужда, полицаите трябва да осигури посещение при лекар. Ако лицето постъпи в болница, роднините или други близки на лицето хора трябва да бъдат уведомени.

Изтезанието, нечовешкото или унижително отнасяне не е, и никога не е било отделно престъпление според Наказателния кодекс.

Наказателният кодекс забранява малтретирането от длъжностно лице, което употребява физическо насилие върху друго лице по време на наказателно производство. Ако длъжностното лице е оправомощено да използва принудителни мерки, няма извършено престъпление, стига извършителят да не премине границата на пълномощията си. Това престъпление може да бъде извършено само в хода на образувано по законов ред наказателно производство. Малтретиране извън започнало наказателно производство може да бъде санкционирано според някои от другите разпоредби в Наказателния кодекс

(напр. телесна повреда). Малтретирането по време на наказателно производство се наказва със затвор от 1 до 5 години.

Всяко длъжностно лице, което се опита чрез сила или чрез заплахата със сила, или чрез други подобни способности, да принуди друго лице да даде информация, да направи самопризнание или да даде показания, или да скрие информация, е виновен за принудителен разпит. Извършител може да е всяко длъжностно лице с правомощията да взема показания или да призовава хора на разпит. Употреба на сила ще рече действително физическо въздействие върху пострадалото лице, способно да повлияе на волята му. В Наказателния кодекс, заплахата със сила е дефинирана по следния начин: "заявяване на намерение да се причини сериозна вреда, с цел у лицето, обект на заплахата, да се всее страх." Други подобни способности включват всички незаконни действия, чрез които може да се промени волята на пострадалото лице (без реално физическо въздействие), напр. предложения за набавяне на облага, уронване на достойнството и т.н. Извършителят е извършил престъплението дори пострадалото лице да не даде показания или да не скрие информацията. Принудителният разпит се наказва със затвор от 1 до 5 години.

Наказателният кодекс предвижда, че всяко длъжностно лице, което неправомерно лиши друго лице от лична свобода е виновен за неправомерно задържане. Това престъпление се извършва всеки път, когато лишаването от свобода е наредено и изпълнено без подходящо законово основание, т.е. не са изпълнени или критериите за заповедта за задържане или процедурните изисквания. Длъжностното лице извършва квалифицирано деяние, ако неправомерното задържане е осъществено предумишлено или със злонамерена цел, чрез тормоз над пострадалото лице или чрез причиняване на особено тежки последствия. Неправомерното задържане се наказва със затвор от 1 до 5 години. Когато деянието е квалифицирано, наказанието е 2 до 8 години затвор.

7.1.1.2. Правомощия да се задържат лица; продължителност на задържането

По време на етапа на разследване от наказателното производство, могат да бъдат приложени три форми на лишаване от свобода.

Според Закона за полицията, лицето може да бъде изправено пред компетентния орган (обикновено най-близкото полицейско управление) и да бъде задържано краткосрочно, ако, освен другите причини, бъде заловено да извършва престъпление, има заповед за задържането му, е заподозряно в извършване на престъпление. Тази форма на задържане може да продължи до 8 часа, а когато има основателна причина, може да бъде удължена с още 4 часа.

Наказателният арест се прилага, когато има основателно подозрение, че обвиняемият е извършил престъпление, наказуемо с лишаване от свобода, при условие, че вероятно ще бъде издадена заповед за задържане в досъдебното производство. Заповедта може да дойде от прокуратурата или полицията. Тази форма на задържане може да продължи максимум 72 часа.

Задържане в досъдебното производство е лишаване на обвиняемия от свобода от съда преди произнасянето на окончателно съдебно решение. По време на досъдебното производство задържането може да бъде наредено или удължено само от разследващия съдия, по искане на прокурора и за определено време.

7.1.2. Институционални решения

7.1.2.1. Мониторинг на полицията и задържането

В Унгария има две държавни институции, чиято конкретна задача е наблюдение на местата за задържане и проучване на жалби от задържани лица. Първо, Отделът за контрол на законното изпълнение на наказанията и правна защита към Главната прокуратура, който е съставен от прокурори, специализирани в провеждането на инспекции. Освен това, в службата на всеки областен прокурор има прокурори, натоварени да съблюдават законността на задържането. Наблюдаващите прокурори могат да прилагат задължителни мерки и да издават инструкции до мястото за задържане. Надзорните пълномощия на прокурора не обхващат фазата на разпитите. Ако лицето не е задържано в ареста, а само е разпитано от полица и после освободено, потенциалните нарушения на правата му могат да бъдат разкрити единствено, ако пострадащото лице ги докладва, но иначе няма постоянен надзор над отношението към разпитваните лица. Ако прокурорите, наблюдаващи за спазване на законността, разберат за случай на изтезание, са задължени да образуват наказателно производство.

Второ, Омбудсманът наблюдава работата и на полицията и на системата на затворите и има широки разследващи права. Принципно, Омбудсманът работи по индивидуални жалби, но е възможно и да се самосезира за систематично наблюдение. Омбудсманът е задължен да отнесе даден случай към прокуратурата, ако сметне, че е извършено престъпление. На практика, обаче, ако лице подаде жалба, че срещу него е извършено престъпление, Омбудсманът обикновено информира предполагаемата жертва за възможността да докладва случая на разследващите органи, но не изпраща доклад в прокуратурата. Според официалната статистика на Министерството на вътрешните работи, Омбудсманът никога не е докладвал за малтретиране, принудителен разпит или неправомерно задържане.

Омбудсманът може да инициира мерки за противодействие на нарушението заедно с началника на съответния орган на властта или да предложи решение на надзорния орган на съответния орган на властта. Главният инструмент за осигуряване на публичност на Омбудсмана е годишният доклад, който предава в Парламента и е на разположение и на обществеността. Освен годишния доклад, всички доклади за резултатите от отделните жалби са на разположение на обществеността в анонимен вариант.

Омбудсманът е натоварен със задачите на Национален превантивен механизъм, които се изпълняват от обособен отдел в Службата на Омбудсмана, съставен от юристи, психолози и лекари. Подкрепа на Омбудсмана оказва и учреденият Граждански консултативен съвет, в който членуват представители на

организации със сериозни експертни познания и опит в работата със задържани лица.

Има още две институции за специален надзор и в самата полиция: Надзорната служба към Главното управление на полицията и Националната охранителна служба. Първата служба събира информация и прави годишни доклади (не публични) относно изпълнението на препоръките на КПИ.

7.1.2.2. Разследващ орган; неговата независимост

Прокурорът има изключителната компетентност да разследва престъпления, извършени от полицейски служители. Прокурорите имат функционална независимост от полицията и служителите на затвора. Но трябва и да бъде споменато, че при създаването си през 1990-а г., разследващата служба на прокуратурата наема бивши полицаи, които после разследват бивши свои колеги. Смята се също, че “при прокурорите има конфликт на интереси, поради силната им зависимост от полицията за провеждане на ефективни разследвания и подготовката на добре обосновани дела”. Освен това, допълващите се, но все пак отделни роли на полицията и прокуратурата (да установяват извършителите и да осигуряват правосъдие) създава колегиалност между прокурори и полицаи. И накрая, много пострадали от изтезания и малтретиране паралелно с това са подсъдими и за тях прокурорите са хората, които повдигат обвинения срещу тях. Тези фактори намаляват доверието на пострадалите от изтезания в прокурорите и допринасят за високата латентност на жалбите.

На 1-ви януари 2014-а г., военната прокуратура получи изключителната компетенция да разследва престъпления, извършени от полицаи, и така всяко престъпление, извършено от полицаи вече подлежи на военно наказателно производство.

7.1.3. Специфични мерки за защита

7.1.3.1. Аудио и видео запис

В Закона за полицията е предвидено, че във връзка с всяко полицейско действие, полицията може да прави видео и аудио записи на участващото лице, на обстановката и на всяко обстоятелство или обект, които засягат полицейското действие.

Според инструкция на Главното управление на националната полиция, устройства за видео и аудио запис могат да бъдат монтирани в полицейските коли (неподвижни камери). По сравнително актуални данни, 1410 от 6221 полицейски коли са оборудвани с камери. Непрестанната работа на тези устройства е задължителна, само ако полицаят, който оперира с тях забележи “нарушение на закона” или полицейската кола е с включена звукова или светлинна сигнализация. В останалите случаи, полицейските служители имат сравнително голяма свобода да решават кога да включат камерите.

Полицейските служители нямат носими камери за тяло – те са в период на изпитване от полицията.

Законът за полицията предвижда, че полицията може да монтира устройства за аудио запис, видео запис и аудио-визуални записващи устройства в помещенията, където се осъществява краткосрочно задържане и в полицейските арести – освен в тоалетната и килията – и могат да правят записи за целите на – освен всичко останало – превенция на престъпления и защита на здравето и телесната цялост на задържаното лице. Устройства могат да бъдат монтирани в килиите, единствено ако обвиняемият е правил опит за самоубийство или се е самонаранявал и има основания да се смята, че ще го направи отново. Устройствата в килиите могат да бъдат използвани само за наблюдение на задържаното лице – записите от тях не се съхраняват. Такива устройства, обаче, на практика не са в обща употреба. Според данни от 2016-а г., в Унгария има общо 22 действащи полицейски ареста, снабдени със системи за видеонаблюдение. Според данните на полицията, има 212 места, където полицията може да извърши краткосрочно задържане. Камери са монтирани само в 153 от тях, а 130 места (от 153-те) са снабдени само с камера, която не съхранява кадри. Видеонаблюдението в килиите е рядкост.

Относно записа на разпитите, прокурорът и разследващият орган могат да наредят видео или аудио запис. За прокурора и разследващия орган записът става задължителен при постъпило искане от заподозрения, защитника или пострадалото лице, при положение, че те предварително заплатят разходите. Разпитът се записва от началото. Ако технически трудности наложат прекъсването на записа, този фактичният час на прекъсването се документират в протокола и се посочват в записа. Накрая се записва и потвърждение от всички присъстващи на разпита, с което обявяват, че всичко, казано от тях, е записано точно. Записът се включва в документацията за разследването, но не е заместител на протокола. Броят на разпитите на обвиняеми записани с аудио или видео записващи устройства е изключително малък: за периода 2012-2014 варира от 0,013% до 0,023% и респективно 0,026%.

Записите на разпитите се съхраняват, докато се съхранява и преписката. Другите споменати записи се съхраняват 30 дни, като при нужда срокът може да бъде удължен с още 30 дни, както е посочено в съответния закон. Записите, които се съхраняват, могат да послужат единствено за оценяване на законността на действията на полицията.

Относно записването на полицейски действия от външно лице, Гражданският кодекс изрично предвижда, че при записване на действията на публична фигура, не се изисква съгласието на въпросното лице. Въпреки всичко, Върховният съд многократно потвърждава съществуващата юриспруденция, че полицейските служители не могат да бъдат считани за публични фигури, затова записването на техните действия изисква тяхното позволение. Конституционният съд отхвърли това тълкувание и настоя за промяна в подхода, като изтъкна ролята на свободата на медиите за правото на информираност. Това решение, обаче, не разгледа случаите, в които лице иска да заснеме служебните действия на полицаи. Въпреки това, според последователната юриспруденция на съдилищата, записът не е незаконен, ако е направен с цел да се докаже предстоящо или вече извършено незаконно действие, стига записът да е

оправдан от гледна точка на обществения интерес или законна самозащита. Нещо повече, установена практика в съдилищата е кадри от скрита камера да се ползват като доказателства в наказателното производство.

7.1.3.2. Медицински преглед

Всяко лице, задържано от полицията, трябва да бъде прегледано от лекар, като част от процедурата за прием в ареста. Лекарят обикновено, но не винаги, е лекарят на ареста. Лекарите в ареста могат да бъдат служители на полицията, но може и да обслужват ареста на договорно основание. Зависимостта им от полицията често бива критикувана. В случай на нараняване, на задържаното лице трябва да се осигури медицинска помощ. Ако лицето има наранявания по време на приема си в ареста и/или изкаже твърдения за малтретиране, тогава ще бъде изпратено в гражданска болница или при частен лекар за независим медицински преглед. В закона няма гаранции за правото на достъп до лично избран лекар. Няма изисквания за специализирани съдебномедицински познания.

Задържаното лице има право на медицински преглед и след приемането си в ареста. Също както при приема в ареста, лекарят трябва да изготви доклад в случай на видими наранявания или ако задържаното лице се оплаче от насилие. Лекарят трябва да документира всяко видимо нараняване, заедно с преценката си за предполагаемите обстоятелства, които биха довели до нараняванията, или липсата на всякакви видими наранявания. Ако задържаното лице твърди, че е жертва на полицейско насилие, медицинският доклад трябва да съдържа показанията на лекаря за вероятния произход на нараняването, както и показания на лицето. На практика, обаче, лекарите не дават показанията си относно вероятния произход на нараняването, с обосновката, че изводите са задължение на външен съдебномедицински експерт и за да се избегне пристрастно влияние, те не бива да дават показания по въпроса. Проблемът е, че съдебномедицинският експерт обикновено се назначава месеци след началото на съдебното производство срещу полиция, което го лишава от възможността да прегледа нараняванията веднага след предполагаемото насилие.

При искане от пострадалото лице или лекаря се осигурява преглед в отсъствието на полицаи, стига това да е възможно. На практика, полицейски служител, който често е полицейският служител, обвинен в малтретиране, почти винаги присъства на медицинския преглед, ако пострадалото лице се ескортира до гражданска болница или частен лекар веднага след оспорената полицейска мярка.

Лекарите почти никога не снимат нараняванията, тъй като законът не ги задължава. Лекарите не изпращат жалбата за малтретиране и съответния медицински доклад пряко до прокурора, а вместо това, те се предават чрез полицаи, което по никакъв начин не гарантира конфиденциалността на медицинската документация.

Предвидено е и че задържаното лице и адвокатът му – с писменото съгласие на задържаното лице – имат достъп до медицинската документация и могат да поискат копие от нея (което, обаче, не е безплатно).

7.1.3.3. Право на адвокат

Ако обвиняемият е задържан, участието на защитник е задължително още от първия момент на краткосрочното задържане, в случай, че лицето е задържано, защото е заловено, докато умишлено е извършвало престъпление. Наказателно-процесуалният кодекс предвижда разпитът на обвиняемия да бъде насрочен така, че обвиняемият да има достатъчно време и средства да подготви защитата си. Законът предвижда и защитникът да бъде уведомен навреме – поне 24 часа предварително – за процесуалните действия на които той/тя има право да присъства, освен ако процесуалните действия не трябва да се случат на момента. Обаче, гарантирането на правото на достатъчно време и средства за подготовка на защитата не може да причинява прекомерни трудности за хода на наказателното производство. На практика, правото на достатъчно време и средства за подготовка на защитата не се гарантира ефективно. Уведомления за първоначалните разпити се изпращат много късно – средно 1/2 или 1 час преди началото на разпита.

Конституционният съд наскоро заключи, че “ако защитникът бъде уведомен за мястото и часа на разпита по време, което прави изпълнението на задълженията му според процесуалното право невъзможно, това представлява нарушение на правото на защита”. Това означава, че доказателствата, събрани по време на такъв разпит, са недопустими.

Опитът показва, че защитниците не са особено активни по отношение на твърденията на клиентите си за малтретиране. Слабо вероятно е защитник да докладва твърденията на клиента си за малтретиране или принудителен разпит, с цел да инициира съдебно производство срещу полицаия/полицаяте. И все пак, защитниците понякога настояват нараняването и жалбата да се документират, а жалбоподателят да премине медицински преглед. В съда се позовават на малтретиране и принудителен разпит, с цел да убедят съдията да изключи показанията на жалбоподателя от доказателствата.

Трябва да се направи рязко разграничение между наети адвокати и служебни адвокати. Общоприето схващане е, че наетите адвокати изпълняват работата много по-ефективно от служебните защитници, отчасти заради късните уведомления и ниското възнаграждение на последните, но и заради една много важна структурна причина: по време на досъдебното производство, разследващият полицаи избира защитника на обвиняемите, които не могат да си позволят адвокат. Някои адвокати основават практиката си предимно на такива назначения и могат да станат финансово зависими от полицаия, определящ назначенията, докато полицията поради своята процесуална роля – очевидно няма интерес от ефективна работа на защитата. Това води до широко разпространената практика да има “вътрешноведомствени” служебни защитници в полицейските управления. В доклада си за 2013-а г., КПИ посочи и, че има случаи, в които служебните адвокати работят в интерес на полицаите, а не в интерес на лицата, за чиято защита са назначени.

7.1.3.4. Правото да се уведоми трето лице

Законът за полицията посочва, че задържаното лице има правото да уведоми роднина или друго лице още от началото на краткосрочното си задържане, освен ако това ще постави в опасност целта на полицейската мярка. Законът не уточнява срока, в който уведомлението трябва да се случи, освен в случаите, когато се задържат непълнолетни или лица под настойничество, чиито родители или настойник трябва да бъдат уведомени незабавно. За други категории задържани, уведомлението ще се състои преди края на лишаването им от свобода. Задържаното лице има право да избере лицето, което да бъде уведомено, но полицаите решават дали уведомяването на определено лице ще изложи на риск целта на полицейската мярка. Ако задържаното лице не е в състояние да упражни правото си, уведомлението трябва да се извърши от полицаите.

В случаите на задържане в досъдебното производство, когато съобщава заповедта за задържане на заподозрения, органът трябва да му поиска име на лице, което да бъде уведомено. Наказателно-процесуалният кодекс определя, че роднината, посочен от обвиняемия, трябва да бъде уведомен до 24 часа от началото на наказателния арест. Ако задържаното лице няма роднина, който може да бъде уведомен, има правото да посочи трето лице за уведомяване. Уведомяването на роднина на задържаното лице е формулирано като задължително, докато уведомяването на трето лице е само възможност, която полицаите могат да обмислят. Относно лицето, което извършва уведомлението, на практика, телефонният разговор почти винаги се провежда от полицаи. Часът и избраният начин за уведомяване се документират. Ако полицията не успее да предаде уведомлението, задължително трябва да се отбележат причините. Изследване на практиката показва, че не е необичайно полицията да направи само един опит да уведоми роднината, определен от лицето, и ако опитът е неуспешен, втори не се извършва.

7.1.3.5. Риск от преследване на жалбоподателя за набедяване

Наказателният кодекс забранява две действия като набедяване: "всяко лице, което а) набеди друго лице пред властите в извършването на престъпление, б) предаде на властите неистински доказателства срещу друго лице, свързани с престъпление, извършва престъпление. Набедяването е излагане на факти, сочещо неоснователно, че точно определено лице е извършило действие, наказуемо от Наказателния кодекс, за което лицето може да бъде привлечено към наказателна отговорност. Неистинските доказателства трябва да създават заблуждение, че друго лице е извършило престъпление.

Иницирането на наказателно производство за набедяване, срещу обвиняемо лице, твърдящо, че е било малтретирано, не е нещо типично. Повечето от образуваните наказателни производства срещу полицаи се прекратяват по липса на доказателства, а лицето, докладвало за малтретиране, не може да бъде преследвано за набедяване на основание прекратяване на производството срещу полицаите.

7.1.4. Механизми за противодействие на изтезанията и малтретирането

7.1.4.1. Система за подаване на жалби

7.1.4.2. Процедури при подаване на жалби според Закона за полицията

Според Закона за полицията, лицето пострадало от действията на полицията или употребата на принудителни мерки, може в срок от 30 дни да подаде жалба до полицейския орган, в който участвалият полицай служи. През следващите 30 дни, началникът на въпросния полицейски орган разследва жалбата и излиза с решение. Решението на полицейския началник може да бъде обжалвано, а второинстанционното полицейско решение може да бъде оспорено пред и преразгледано от съда.

Друг вариант е лицето, твърдящо, че човешките му права са нарушени, да подаде жалба до Независимия съвет за оплаквания срещу полицията. Съветът беше създаден през януари 2008-а г. Членовете на този орган се избират от Парламента. Съветът е упълномощен да провежда разследвания по жалби за полицейско поведение, нарушаващо човешките права на гражданите. Съветът има пълномощия да изисква информация от полицията, да проучва документи, касаещи въпросните полицейски действия и да влиза в полицейските помещения. Съветът формулира мнението си по жалбата и я изпраща на Националния директор на полицията. Жалбата се решава от Националния директор на полицията, който трябва да вземе предвид мнението на Съвета, но не е обвързан с него. И все пак, всяко отклонение от мнението на Съвета трябва да бъде мотивирано. Решението на Националния директор на полицията може да бъде оспорено в съда.

Съдът (административният съд) може да преразглежда полицейски решения по постъпили жалби. Съдът прави преглед на законосъобразността на решенията; съдията може само да върне жалбата в полицията за преразглеждане, но не и да промени решението на полицията.

7.1.4.3. Процедури при подаване на жалби по Наказателно-процесуалния кодекс

Всеки, чиито права и законни интереси са били пряко нарушени по време на наказателното производство от мерките, предприети от разследващия орган (полицията), може да подаде жалба до разследващия орган в рамките на 8 дни. Прокурорът е упълномощен да разгледа решението на полицията по жалбата и да го измени или отмени. Ако жалбата се приеме за основателна, трябва да се предприемат всички възможни стъпки за поправяне на нарушението.

7.1.4.4. Процедури при сезиране

Полицаят е длъжен да докладва употребата на принудителни мерки на своя началник – и устно и в писмена форма. Началникът е длъжен незабавно да провери дали са били налице условията за употреба на принудителни мерки. Началникът трябва да изслуша показанията на лицето, пострадало в резултат

на принудителните мерки и всички други лица, присъствали на извършеното от полицията. Освен тези изрични изисквания, началникът трябва да изслуша и лекарят, прегледал пострадалото лице, да получи медицинската документация и мнението на лекаря за възможните причини за нараняванията; началникът може да прибегне и до помощта на експерт, за да изясни дали е имало необходимост от употребата принудителни мерки.

Началникът изготвя писмен доклад, съдържащ неговите/нейните наблюдения, включително и мнението му/й за законността, професионализма, необходимостта и пропорционалността на употребата на принудителни мерки. Ако началникът заключи, че употребата на принудителни мерки не е била законна, той/тя инициира дисциплинарно или съдебно производство срещу полицейския служител.

7.1.4.5. Наказателно производство

За извършеното престъпление може да съобщят пострадалото лице, роднините му или всяко друго трето лице. Членовете на даден орган и длъжностните лица по закон са задължени да докладват на разследващите органи всяко подозрение за престъпление, попаднало на вниманието им по време на изпълнение на служебните им задължения. Разследването на престъпления, извършени от полицаи, е в изключителната компетентност на военната прокуратура. При военното наказателно производство, ролята на прокурора се изпълнява от военния прокурор, а делото се разглежда от военен състав на Общия съд. Съдът може да наложи военни наказания на полицейския служител, отнасящи се до положението му/й в служебната йерархия или може да уволни полицейския служител в допълнение към санкциите, предвидени в Наказателния кодекс.

Прокурорът има право да откаже образуване на наказателно производство. Лицето, докладвало за престъплението, трябва да бъде уведомено за отказа. Ако пострадалото лице е докладвало за престъплението, то може да оспори решението, но ако лицето, докладвало за престъплението не е пострадалото лице, то няма това право. Ако пострадалото лице оспори решението на прокурора, но жалбата бъде отхвърлена, то може да внесе искане за образуване на наказателно производство в съда и да действа като частен обвинител.

Ако производството се прекрати, и лицето докладвало за престъплението, и пострадалото лице (в случай, че са различни лица) трябва да бъдат уведомени. И двете лица имат право да оспорят прекратяването на производството.

Жалба срещу решенията, взети по време на предварителното производство, може да бъде подадена в срок от 8 дни след уведомяването. Прокурорът има три дни да разгледа жалбата и да измени решението си. Ако прокурорът не е съгласен с жалбата, тя се препраща до по-висшестоящ прокурор. Няма правни средства срещу решението на по-висшестоящия прокурор (но в повечето случаи, когато решението е да се прекрати производството, е възможен варианта с предприемане на действия като частен обвинител).

7.1.4.6. Дисциплинарни мерки

Всяко поведение, с което полицаите нарушават служебните си правомощия и задължения, представлява дисциплинарно нарушение и полицейският служител ще бъде държан отговорен във вътрешно дисциплинарно производство. По правило, началникът на съответния орган, в който полицейският служител служи, отговаря за дисциплинарното производство. Ако дисциплинарното нарушение се окаже престъпление, трябва да бъде докладвано на компетентните разследващи органи. Дисциплинарната процедура може да се преустанови до влизането в сила на окончателната присъда на наказателния съд.

По време на дисциплинарното производство, пострадалото лице може да бъде изслушано като свидетел, но то няма други права. Ако свидетелят пожелае, личните му данни трябва да се третират с поверителност.

Някои от дисциплинарните мерки са порицание, глоба, наказания, отнасящи се до положението на полица в служебната йерархия, и уволнение. Ако се прецени, че нарушението е незначително, иницирането на дисциплинарно производство може да се пропусне, а полицаят да получи само предупреждение. Освен това, полицаят не може да бъде наказван, ако му е било наредено да извърши нарушението, освен ако полицаят е знаел, че нареденото действие представлява дисциплинарно нарушение.

7.1.4.7. Права на пострадалите

Всяко лице, чиито права или законни интереси са били нарушени или застрашени от престъпление, по време на наказателното производство има правен статут на пострадал от престъпление. Пострадалото лице има право да присъства на процесуалните действия, освен при изключенията предвидени в Наказателно-процесуалния кодекс, и да проучва документацията, отнасяща се до него в хода на производството, да отправя искания и забележки на всеки етап от производството, да получава информация от прокурора и разследващия орган относно правата и задълженията си в хода на наказателното производство, и в някои случаи, да подаде молба за правна помощ. В края на делото, пострадалото лице може да се обърне към съда, като може и да обяви дали желае установяването на вината и наказването на обвиняемия.

Пострадалото лице има право да оспори решението да се прекрати производството, както и решението на прокурора да не повдигне някои от обвиненията. По време на подготовката за делото, съдът може да реши да прекрати наказателното производство – това решение също може да бъде оспорено от пострадалото лице. В хода на делото, пострадалото лице може да упражнява процесуални права с ограничен обхват, но този обхват се разширява, ако пострадалото лице действа в качеството на частен тъжител, частен обвинител или граждански ищец. Пострадалото лице не може да оспорва правната квалификация на престъплението или налагането на наказанието.

В качеството си на граждански ищец по наказателно дело, пострадалото лице може да подаде граждански иск за парично обезщетение.

7.1.4.8. Защита на пострадалото лице като свидетел

Пострадалото лице има право на различни форми на защита в качеството си на свидетел.

Съдът, прокурорът или разследващият орган могат служебно да разпоредят поверително третиране на личните данни на свидетеля. При искане от страна на свидетеля или неговия/нейния адвокат, се разпорежда поверително третиране на личните данни. В такъв случай, личните данни на свидетеля могат да станат достояние единствено на съда, на прокурора и на разследващия орган, които са задължени да гарантират поверителността на тези лични данни по време на наказателното производство. Обсегът на поверителното третиране може да обхваща и името на свидетеля. Наказателно-процесуалният кодекс съдържа детайлни правила за свидетели под специална защита, за лична защита, както и за програмата за защита на свидетелите.

При искане от страна на свидетеля, адвоката на свидетеля или *ex officio*, съдът може да разпорежи изслушване на свидетеля чрез затворена комуникационна система, при условие, че срещу свидетеля е извършено тежко престъпление от общ характер, или защитата на свидетеля го налага в друго отношение.

В добавка към гореспоменатите мерки, ако е необходимо за защитата за свидетеля, извършването на разпознаване протича при такива условия, при които обекта на разпознаването (обикновено заподозреният за извършител) не може да идентифицира свидетеля. Освен това, по правило, противоречията в показанията на обвиняемия и свидетеля се разрешават чрез очна ставка, обаче, ако е необходимо за защитата на свидетеля, очна ставка не се извършва. По време на разпита, съдията може да разпорежи обвиняемият, чието присъствие може да притеснява свидетеля по време на разпита, да напусне залата, при внесено искане от страна на прокурора, обвиняемия, защитника или *ex-officio*.

7.1.4.9. Частно обвинение

Пострадалото лице има право да действа като частен обвинител, ако прокуратурата не желае да повдигне държавно обвинение срещу обвиняемия. Пострадалото лице може да действа като частен обвинител – *inter alia* – в следните случаи: а) прокурорът откаже да образува наказателно производство за престъплението или прекрати разследването, б) прокурорът пропусне част от обвиненията, в) прокурорът свали обвиненията. Искането трябва да бъде подадено чрез адвокат в срок от 60 дни. Процесуалното представителство е задължително за целия период на производството, освен ако пострадалото лице не е квалифициран юрист.

Според изследване на Наказателната колегия на Върховния съд през 2009-а г., само 1/3 от всички искания за конституиране като частен обвинител са приети от съда, т.е. 2/3 от исканията са отхвърлени от съдилищата без по-нататъшно разглеждане.

Квалификацията на престъплението, направена от прокурора, има значително влияние. Малтретиране или принудителен разпит по време на наказателното производство – престъпления при които има пострадал – могат лесно да бъдат

квалифицирани като злоупотреба с власт, при което престъпление според съдебната практика, няма пострададал. Съответно няма възможност за участие в производството в качеството на частен обвинител.

В хода на производството частният обвинител упражнява правата на прокурора (включително правото да прави искания и ефективно да участва в процеса). Частният обвинител има право и да иска отмяна на заповедта за принудителни мерки. Една основна разлика между прокурора и частния обвинител е, че частният обвинител няма възможността да провежда разследване, а само да отправя искане до съда за представяне на доказателства.

Частният обвинител може да бъде изслушан на делото като свидетел, като в такъв случай го разпитва адвокатът му. Ако обвиненият полицай е оправдан или производството е прекратено от съда, разходите по наказателното производство се поемат – поне отчасти – от частния обвинител”.

7.1.4.10. Граждански иск, непозволено увреждане

Гражданският кодекс определя, че всяко лице, чиито лични права (включително правото на достойнство и на телесна цялост) са били нарушени и е понесло щети, може да предяви иск за компенсация или обезщетение. Съответно, пострадалите от изтезание имат право да повдигнат граждански иск срещу отговорните държавни органи: в случаи на малтретиране/изтезание, срещу полицейските управления, където служи полицаят, извършил престъплението.

Пострадалото лице има и правото да предяви граждански иск в наказателното производство, образувано срещу полицаяте. Обаче, в случай на престъпления, извършени от полицейски служители, приложимостта на това правило не е сигурна. Причината е, че в наказателното производство, граждански иск може да бъде предявен само срещу обвинения (т.е. полицая), но според положенията в гражданското право, полицейското управление е отговорно за щетите, нанесени от полицая (както работодателят е отговорен за щетите, нанесени от служителя). Възможно е по време на наказателно производство съдът да реши да не разглежда гражданския иск и да го отнесе към “други законови средства”. Това значи, че в подобни случаи пострадалият трябва да предяви отделен граждански иск срещу полицейското управление пред граждански съд. Ако обвиняемият бъде признат за виновен от наказателния съд, гражданският съд не може да заключи, че полицейският служител не е извършил престъплението.

7.1.4.11. Изключване на доказателства

Факти, произтичащи от доказателства, придобити от съда, прокурора или разследващият орган чрез извършване на престъпление, чрез други незаконни средства или чрез силно ограничаване на процесуалните права на участниците в наказателното производство не се допускат като доказателства в наказателното производство.

Това дали доказателствата са придобити чрез други незаконни способности или чрез силно ограничаване на процесуалните права на участващите в наказателното производство, се определя от съдията в наказателното производство (т.е. няма нужда от образуване на отделна процедура). Властите са длъжни *ex officio* да разгледат законността на процедурата и всички предишни фази на наказателното производство.

7.1.5. Опит и практика

7.1.5.1. Присъди по дела за изтезания и амнистия

Процентът на произнесените осъдителни присъди по съответните обвинения (малтретиране по време на наказателни производства, принудителен разпит, неправомерно задържане) е значително по-нисък от този при други престъпления, напр., нападения срещу длъжностни лица. Освен това, наказанията обикновено са твърде леки, дори когато полицаите са признати за виновни. Старият наказателен кодекс предвиждаше, в случай на условна присъда, съдът да “реабилитира” осъдените извършители, което значи, че криминалното досие на осъдения полицай се изчиства, за да може той/тя да остане на работа в полицията. Без такава реабилитация, дори и условната присъда изключва възможността извършителите да запазят работата си в полицията (освен ако не получат амнистия от Министъра на правосъдието и правораздавателните органи). Съдилищата се възползваха от възможността за реабилитация и полицията не уволняваше полицаи, признати за виновни по някои твърде сериозни дела.

След поправките, законът вече изключва възможността полицаи, осъдени за малтретиране и други подобни престъпления, да останат в полицията, дори да са реабилитирани от наказателния съд. Все пак, Министърът на вътрешните работи може да позволи на полицаи, получили условни присъди и реабилитация, да продължат като членове на въоръжени организации. Броят на амнистиите е значителен: докато през 2012-а г. са дадени 3 амнистии при поискани 10, съотношението се покачва до 2 от 4, 2 от 3 и 9 от 12 за съответните следващи години.

7.1.5.2. Налични данни

Надзорната служба към Главното управление на националната полиция има задължението да публикува ежегодни доклади (които не са достъпни за обществеността) за изпълнението на препоръките на КПИ. Тези доклади са твърде общи и се основават на данните, предоставени от столичните и областните полицейски управления. Според данните, броят на жалбите срещу полицаи и надзиратели устойчиво расте. Докладът от 2015-а г. посочва, че повечето жалбоподатели се оплакват от малтретиране, но набързо заключава, че – според резултатите от вътрешни разследвания и наказателни производства – въпросните полицейски мерки са били законни, професионални и оправдани. По-нататък се добавя, че от проучените случаи може да се направи извода, че лицата, обект на полицейски мерки, често се опитват да избегнат наказателни последствия като обвиняват полицаите в престъпно поведение.

Други статистически източници показват, че много малък – и освен това намаляващ – процент от жалбите свързани с изтезания, са довели до предявяване на обвинения. Огромното мнозинство от делата са спрени поради отказ за образуване на производство или прекратяване на производството. Данните показват един общ модел – повече от 90% от делата за малтретиране, принудителен разпит и неправомерно задържане са прекратени, или защото

докладът за престъплението е отхвърлен, или защото производството е прекратено. При делата за малтретиране и принудителен разпит броят на прекратените производства е доста по-висок от броя на отказите за образуване на производство, докато при неправомерното задържане разликата в тези показатели е по-малка. Делът на случаите в които срещу извършителите са повдигнати обвинения остава под 10%. Нещо повече, от 2010-а г. насам, делът на обвиненията не надвишава 5% от всички докладвани случаи. Под формата на числа, това означава, че в периода 2010-2015-а г. обвинения са предявени само 20-40 пъти за малтретиране, 1-8 пъти за принудителен разпит и 2-4 пъти за неправомерно задържане.

Относно процента на делата завършили с осъдителна присъда, ниският процент на предявяване на обвинения би могъл да сочи, че прокурорите предявяват обвинения, само при наличието на достатъчно доказателства за осъждането на обвинените полицаи. Но се оказва, че дори и в тези случаи, повдигането на обвинения невинаги означава присъда за обвинените полицаи (през 2013-а г. делът осъдителни присъди е 67%, 50% и 75%, съответно при производствата за малтретиране, принудителен разпит и неправомерно задържане).

Както беше споменато, дори да бъде издадена присъда, тенденцията е наказанията да са леки. В повечето случаи съдът налага условна присъда или глоба. По дела за неправомерно задържане няма наложена ефективна присъда от 2003-та до 2013-а г., а по дела за принудителен разпит от 2006-а до 2013-а г.

Относно продължителността на наказателните производства, данните, предоставени от Главния прокурор по специална заявка, показват, че средната продължителност на наказателните производства срещу полицаи варира в широки граници. През 2008-а г., дело за малтретиране е продължавало средно 561 дни, но през 2014-а г. производството е отнемало 1105 дни. Същите разлики се наблюдават и при делата за принудителен разпит (едва 425 дни през 2011-а г., но повече от 2348,5 дни през 2014-а г. Средната продължителност на наказателните производства варира от година на година, без да личи някаква тенденция. И все пак, общото между делата за малтретиране, принудителен разпит и неправомерно задържане е, че производствата, приключили с окончателна и влязла в сила присъда през 2014-а г. са изключително дълги, в сравнение с тези от предишни години. Наказателните производства за малтретиране обикновено продължават по-малко от 2,5 години, но повече от 1,5 години. Средната продължителност на делата за неправомерно задържане е между 1,5 и 3 години. Отклоненията са най-значителни при делата за принудителен разпит – повечето производства приключват за 3,5 години, но през 2010-а и 2011-а г. средната продължителност е под 1,5 години. Сравнени с делата за малтретиране, при делата за неправомерно задържане се случва по-често средната продължителност на производството да надвишава 2,5 години. Средната продължителност на делата за принудителен разпит в продължение на четири години е между 3 и 3,5 години, докато при малтретирането и неправомерното задържане за този период има само едно толкова дълго производство. Особено тревожно е, че производствата за принудителен разпит и неправомерно задържане, завършили с окончателна присъда през 2014-а г., са били с продължителност над 4 години, и по-конкретно,

средната продължителност на делата за принудителен разпит е 2385,6 дни (ок. 6,5 години) и 2348,5 дни (ок. 6,5 години) при делата за неправомерно задържане.

7.1.5.3. Поводи за тревога и критики

Макар незабавното служебно производство да изглежда напълно подходящо за постоянно наблюдение на законността на полицейските действия и за функцията да алармира за случаи на малтретиране, могат да бъдат изтъкнати някои сериозни недостатъци както на правната рамка, така и на прилагането на служебното производство. Всъщност, успехът на всеки по-нататъшен механизъм за подвеждане под отговорност (като наказателното производство), до голяма степен зависи на фактите и доказателствата, разкрити в хода на предварителното разследване, предвид факта че полицейското насилие е трудно доказуемо престъпление, поради липсата на доказателства или бързата им загуба с времето. Въпреки важността си, тази сфера не е достатъчно регулирана: в твърде общата законова рамка липсват детайлни правила за производството, които полицейският началник да следва. Липсата на подробна наредба и ясни професионални критерии лесно води до неефективно разследване, загуба на важни доказателства и пропускане на необходими правни последиствия.

Друга критика, която се среща в изследванията е, че полицейският началник често не е в състояние да проведе безпристрастно и обективно разследване на действията на полицаите, предвид силната йерархия в организацията. Смята се, че в резултат на това, обикновено действията на полицията се обявяват за неправомерни, единствено когато неправомерността на принудителните мерки не може да бъде прикрита (напр. присъствали са няколко безпристрастни свидетели).

7. 2. Маса		1	2	3	няма данни/без отношение	
Забрана за изтезания – закони и практика	Имплементиране/ отразяване на Член 3 на Конвенцията в националното наказателно право	липсва пряко имплементиране x	частично имплементиране с липсващи елементи	цялостно имплементиране		
	Детайлни правила и практически насоки за полицейските служители	недостатъчни/липсват	частична уредба/неясни и общи x	напълно имплементирани		
	Практическо приложение на правилата	Систематично неспазване по някои въпроси x	Срещат се индивидуални нарушения	Култура на спазване на правилата, стремеж към пълното им зачитане		
Документирани на факти и потенциални доказателства	Тежест на доказване относно допустимостта на потенциално компрометирани показания като доказателство		Върху жалбоподателя x	Върху държавата		
	Употреба на камери	На таблото на автомобила	Няма налични/забранени	Частична наличност/ има възможност/по преценка на полицаия x	широкоразпространени/ обичайна практика/ задължителни	
		Носими	Няма налични/забранени x	Частична наличност/ има възможност/по преценка на полицаия	широкоразпространени/ обичайна практика/ задължителни	
		От трето лице	Забранена	Възможна, но се създават пречки x	Възможна и общоприета	
		В местата за задържане	Няма налични/забранени	Има възможност/по преценка на полицаия x	широкоразпространени/ обичайна практика/ задължителни	

Документиране на факти и потенциални доказателства	Употреба на камери	Аудио и видео запис на разпитите	Не е налице	Отчасти налице/ възможен/ по преценка на полица	широкоразпространен/ обичайна практика/ задължителен	
			X			
		Закони и практика относно употребата на камери	Систематично неспазване по някои въпроси	Срещат се индивидуални нарушения	Правилата се спазват	
			X			
	Медицински преглед	Медицински преглед при задържане	невинаги/при поискване/ по преценка на полицията			задължителен
						X
		Положение на преглеждащия лекар	Служител на полицията/на договор	Национална здравна система/независим за всеки отделен случай		Независим съдебно-медицински специалист
			X			
		Право на избор на лекар и прилагането на това право	Няма такова право	На практика обикновено не се прилага	На практика обикновено се прилага	
			X			
	Експертни знания, акуратност и професионални стандарти	Няма стандартизирани изисквания/формални/ повърхностен преглед	Стандартизиран протокол/ пълен преглед		Съдебно-медицински познания/целенасочен, обстоятелствен преглед	
			X			
	Достъп до документацията от медицинския преглед	Няма достъп/създават се пречки	При поискване		Безусловен достъп	
			X			
	Доказателствена стойност на документацията	ниска/няма снимки/ недостатъчна документация	приемлива/няма критики/ снимки с ограничена полезност		Изчерпателна и надеждна документация/ използваеми снимки	
		X				

Документирани на факти и потенциални доказателства	Медицински преглед	Професионално мнение на лекаря за възможните причини за нараняването/предполаганото насилие	Забранено/не присъства	Може да присъства	Присъства задължително
				X	
		Задължение медицинската документация да се изпрати на разследващ орган, при съмнения за малтретиране	Изпращането е забранено/на практика лекарите не изпращат документацията	лекарите могат да сигнализират/ задължени са да го правят, но рядко спазват правилото	Задължително сигнализиране/ безусловно изпълнение
		X			
	Право на задържаното лице да е насаме с лекаря	Не се осигурява	Може да се осигури при постъпило искане	Осигурява се винаги, освен ако няма искане за обратното	
	X				
	Присъствие на полицаи по време на прегледа	Винаги е арестуващият полицаи	Арестуващият полицаи може да присъства	Никога не е арестуващият полицаи	
	X				
	Право да се уведоми трето лице	Препятства се	Ограничено	Ефективно	
	X				
Право на адвокат	Достъп	Не е гарантирано/ гарантирано по закон, но систематично нарушавано	Гарантирано и обикновено се зачита	Зачита се	
	X				
	Консултация	Не се осигурява преди разпит/гарантирана по закон, но се препятства	Ограничена	Гарантирана преди разпит	
X					
Присъствие по време на разпит	Не се осигурява/препятства се	Не е гарантирано/по преценка на полицията	Осигурява се		
X					

Разследване, производство, доказателства	Структурна независимост на разследващия орган	Част от полицията	Независим орган с допирни точки и взаимни интереси/ прокурор	Напълно независим орган	
				X	
	Лична независимост на разследващия орган	бивши/командировани/ действащи полицаи	Допирни точки и взаимни интереси/прокурор	Пълна независимост	
				X	
	Мнение на обществото за разследващия орган	Не е независим	Има поводи за безпокойство/липсва пълно доверие	Независимо	
	X				
Разследване, производство, доказателства	Доказателствена стойност на полицейските показания	Решаваща	По-голяма от тази на други показания	Като на други показания	
				X	
	Частно обвинение	Невъзможно	Възможно по закон, но не и на практика	Реална възможност	
			X		
Дисциплинарно производство	Вероятност за образуване	Не е обичайно		Редовно	X
	Връзка с наказателното производство	Тясно свързани/ спомагателни	Паралелни	Независими производства	
		X			
	Уволнение на полицаи	Наказанието не се прилага/ редовно се отменя	Възможност за отмяна на наказанието	Ефективно уволнение в случай на осъждане	
	X				

	Иска за щети		Отделен граждански иск, основан на влязла в сила присъда	В рамките на наказателната процедура	Отделен и независим граждански иск
					X
Мониторинг	Данни	Брой на жалбите	Не се събират/ не са надеждни	Събират се, но не са достъпни/не са публични	Централизирано събиране и обществено достойание
				X	
		Брой и вид на производствата	Не се събират/не са надеждни	Събират се, но не систематично/недостъпни/не са публични	Централизирано събиране и обществено достойание
				X	
		Резултат от производствата	Не се събират централизирано/не са надеждни	Събират се, но не систематично/недостъпни/не са публични	Централизирано събиране и обществено достойание
				X	
		Брой осъдителни присъди, вид на наказанията	Не се събират централизирано/не са надеждни	Събират се, но не систематично/недостъпни/не са публични	Централизирано събиране и обществено достойание
				X	
Общо	58				

8. Северна Ирландия

8. 1. Резюме на доклада от Северна Ирландия

Заради историческото наследство на Северна Ирландия, беше проведена радикална полицейска реформа, със силен акцент върху спазването на човешките права и строг надзор над отношението към задържаните. От средата на 60-те години до края на хилядолетието Северна Ирландия беше в хватката на яростен политически конфликт, който пряко се отрази на Великобритания и Република Ирландия, на цената на над 3500 убити, десетки хиляди ранени и близо 40 000 души, вкарани в затвор. И все пак, в резултат на сериозни усилия, на правни и институционални реформи, се стигна дотам, че за 2008-а г. КПИ установи, че няма постъпили твърдения за малтретиране от лица, задържани от полицията на Северна Ирландия. Напротив, много от интервюираните заявяват, че по време на задържането си и в ареста, отношението към тях е било добро. Докладът на Северна Ирландия представя задълбочен анализ на пътят, изминат от кризата до наши дни, когато полицейските практики в Северна Ирландия са най-добрите в Европа.

8.1.1. Правна рамка

8.1.1.1. Задължения на полицаите, правила на поведение; кодекси, закони, наредби, криминализиращи изтезанието и малтретирането

Дисциплинарни и етични кодекси, други положения

Задълженията на полицаите са подробно описани в Полицейския (Северна Ирландия) закон от 2000-ната година. Всички служещи в Полицейските служби на Северна Ирландия (PSNI) трябва да спазват Етичния кодекс, определящ стандартите, по които всеки полицай да бъде оценяван. Изтезанията и малтретирането от длъжностни лица се разглеждат в Етичния кодекс.

Според Кодекса, полицаите не бива да подлагат никого на изтезания или жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание. Никакви обстоятелства не могат да бъдат използвани като основание за изтезания или друго жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание. Полицаите трябва да обезпечат на всички задържани, за които са отговорни, хуманно и достойно отношение. Арест и задържане се осъществяват единствено в съответствие с разпоредбите на Европейската конвенция за правата на човека, приложимите закони и съответните принципи. При работата си със задържани лица, полицаите, доколкото е възможно, трябва да употребяват ненасилствени методи преди да прибегнат до употреба на сила. Когато е необходима сила, употребата ѝ следва да бъде минималната нужна в дадените обстоятелства и да бъде законна, пропорционална и необходима за поддържането на сигурността и реда; за да предотврати бягство, нараняване, щети по имущество или унищожаването на доказателства; или когато задържаното лице се съпротивлява при взимане на предмети и проби за наказателноправни цели, при спазване изискванията на закона. Полицаите трябва да предприемат всяка нужна стъпка, за да предпазят

здравето и безопасността на задържаните лица и да предприемат незабавни действия да осигурят медицинска помощ за лицата, които се нуждаят от такава.

Етичният кодекс определя параметрите на поведението, в чиито рамки полицаите трябва да се движат по свое усмотрение. По тази причина всяко нарушение на Етичния кодекс може да доведе до дисциплинарни мерки, които в сериозните случаи могат да доведат до уволнение. Колкото до по-нататъшната заетост на замесения полицаи, полицаите на служба, обявени за виновни в сериозни престъпления, обикновено биват уволнени или принудени да напуснат. В последното десетилетие няма осъдителни присъди за малтретиране на задържани лица от страна на полицаи, но е немислимо полицаи с подобна присъда да остане на служба.

Редица Практически насоки са издадени на основание на Закона за полицията и доказателствата по наказателни дела (СИ) от 1989-а г. (законът РАСЕ), които разясняват положенията в Закона и осигуряват насоки за прилагането му. Насоките, издадени по силата на Закона РАСЕ и Закона за тероризма, нямат пълната сила на закон, но неспазването им от полицаите може да ги изложи на дисциплинарни производства (освен ако няма наказателни производства срещу тях) и положенията в Насоките могат да бъдат взети предвид от съдилищата при взимане на решение относно допускане на самопризнания. Насока С за задържането, отношението към и разпита на лица от полицейски служители важи за всички заподозрени освен за арестуваните и задържаните по Закона за тероризма от 2000-ната година, за които от 2008-а г. важи ревизираната Насока Н (има разлика в степента на защита, предложена на заподозрените, по всяка от Насоките). Насока С съдържа подробни правила за водене на разпит. Тя изисква всеки разпит на лице, заподозряно в престъпление, да бъде точно протоколиран и лицето да се подпише, че протоколът е верен.

8.1.1.2. Правомощия да се задържат лица по обикновеното законодателство и по законите против тероризма; продължителност на задържането

Законът РАСЕ конкретизира условията и обстоятелствата, при които едно лице може да бъде задържано. Освен това дава задължителни и детайлни обяснения за воденето на документацията по задържането. До освобождаване му, за арестуваното лице е отговорен "полицаят по задържането", който нарежда задържането и освобождаването. Законът РАСЕ определя подробни правила за задържането, напр. как се извършва претърсване (включително и интимно), какви са разрешените периоди за задържане, как се преразглежда задържането и какви са правата на задържания относно получаване на информация, правни съвети, посещения и медицински прегледи.

Максималният разрешен период на задържане без обвинение е 24 часа и може да бъде удължен с още 12 часа при престъпления от общ характер. Обаче, според Закона РАСЕ по-нататъшно задържа след 36 часа е позволено, само ако е упълномощено от магистратски съд. Първоначално съдът може да позволи 36 часа, но може да бъде поискана втора съдебна заповед, като така целият позволен срок на задържане от момента на ареста стига до 96 часа. През целия период

на задържането положението на арестуваното лице се преразглежда. За пръв път трябва да се разгледа 6 часа след ареста, а по-нататъшните разглеждания се правят най-много през 9 часа, от полицаи, който не участва в разследването. Веднъж обвинено, лицето трябва да бъде пуснато под гаранция или да бъде изправено пред магистратски съд на самия ден или следващия.

Лицата, арестувани по Закона за тероризма от 2000-ната г. могат да бъдат задържани до 48 часа, които могат да бъдат продължени от окръжен съдия или районен съдия. Първоначалното продължение може да бъде за всякакъв срок, стига да не приключва повече от 7 дни след първоначалния арест на лицето. Може да се иска и допълнително продължение, стига общият период на задържането да не завършва повече от 14 дни след първоначалния арест на лицето. Първото разглеждане трябва да се извърши при първия удобен момент след ареста на лицето, а оттам нататък на интервали от не повече от 12 часа. Разглеждащият полицай трябва писмено да документира преразглеждането на необходимостта на задържането в присъствието на задържаното лице и още тогава да го информира дали, и ако да, защо задържането ще продължи.

През 2014/15 Полицейските служби на Северна Ирландия са арестували и задържали 24 377 души по Закона РАСЕ. 62-ма от тях са задържани за по-дълго от 24 часа, от които на 17 от тях по-късно са предявени обвинения а 45 са освободени без обвинение. 224 души са арестувани по Раздел 41 на Закона за тероризма, от които 35 души са обвинени. Няма информация за продължителността на задържането.

8.1.2. Институционални решения

8.1.2.1. Мониторинг на полицията и задържането

Всички жалби срещу действия на полицията се разследват от независимата Служба на полицейския Омбудсман за Северна Ирландия (OPONI или Полицейски Омбудсман). Службата има свои независими следователи и получава всички оплаквания за полицейски нарушения или престъпления. Полицейският Омбудсман освен правомощия за разследване на жалби има и такива относно дисциплинарните въпроси. Омбудсманът може да нареди повдигането на обвинения и да инициира специална процедура, известна като трибунал. Основното законово задължение на Полицейския Омбудсман е да осигури експедитивна, ефективна и независима система за жалби и така да подsigури доверието на обществото и полицията в тази система. Жалбите се обработват по начин, който изключва всякакви полицейски, държавни или местни обществени интереси, и се основава на високи стандарти. Следователите на Омбудсмана денонощно са на разположение и се отзовават на повикване.

Освен това е създаден и Полицейски съвет на Северна Ирландия, който има функцията да иска публичен отчет от началника на полицията и полицейски служби и да упражнява надзор над дейността на Полицейските служби на Северна Ирландия. Съветът е неведомствена обществена организация, съставена от членове на Ирландския парламент и независими граждани. Като част от дейността по мониторинга на човешките права, Комисията за оценка на

работата към Полицейския съвет също надзирава вътрешните дисциплинарни производства и нарушенията на Етичния кодекс, за да прецени степента, до която отделните полицаи зачитат принципите на човешките права, да оцени действията, които полицията предприема в отговор на нарушенията, а оттам и ефективността на Етичния кодекс и евентуалната нужда от преработването му.

Докато е задържано, всяко лице има право да бъде посещавано от специално назначени посетители на задържаните, тоест, лица, назначени от Полицейския съвет по раздел 73 на Закона за полицията (СИ) от 2000-ната г. Тези посетители могат да говорят насаме със задържаните и могат да докладват на Съвета за условията в арестите на полицейските управления, но самите те не могат да разследват оплаквания на задържани лица.

Освен това, в съответствие с раздел 41 от Закона за полицията (СИ) от 1998-а г. Министерството на правосъдието може да упълномощи Полицейския инспекторат на Нейно Величество да направи инспекция и да докладва за експедитивността и ефективността на полицията.

8.1.2.2. Разследващ орган; неговата независимост

Институцията, която се занимава с жалби на граждани срещу полицията, е гореспоменатият Полицейски Омбудсман. Всички разследвания на твърдения за полицейско насилие се извършват от Службата на Полицейския Омбудсман.

Службата на Полицейския Омбудсман има две дирекции – Дирекция за текущи разследвания и Дирекция за исторически разследвания. Дирекцията за текущи разследвания се занимава главно с жалби, подадени за инциденти от изминалата година (гражданите имат срок от една година да подадат жалба за инцидент, освен ако жалбата е за въпрос, който Полицейският Омбудсман смята за много тежък или необикновен). Дирекцията за текущи разследвания се състои от четири екипа, всеки с около 80 служители. Всеки екип включва два екипа за текущи разследвания, екип за важни разследвания и Служба за регистриране на жалби. Службата за регистриране на жалби приема жалби по телефона, по електронна поща, чрез уебсайт и от граждани, които лично идват да подадат жалба в офисите на Омбудсмана в центъра на Белфаст. Повечето от следователите на Омбудсмана са служители на Службата (мнозина са бивши полицаи, но обикновено не от Северна Ирландия), но някои са командирани полицаи от служби, различни от Полицията на Северна Ирландия. Следователите имат пълни полицейски правомощия при разследването на предполагаеми престъпления, следователно при нужда могат да арестуват действащи полицаи и да обискират помещения.

Службата на Омбудсмана се занимава с жалби от граждани, но освен това и с въпроси, отнесени до нея от началника на полицията, Полицейския съвет на Северна Ирландия, Министерството на правосъдието и прокуратурата. Полицейският Омбудсман има правомощието да инициира разследване без постъпила жалба, ако прецени, че е желателно и в интерес на обществото.

8.1.3. Специфични мерки за защита

8.1.3.1. Аудио и видео запис

През 2014-а г., полицията започна пилотен проект за снабдяването на полицаите на оперативно дежурство с носими камери. В края на февруари 2016-а г. бе обявено, че за период от няколко месеца тази практика ще обхване всички полицейски сили. Така в бъдеще инцидентите ще бъдат заснемани от камерите на участващите полицаи. Полицаите могат по всяко време да изключат камерите. Дори, според ръководството, камерите не бива постоянно да са включени, за да се избегнат косвени нарушения, напр. на правото на поверителност. Ако се изключи, камерата записва датата и часа, в които е изключена и в които отново е пусната. Всяка камера записва смените на полицаия, на когото е зачислена.

Не се правят рутинни записи на ставащото в полицейските коли.

Всички места за задържане са оборудвани с аудио и видео техника – навсякъде освен в тоалетните и медицинския кабинет. Освен това в стаите за задържане има паник бутони. Записите от видео наблюдението по принцип се пазят 90 дни, но ако са нужни за доказателство, могат да се пазят за неопределено време. В местата за задържане полицаите нямат възможност да изключват камерите.

По време на разпит се прави аудио запис на всички разговори със задържаните. Насока Е и Насока F третират въпроса за аудио и видео записването на разпитите в полицейските управления. Според тези Насоки, трябва да се прави аудио запис на всеки разпит на лице във връзка с всяко престъпление от общ характер, освен шофирането без застраховка. Разпитите на лица във връзка с други нарушения се записват по усмотрение на полицията. Униформен полицаи с чин не по-нисък от инспектор може да позволи разпитът да не се запише, ако апаратурата е повредена, а разпитът не търпи отлагане, или когато е очевидно, че няма да има наказателно преследване. Аудио записът може да бъде спрял и по искане на разпитваното лице, без полицаите да са длъжни да установят причината за искането. Правилата за видео записите важат за разпитите относно престъпления от общ характер (или престъпления, които ще бъдат разглеждани пред съдебни заседатели в съда след обвинителен акт или по съкратена процедура), които се провеждат, когато на разпитваното лице вече е повдигнато обвинение или е информирано, че ще бъде иницирано наказателно преследване; е глухо, сляпо или с увреден говор и използва жестомимичен език; нуждае се от помощта на "законен представител" или е поискало (вероятно чрез адвоката си) разпитът да бъде записан на видео. Понастоящем всички полицейски разпити на лица, задържани по Закона за тероризма от 2000-ната г. трябва да се записват със звук и картина.

Странични лица могат да записват действията на полицаи. Записващото устройство може при дадени обстоятелства да бъде конфискувано и конфискацията трябва да бъде обоснована с конкретно обстоятелство. Изтриването на какъвто и да е материал от конфискувания апарат представлява сериозно нарушение.

8.1.3.2. Медицински преглед

Няма изискване за рутинен медицински преглед на задържаните, затова и не всички биват прегледани. Медицински преглед се прави, когато има индикации за нараняване, уязвимост или щом постъпи искане. Ако по време на разпит бъдат направени оплаквания за малтретиране, те се документират и отговорният служител в мястото на задържане назначава преглед. Ако бъдат направени такива оплаквания, незабавно се сезира Полицейския Омбудсман, който ще разследва оплакването. Медицинският преглед се извършва от подходящ медицински специалист, който обикновено е съдебномедицински служител. Това са независими лекари, обикновено общопрактикуващи лекари, наети от полицията да осигурят грижи на задържаните. Всички са членове на Факултета за съдебна и правна медицина (FFLP) на Кралския лекарски колеж, който е професионален орган със съответните норми на поведение. Съдебномедицинските служители се възприемат като независими от полицията.

Задържаното лице може да бъде прегледано от медицински специалист по негов избор, за негова сметка. Делът на тези прегледи не е известен, но вероятно са твърде редки. При нормални обстоятелства в стаята за прегледи не присъства полицай. Единствено ако задържаното лице е агресивно, началникът на ареста ще вземе съответните мерки.

Според нуждата, съдебномедицинският служител оглежда, заснема или рисува нараняванията. В медицинския доклад лекарят автоматично (без да му е поискано) споменава възможната причина за нараняването. Следователите на Омбудсмана също може да заснемат нараняванията. Лекарските доклади автоматично се предават на Омбудсмана. Съдебномедицинските служители могат да подадат оплакване до началника на мястото за задържане или пряко до службата на Омбудсмана. Ако лекарят има притеснения и ги сподели с началника на мястото за задържане, разговорът се записва, освен ако не се води в медицинския кабинет. Лекарят може да се свърже и с цивилния ръководител – началника на “Ограничаване на нарушенията и безопасни арести”, който отговаря за договорите им и политиката в местата за задържане. При подадена жалба за малтретиране, следователи на Полицейския Омбудсман ще разговарят с тъжителя без да присъстват полицаи.

8.1.3.3. Право на адвокат

Арестуваното лице има право, ако поиска, да се консултира насаме с адвокат по всяко време. Подобно искане се записва в досието на лицето и консултацията с адвокат трябва да бъде разрешена в първия уместен момент, но не по-късно от 36 часа след ареста. Достъпът до адвокат може да бъде отложен с до 36 часа на определени основания, свързани с успеха на разследването. Ако се разреши отлагане, причината за него се отбелязва в досието на задържаното лице.

Макар да няма установен период от време от информирането на адвоката за насрочения разпит до началото на разпита, в действителност полицаите изчакват адвоката и на практика няма оплаквания от недостатъчно предизвестие. Задържаното лице има и възможност да се консултира с адвоката

преди началото на разпита. В случай на оплакване за малтретиране, адвокатът може да предприеме действия, например, да се свърже със следователите на Омбудсмана, които денонощно са на повикване, и да ги повика незабавно в полицията. Огромното мнозинство от адвокатите в Северна Ирландия са служебни защитници, от които се очаква да следват абсолютно същата процедура като частно наетите адвокати.

8.1.3.4. Правото да се уведоми трето лице

Според Закона РАСЕ, задържаното лице има правото, ако изрази желанието си, да поиска уведомяването на един приятел, роднина или друг свой познат, който би бил загрижен за задържаното лице, в първия уместен момент, че лицето е задържано, и мястото, където е задържано. В случаите на лица, задържани за престъпления от общ характер, упражняването на това право може да бъде отложено с до 36 часа по същите причини като в случая с отлагането на достъпа до адвокат.

8.1.3.5. Риск от преследване на жалбоподателя за набедяване

Има възможност тъжителят да бъде съден за набедяване, ако съдът прецени, че той/тя са лъжесвидетелствали за нараняването, но ще трябва да бъде доказано отвъд всяко съмнение, че жалбоподателят е излъгал умишлено. В такъв случай, разследването на Омбудсмана по жалбата срещу полицията ще тече паралелно с полицейското разследване на предполагаемото нарушение от жалбоподателя. Така се ограничават всякакви възможности за манипулиране на доказателства и лъжесвидетелстване от страна на полицаите.

8.1.4. Механизми за противодействие на изтезанията и малтретирането

8.1.4.1. Система за подаване на жалби

Всеки гражданин може да подаде жалба до Службата на Омбудсмана до 12 месеца след събитието. След изтичането на този период, Омбудсманът ще проведе разследване само при тежки и изключителни обстоятелства, когато разследването се налага от обществения интерес. Жалбата не трябва да е анонимна и жалбоподателят трябва да съдейства на следствието. С искане до съда може да се оспори решението, че дадена жалба не може да бъде разследвана от Омбудсмана. Действията на Службата са обект на съдебен контрол (на основание необоснованост, липса на компетентност и т.н.).

8.1.4.2. Процедури при подаване на жалба

Ако Службата на Омбудсмана е приела жалбата по случая, началникът на полицията и Службата на Омбудсмана трябва да предприемат стъпки за запазване на свързаните с инцидента доказателства. Следовател, разследващ жалби, може да организира среща с жалбоподателя на място удобно за него, за да научи допълнителни подробности. След тази среща, жалбоподателят трябва да бъде уведомен за начина, по който Полицейският Омбудсман предлага да се действа по жалбата и за името на служителя от Службата, който ще отговаря

за жалбата му. Жалбата може да се разглежда или чрез неофициално решение, когато въпросът "не е сериозен" и жалбоподателят се е съгласил, или чрез официално разследване. Неофициалното решение се отнася за случаи, в които нежеланото поведение, дори и да се докаже, не би оправдало наказателно производство. На този етап, въпросът се предава на началника на полицията (или на Полицейския съвет, ако става въпрос за старши служител), за да назначи старши служител, който да проведе процедура за постигане на неофициално решение. Полицейският Омбудсман съблюдава изпълнението на процедурите и своевременно получава копие от доклада за резултата.

Когато се сметне, че жалбата не подлежи на неофициално решение, се извършва разследване. Ако дадена жалба се класифицира като сериозна (напр. включва смърт или сериозно нараняване) Омбудсманът трябва да проведе независимо официално разследване. В други случаи, той или тя трябва да отнесат случая до началника на полицията за разследване от полицията. Омбудсманът може да продължи да надзирава разследването на началника на полицията, ако той или тя реши, че това отговаря на обществения интерес. Всъщност, цялата следователска работа по жалбите срещу полицията се извършва от Омбудсмана. Когато едно разследване се води от следовател на Полицейския Омбудсман, той или тя имат същите права и задължения, по отношение на провеждането на разследването, като всеки полицай с еквивалентния чин. Това включва правото на обиск, арест и задържане на заподозрени, както и правото на умерена употреба на сила, когато е нужно. Полицейският Омбудсман и неговите/нейните служители имат право на достъп до цялата информация и всички документи на полицията, които решат, че са им нужни в разследването.

8.1.4.3. Процедури при сезиране

Полицейският Омбудсман разглежда и въпроси, за които е сезиран от началника на полицията. Началникът на полицията е длъжен да сезира Омбудсмана за всеки произведен изстрел от полицейско огнестрелно оръжие (включително и за тези по време на размирици), всякакви пътни произшествия с летален край с участието на полицаи, за всяка смърт, която би могла да е настъпила в резултат от действията на полицай и за всяко друго сериозно обвинение.

8.1.4.4. Наказателно производство

Ако доказателствата сочат, че полицейски служител може да е извършил престъпление, Службата на Омбудсмана ще препоръча на Главния прокурор да поеме наказателното преследване срещу полицейския служител. Главният прокурор взема решение дали да инициира наказателно преследване въз основа на стандартния Тест за инициране на наказателно производство, който е еднакъв, независимо кой е предполагаемият извършител. За да се премине тестът, трябва доказателствата, които ще бъдат представени в съда да предоставят реалистична перспектива за получаване на присъда – Доказателствен тест, и наказателното преследване да е в интерес на обществото – Тест за наличие на обществен интерес. Ако Главният прокурор реши да инициира преследване, наказателната процедура ще протече като при всяко друго лице. През 2014/15 Службата на Полицейския Омбудсман 12 пъти е препоръчвала на Главния

прокурор да разследва полицаи. Ако от прокуратурата решат, че не е извършено престъпление, или няма достатъчно доказателства, или образуването на наказателното производство не е в интерес на обществото (по тези въпроси има Прокурорски кодекс), Омбудсманът все пак може да препоръча провеждане на процедура за извършено нарушение.

Трябва да се отбележи, че не може да се открие съществена разлика в процедурата между случай, в който полицай е обвинен за нападение над обвиняем и случай в който гражданин е обвинен в нападение над полицай, освен факта, че първият случай ще бъде разследван от Омбудсмана, а вторият ще се разследва от полицията. Няма да има разлика в критерия за доказателства или разлика в наказанията, като се изключи това, че полицаят освен наказателни, ще понесе и дисциплинарни санкции.

8.1.4.5. Дисциплинарни мерки

Ако доказателствата покажат, че полицейски служител може да е нарушил Етичния кодекс на полицията, Службата на Полицейския Омбудсман ще реши какви дисциплинарни обвинения мога да бъдат повдигнати срещу полицая и ще препоръча дисциплинарни мерки. Полицията не е задължена да приеме препоръчаните от Омбудсмана дисциплинарни мерки, но несъответствията обикновено стават обществено достояние. През 2014/15 Службата на Омбудсмана е препоръчала дисциплинарни мерки срещу 380 полицаи. Освен тези препоръки за полицейски служители, Полицейският Омбудсман е направил до началника на полицията и 67 препоръки за промяна в политиката. Те включват препоръки, които ще помогнат за осигуряване на безопасност на задържаните и за осигуряване на безопасност в патрулните коли, както и препоръки за полицейската дейност при обществени безредици.

8.1.4.6. Права на пострадалите

Пострадалите трябва да бъдат информирани за напредъка в разследването на Полицейския Омбудсман. Непълнолетно лице, лице с психическо разстройство или психически уязвимо по друг начин, има право негов законен представител да присъства на всеки разпит със задържаното лице в полицията. Ако е уместно, този представител може да общува с, или да спомага за общуването на задържаното лице със следователите на Омбудсмана.

8.1.4.7. Частно обвинение

В Северна Ирландия частното обвинение не е ефективно средство за правна защита, макар теоретично да е осъществимо. При тези процедури държавата не предлага правна помощ. Смята се, че само един случай на частно обвинение някога е стигал до Кралския съд на Северна Ирландия, където е било отхвърлено.

8.1.4.8. Граждански иск, непозволено увреждане

Жалбоподателят може да заведе гражданско дело срещу полицията на деликтно основание или за нарушение на Закона за правата на човека (Европейската конвенция за правата на човека, инкорпорирана в местното законодателство).

Задържане за период по-дълъг от позволения, ще изложи полицията на възможността да бъде съдена с граждански иск за неправомерно задържане.

Гражданско дело не може да бъде алтернатива на процедурата по жалбата, тъй като подобно дело едва ли ще успее, ако жалбата не е била намерена за основателна от Омбудсмана. Няма публикувана статистика за гражданските дела, категоризирани по вида и статута на ответника, но тъй като няма почти никакви жалби за малтретиране през периода на задържането, едва ли има и граждански дела за това.

8.1.4.9. Изключване на доказателства

В продължение на много години, най-значителното ограничение за разпитване на свидетели от страна на полицията беше правилото, че показанията могат да се използват като доказателство, само ако са дадени доброволно. С Член 74 на РАСЕ дойде и важна промяна. Сега прокурорът трябва да докаже, че самопризнанието, направено от обвиняемия, не е получено чрез натиск върху лицето, което го е направило, или в резултат на думи или действия, които може да го направят недопустимо. Принципът за доброволността вече не важи.

Законът РАСЕ изисква от съдебното производство да се изключат всички самопризнания, които са станали недопустими, защото са получени чрез натиск върху лицето, което ги е направило или в резултат на думи или действия, които е възможно да са довели до тяхната недостоверност. Понятието натиск включва изтезания, нечовешко или унижително отнасяне и употребата на насилие, независимо дали се равнява на изтезание или не. Освен това изискване, според общото право съдът имат право по своя преценка да изключи от съдебното производство всички показания, които са придобити по непочтен начин. Нещо повече, при наказателно производство, съдът може да откаже да допусне доказателства на обвинението, ако прецени, че, предвид всички обстоятелства, включително обстоятелствата, при които доказателствата са придобити, допускането на доказателствата ще повлияе толкова неблагоприятно на справедливостта на процеса, че съдът не бива да ги допуска. Резултатът от това е, че съдилищата точно както според общото право могат по своя преценка да не допуснат показания, получени по непочтен начин, така могат и да не допускат показания, получени в нарушение на някой от Насоките към Закона РАСЕ.

8.1.5. Опит и практика

Забележителен факт за Северна Ирландия по отношение на този доклад е, че няма обвинения за каквото и да е систематично или често малтретиране на задържани от полицията лица. За последно КПИ посети Северна Ирландия през 2008-а г. По време на посещението, делегацията на КПИ не е получила нито едно твърдение за малтретиране на лица, задържани от полицията на Северна Ирландия. Напротив, повечето интервюирани са заявили, че в момента на ареста и по време на задържането им полицията ги е третирила добре.

Всяка година Полицейският съвет публикува Годишен доклад за човешките права, който съдържа резюме на работата по мониторинга на човешките права, извършена през годината, с акцент върху добрите полицейски практики и

областите, в които практиките могат да бъдат подобрили. Когато се сметне, че са нужни действия от страна на полицията, се правят официални препоръки. От 2005-а г. насам (когато е публикуван първият Годишен доклад за човешките права), Полицейските сили на Северна Ирландия са приложили 192 препоръки от Годишните доклади за човешките права. Комисията за оценка на дейността към Съвета, с помощта на Съветника по човешките права на Съвета, съблюдават приложението на препоръките от страна на ирландската полиция.

Доколкото може да бъде установено, откакто през 2005-а г. започва Мониторинг на човешките права, няма оплаквания за физическо насилие и малтретиране, постъпили до специално назначените посетители на задържаните, назначени от Полицейския съвет на Северна Ирландия.

8.1.5.1. Налични данни

Службата на Омбудсмана има задачата да предоставя статистически данни на Полицейския съвет.

Всяка година Службата на Омбудсмана осигурява детайлна информация в Статистическия си бюлетин, структурирана и по тип на твърденията (подалият жалбата може да има различни поводи за недоволство от опита си с полицай и Службата ще впише жалбата, разделена на няколко "твърдения") и по изход на производството, обаче, не публикува какъв е изходът на производството за отделните видове твърдения. Полицейският Омбудсман не регистрира жалбите за насилие в периода на задържането като отделна категория. Подобни жалби се регистрират под по-общата категория Твърдения за насилническо поведение и под конкретната категория Сериозно несексуално насилие. През 2014/15 са регистрирани 16 такива жалби. По специална заявка за изхода от тези 16 дела, Омбудсманът представи следните данни: 8 дела са прекратени защото жалбоподателят не съдейства на производството, а 8 завършват с решение, че жалбата е неоснователна. Само едно от тези дела се отнася за инцидент в място за задържане.

Екипите за текущи разследвания на Омбудсмана годишно разследват около 1500 жалби. Най-често срещаната категория в разследванията им е "неизпълнение на задълженията", включваща твърдения, че полицията не си е свършила работата правилно (напр. не се е отзовала достатъчно бързо на спешно повикване или не е извършила старателно разследване). Втората по големина категория засяга репресивното поведение и включва твърдения за насилие и тормоз. Други твърдения са тези за грубо и неучтиво държание на полицаите.

При една от десет жалби (12%), разгледани през 2014/15, работата е приключила след първоначалната оценка. Работата по подобни жалби обикновено приключва бързо, а самите жалби често включват проблеми, които не се отнасят до Службата на полицейския Омбудсман. Голям дял от жалбите (44%) са приключени след първоначално проучване. Първоначалното проучване може да се извърши преди началото на разследването или в началото на разследването. То включва получаване на повече информация от жалбоподателя, търсене на доказателства по случая, за който се касае жалбата, или първоначален контакт със замесения полицай/полицаи. Жалбите, приключени на този етап, обикновено са тези,

при които жалбоподателят престава да работи със Службата. Жалбите, които са разрешени неофициално или на местно ниво, са 6% от всички приключени жалби. Това е алтернативен начин за приключване на недотам сериозни жалби, напр. грубост и неучтивост. Близко четири от десет (38%) приключени жалби са напълно разследвани. Това се случва, когато следователят на Омбудсмана разглежда всяко твърдение, съдържащо се в жалбата, и прави извод за него. Службата е намерила доказателства да потвърди жалбата изцяло или отчасти, или е открила друг проблем по време на разследването в 28% от тези жалби през 2014/15.

8. 2. Маса		1	2	3	няма данни/без отношение		
Забрана за изтезания – закони и практика	Имплементиране/ отразяване на Член 3 на Конвенцията в националното наказателно право	липсва пряко имплементиране	частично имплементиране с липсващи елементи	цялостно имплементиране		X	
	Детайлни правила и практически насоки за полицейските служители	недостатъчни/липсват	частична уредба/неясни и общи	напълно имплементирани		X	
	Практическо приложение на правилата	Систематично неспазване по някои въпроси	Срещат се индивидуални нарушения	Култура на спазване на правилата, стремеж към пълното им зачитане		X	
Документирани на факти и потенциални доказателства	Тежест на доказване относно допустимостта на потенциално компрометирани показания като доказателство		Върху жалбоподателя	Върху държавата		X	
	Употреба на камери	На таблото на автомобила	Няма налични/забранени	Частична наличност/ има възможност/по преценка на полицаия	широкоразпространени/ обичайна практика/ задължителни		X
		Носими	Няма налични/забранени	Частична наличност/ има възможност/по преценка на полицаия	широкоразпространени/ обичайна практика/ задължителни		X
		От трето лице	Забранена	Възможна, но се създават пречки	Възможна и общоприета		X
		В местата за задържане	Няма налични/забранени	Има възможност/по преценка на полицаия	широкоразпространени/ обичайна практика/ задължителни		X

Документирани на факти и потенциални доказателства	Употреба на камери	Аудио и видео запис на разпитите	Не е налице	Отчасти налице/ възможен/ по преценка на полицаия	широкоразпространен/ обичайна практика/ задължителен	X	
		Закони и практика относно употребата на камери	Систематично неспазване по някои въпроси	Срещат се индивидуални нарушения	Правилата се спазват	X	
	Медицински преглед	Медицински преглед при задържане	невинаги/при поискване/ по преценка на полицаята			задължителен	X
		Положение на преглеждащия лекар	Служител на полицаята/на договор	Национална здравна система/независим за всеки отделен случай	Независим съдебно-медицински специалист		X
		Право на избор на лекар и прилагането на това право	Няма такова право	На практика обикновено не се прилага	На практика обикновено се прилага		X
		Експертни знания, акуратност и професионални стандарти	Няма стандартизирани изисквания/формални/повърхностен преглед	Стандартизиран протокол/пълен преглед	Съдебно-медицински познания/целенасочен, обстоятелствен преглед		X
		Достъп до документацията от медицинския преглед	Няма достъп/създават се пречки	При поискване	Безусловен достъп		X
		Доказателствена стойност на документацията	ниска/няма снимки/недостатъчна документация	приемлива/няма критики/снимки с ограничена полезност	Изчерпателна и надеждна документация/използваеми снимки		X

Документиране на факти и потенциални доказателства	Медицински преглед	Професионално мнение на лекаря за възможните причини за нараняването/предполаганото насилие	Забранено/не присъства	Може да присъства	Присъства задължително	X
		Задължение медицинската документация да се изпрати на разследващ орган, при съмнения за малтретиране	Изпращането е забранено/на практика лекарите не изпращат документацията	лекарите могат да сигнализират/ задължени са да го правят, но рядко спазват правилото	Задължително сигнализиране/ безусловно изпълнение	X
		Право на задържаното лице да е насаме с лекаря	Не се осигурява	Може да се осигури при постъпило искане	Осигурява се винаги, освен ако няма искане за обратното	X
		Присъствие на полицаи по време на прегледа	Винаги е арестуващият полицаи	Арестуващият полицаи може да присъства	Никога не е арестуващият полицаи	X
	Право да се уведоми трето лице		Препятства се	Ограничено	Ефективно	X
	Право на адвокат	Достъп	Не е гарантирано/ гарантирано по закон, но систематично нарушавано	Гарантирано и обикновено се зачита	Зачита се	X
		Консултация	Не се осигурява преди разпит/гарантирана по закон, но се препятства	Ограничена	Гарантирана преди разпит	X
		Присъствие по време на разпит	Не се осигурява/препятства се	Не е гарантирано/по преценка на полицията	Осигурява се	X

Разследване, производство, доказателства	Структурна независимост на разследващия орган	Част от полицията	Независим орган с допирни точки и взаимни интереси/ прокурор	Напълно независим орган		X	
	Лична независимост на разследващия орган	бивши/командировани/ действащи полицаи	Допирни точки и взаимни интереси/прокурор	Пълна независимост		X	
	Мнение на обществото за разследващия орган	Не е независим	Има поводи за безпокойство/липсва пълно доверие	Независимо		X	
	Доказателствена стойност на полицейските показания	Решаваща	По-голяма от тази на други показания	Като на други показания			X
	Частно обвинение	Невъзможно	Възможно по закон, но не и на практика	Реална възможност		X	

Дисциплинарно производство	Вероятност за образуване	Не е обичайно	Редовно	
			X	
	Връзка с наказателното производство	Тясно свързани/ спомагателни	Паралелни	Независими производства
		X		
Уволнение на полицаи	Наказанието не се прилага/ редовно се отменя	Възможност за отмяна на наказанието	Ефективно уволнение в случай на осъждане	
			X	
Иска за щети	Отделен граждански иск, основен на влязла в сила присъда	В рамките на наказателната процедура	Отделен и независим граждански иск	
	X			

Мониторинг	Данни	Брой на жалбите	Не се събират/ не са надеждни	Събират се, но не са достъпни/не са публични	Централизирано събиране и обществено достояние	X
		Брой и вид на производствата	Не се събират/не са надеждни	Събират се, но не систематично/недостъпни/не са публични	Централизирано събиране и обществено достояние	X
		Резултат от производствата	Не се събират централизирано/не са надеждни	Събират се, но не систематично/недостъпни/не са публични	Централизирано събиране и обществено достояние	X
		Брой осъдителни присъди, вид на наказанията	Не се събират централизирано/не са надеждни	Събират се, но не систематично/недостъпни/не са публични	Централизирано събиране и обществено достояние	X
Общо			91			

9. Заключение

Този сериозен набор от данни осигурява база за няколко заключения. Както беше споменато, методологичната основа на тези резултати винаги може да се оспорва. Възможно е да се твърди, че някои от анализираните категории и аспекти не са важни за целта на изследването, докато други са от особено голямо практическо значение, затова каквито и да са изводите ни, Индексът ни би представял невярна картина на оценените системи. Отчасти, това неизбежно е вярно: анализът на такива сложни и различни материи може би никога не би могъл и да се доближи до някаква завършеност. Но ние сме убедени, че от получените резултати има какво да научим и какви заключения да извадим.

9. 1. Законодателството има ли някакво значение?¹

Всеизвестно е, че правилата не се самоизпълняват и дори системите с наглед добра правна рамка могат да дадат лоши резултати. Сам по себе си законът никога няма да бъде решение за проблемите в реалния живот. Затова нашият анализ има за цел да се фокусира върху двете страни на правната реалност – как да бъдат оценени и писаният закон и неговото приложение. На базата на числата в Индекса ни, изглежда оправдано да заключим, че има връзка между цялостното качество на регулаторната рамка и цялостното представяне на една система. България получи най-ниски оценки и в двете отношения, докато Северна Ирландия и Англия и Уелс са сред най-високо оценените държави и като регулация и като цялостно представяне. Обаче случаят с Белгия показва, че законодателство с качество над средното, в комбинация със систематични нарушения в крайна сметка дава лошо цялостно представяне.

В това отношение първият интересен въпрос е как да оценим качеството на законодателството. Международната правна рамка, (т.е. съответните договори) и все по-систематичния мониторинг на приложението им (от различни органи на ООН и Съвета на Европа) гарантират, че най-важните принципи и мерки за защита ще си проправят път в правните системи на държавите членки на ЕС. На това ниво, разликите между проучените държави не са значителни: задължението на полицията да спазва правата на човека, медицински прегледи на ранени задържани, правото да се информира трета страна и т.н. са уредени във всички държави, участващи в изследването. В същото време, разликите в зачитането на тези норми са много големи. Макар да е ясно, че неюридическите фактори играят значителна роля за степента, в която законът се спазва, трябва да се запитаме дали има какво да се направи на законодателно ниво за по-стриктното спазване на съществуващите норми.

Това, което изглежда има сериозно въздействие по въпроса, са броят и задълбочеността на детайлните насоки и практически ръководства за полицаите, и че тези ръководства не трябва да са написани на абстрактен, правнотехнически език. Единствените две държави, които получиха 3 точки в тази категория бяха Англия и Уелс и Северна Ирландия, които всъщност са двете най-добре представили се държави. Насоките РАСЕ са много детайлни и лесно разбираеми

¹ For the extreme discrepancy between rules and practice in torture prevention see: Richard Carver – Lisa Handley: *Does Torture Prevention Work?* Liverpool University Press, Liverpool, pp. 52-57.

– не само за полицаите, а и за непрофесионалисти. Тези две аспекта са еднакво важни. Ако правилата са формулирани с твърде абстрактен юридически език, практическото им значение ще бъде трудноразбираемо за полицаите, широките понятия ще бъдат трудни за приложение в реални ситуации. От друга страна, при липса на детайлни практически правила ще бъде трудно и за съдиите по дела с полицейски нарушения – без експертни знания за реалната полицейска дейност – да установят нарушения на професионалните правила, ако тези професионални правила не са детайлно описани и публикувани в насоки за целта.

Само един пример: ако не е описано подробно какво означава един арест да е “необходим”, ще бъде почти невъзможно в реален случай да и има пълна сигурност. За да илюстрираме разликата: струва си да се посочи, че Насока G от РАСЕ, за употребата на сила при арест, е дълга дванайсет страници и изпълнена с реални примери², докато унгарският Закон за полицията определя подобни основания за арест като тези в Насоката на РАСЕ, но не обяснява нито едно от тях с практически пример. Освен за полицаи и съдии, така става трудно и за потенциалните жалбоподатели да решат дали действието, предприето срещу тях е било законно или не и дали подаването на жалба е оправдано и има изгледи за успех. По подобен начин, без детайлно ръководство, би било трудно за съдията да вземе отношение по въпроси като пропорционалност и професионална необходимост на дадено полицейско действие.

От изследваните държави, не само в Унгария беше установена проблемът с липсата на детайлни стандарти. Подобни критики получи и белгийският Етичен кодекс, относно който бе заявено, че стандартите и поведение, описани в него са “твърде мъгляви, за да бъдат изпълнявани или наказвани”.

Така, този вид “достъпност” на нормативната рамка – и за тези, които я прилагат, и за тези, върху които се прилага – изглежда е фактор за нивото на зачитането ѝ. Естествено, може да бъде поставен въпроса дали тези детайлни насоки са изработени най-вече защото има обществено-политическа воля за законност и дали тази обществено-политическа воля не стои зад по-добрите резултати, но ние все пак смятаме, че изработването на по-детайлни правила по някои въпроси (основания за арест, употреба на сила, и т.н.) на базата на предишни случаи и инциденти, може да допринесе за по-висока степен на отговорност и спазване на нормите, дори от политическата воля да има още какво да се иска.

9. 2. Документиране на факти, доказателства

Всеки с известни познания относно разследването на случаи на малтретиране е наясно, че най-трудната задача в тези случаи е събиране на надеждни доказателства. В типичния случай на малтретиране няма да има свидетели на инцидента, освен участвалите полицаи, затова най-ефективният метод за борба с малтретирането е неговата превенция. В случай на малтретиране, са възможни два вида доказателства за доказването на полицейското насилие: медицински доказателства за наранявания и видео кадри от инцидента. Затова изследването ни отдаде голямо значение на тези доказателствени въпроси.

2 https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/117583/pace-code-g-2012.pdf

Заради методологията ни, в която голям дял от общата оценка на дадена държава се базира на системата за събиране на доказателства, резултатите ни могат да бъдат тълкувани като събдващо се предсказание: ако около 40% от общата оценка, която може да бъде дадена на дадена държава в Индекса ни идва от оценката на доказателствените въпроси, очевидно държавите с добри показатели в тази категория ще получат по-висок общ резултат, т.е. по-добра цялостна оценка. Все пак, обаче, смятаме, че решението да отдадем такава определяща роля на този аспект е оправдано от голямата значимост, която доказателствените въпроси имат върху работата на системите за разследване и в превенцията на изтезанията. Може би не е съвпадение, че държавите с високи оценки в тази категория, докладват за най-малко проблеми, свързани с Член 3 на ЕКПЧ и са сред тези с най-малко подобни нарушения, установени от ЕСПЧ.

Възниква въпросът: от какво зависи наличността на тези доказателства? В извадката ни се забелязва ясна зависимост между конкретно процедурно правило и реалността, т.е. между правилото, установяващо тежестта на доказване относно допустимостта на потенциално компрометирани показания като доказателство и употребата на аудио и видео записване. Трите държави (Северна Ирландия, Англия и Уелс и Чехия), където тежестта на доказване относно допустимостта на доказателства е върху държавата (т.е. държавните власти трябва да докажат, че не е имало изтезание, ако заподозряното лице обяви, че показанията му са взети под натиск) имат най-висок общ резултат в тази категория.

Изглежда, че могат да бъдат постигнати осезаеми резултати и с добавянето на текст в Наказателно-процесуалния кодекс, който да предвижда, че освен ако обвинението не докаже отвъд всяко разумно съмнение, че самопризнанието не е получено с незаконни средства, то няма да бъде допуснато като доказателство. Макар това да изглежда най-вече като превантивна мярка, тя има отношение и към наказателното преследване на малтретирането, тъй като генерира толкова обхватна употреба на камери (чрез които държавните органи да се предпазват от обвинения в изтезание), че е по-малко вероятно да възникват проблеми с доказателствата, когато се подават жалби за малтретиране.

Въвеждането на нови правила за доказването може да се обмисли и по отношение на един друг аспект от употребата на камери. Редица страни в изследването докладват, че е редовна практика на полицаите или служителите в местата за задържане да твърдят, че записите в помещенията, където са извършени предполагаемите нарушения, по някакъв начин са компрометирани. Според доклада на Белгия, полицаите понякога твърдят, че камерите не са работели по времето, когато са се развили събитията, а в много случаи полицейските служители не изпращат записите на адвокати или съдии, които са ги поискали. Вместо това, изпращат описание на случващото се на кадрите. В Унгария, прокурорите по производа за малтретиране се оплакват от честите твърдения, че камерите временно са били неизправни, или че по времето, когато са били поискани, записите вече са били изтрети.

В това отношение заслужава да се отбележи, че – опирайки се на съдебната практика на ЕСПЧ – чешкият Върховен административен съд е постановил,

че държавата е отговорна да докаже, че нараняванията не са причинени от малтретиране, и ако видео записът на полицията е непълен и липсват ключови моменти от действието, това представлява неуспех на държавата да поеме тежестта на доказване.

Такава специална разпоредба може да бъде въведена, за да създаде институционален интерес към адекватната употреба на камери. Трябва все пак да се има предвид, че такава обърната тежест на доказване не може да се приложи в наказателните производства срещу отделни полицаи, обвинени в малтретиране или изтезания, тъй като би противоречала на фундаменталните принципина наказателното право. ИЕСПЧ и чешкият Върховен административен съд използват тази концепция в производства *vis a vis* държавата като такава. Затова, въвеждането на такова решение може да бъде обмисляно само в дела за щети срещу полицията като единица, отговорна за достойнството и телесната цялост на лицата под нейна власт. Все пак, както определени случаи (напр. Пилотните решения на ЕСПЧ относно пренаселването на затворите) показват, дори при липсата на истинска политическа воля, финансовите подбуди могат да съдействат за насърчаването на по-цялостно спазване на фундаменталните права.

Лекарите, преглеждащи задържаните, има експертни съдебномедицински познания само в Северна Ирландия. С оглед на този недостатък, ще бъде от решаващо значение, ако лекарите, които не са избрани от пострадалите от твърдяно малтретиране, работят в среда, спомагаща документирането на нараняванията по начин, който да гарантира допустимостта им като доказателства в последващото наказателно производство, а също и ако след документирането на нараняванията, лекарите изпращат документацията директно на органа, определен да разследва предполагаеми нарушения на длъжностни лица. За жалост, нито едно от двете не е налице в повечето страни в изследването.

В Белгия, България, Чехия и отчасти в Унгария, медицинският преглед се окачествява като повърхностен, доказателствената стойност на документацията като слаба, а достъпът до тази не добра документация, като затруднен. Професионалното мнение на лекаря за възможните причини за нараняванията или не се допуска или рядко се дава, лекарите нямат задължение да изпращат медицинската документация на разследващия орган при съмнения за малтретиране, а ако имат такова задължение, рядко го изпълняват. Най-показателният пример е България, където рядко се правят медицински прегледи, но се правят автоматично, когато задържано лице се мести от едно място за задържане в друго. Това показва, че служителите на системата са наясно с вероятността от малтретиране и единственият начин да се предпазят от преследване за престъпления, извършени в друга институция, е да документират всички наранявания преди да приемат лицето в килия в новата институция. Подобен опит има и в Унгария.

От седемте държави в изследването, само в Северна Ирландия нараняванията се заснемат рутинно. В добавка към липсата на съдебномедицински познания (която очевидно влияе отрицателно върху способността на лекаря да опише

нараняванията по начин, на който впоследствие съдебномедицински експерт би могъл да разчита в преценката си дали е имало малтретиране), това увеличава вече съществуващите доказателствени трудности в делата за изтезание. Затова смятаме за оправдана препоръката при всеки случай на видимо физическо нараняване (или поне ако лицето се оплаче от емалтретиране) заснемането на нараняванията да бъде задължително за лекарите.

9. 3. Право на адвокат и уведомяване на трето лице

Шокиращо е, че тези две “класически” права, непрестанно наблюдавани и изтъквани от КПИ, се спазват толкова незадоволително в четири от анализираните седем държави. Относно правото на адвокат най-проблемни са следните аспекти:

- система за правна помощ е под нужния стандарт (Унгария, България, Белгия),
- късното уведомяване на адвокатите (Чехия, Унгария, България),
- “творческата” интерпретация на закона и “новаторските” решения, с които се заобикалят правни задължения (вж. Доклада на България, напр. Задържането на лице за по-дълъг период от време без да се предяви обвинение, като по такъв начин се отлага моментът, от който е задължително да се даде достъп до адвокат),
- изричното ограничение на продължителността на консултацията (Белгия и Франция) и
- задължението на адвокатите да мълчат по време на разпит (Белгия) или дори тяхното отсъствие от разпита (Франция).

Правото да се уведоми трето лице е по-малко проблемна сфера, но не е без недостатъци. От Унгария докладват, че на лицата, обект на полицейски мерки, рядко се позволява сами да се обадят на роднина, а ако опитът на полицията да се свърже с посоченото лице се провали, няма гаранции, че той ще бъде повторен. В светлината на доклада на КПИ от 2015-а г., в България проблемът изглежда е системен. Въз основа на чешкия доклад, съдим, че полицията редовно извършва уведомления, но не е определен срок, в който третото лице трябва да бъде уведомено. Нещо повече, позволенията за задържаното лице лично да говори с третото лице, зависи от поведението му, тъй като това право също не е гарантирано.

В това отношение, важноста на детайлизираните правила (практически насоки) трябва отново да бъде изтъкната и съпоставена с общото правило, че задържаният може да поиска уведомяването в определен срок на трето лице. В Англия и Уелс, ако посоченото трето лице не може да бъде открито, задържаното лице има право да посочи още две алтернативи, а всяка заявка и всяко обаждане се документират. От друга страна, в Унгария законът просто гласи, че съществува право на уведомление, без да уточнява кога трябва да се извърши, а задължението се смята за изпълнено дори и след един неуспешен опит от полицията.

9. 4. Разследващ орган

Решенията за институционалния статут на органа или органите, отговорни за разследването на твърдения за малтретиране, на брой са почти колкото държавите в изследването. Самата полиция винаги има определена роля, но тя варира в такива граници, че прави функцията ѝ в системата за преследване на изтезанията несравнима между отделните държавите.

В Белгия разследването на полицейско насилие се осъществява главно от комисията Committee P, която формално е независима, но Следствената ѝ служба наема главно полицаи, които се назначават за 5 годишен срок, подлежащ на подновяване и са командирани от полицейско управление, в което ще се върнат на работа след престоя в Committee P. Подобен проблем има и в Чехия, където институционалната реформа е създавала формално независимата Генерална инспекция, мнозинството от чиито служители са от предшестващия Полицейски инспекторат.

Интересното е, че и в Северна Ирландия е извършена подобна реформа, където Службата на полицейския Омбудсман за Северна Ирландия (OPONI) е създадена преди почти двайсет години, но много от разследващите ѝ служители са бивши полицаи – макар обикновено не от Северна Ирландия – и някои командирани полицаи от служби, различни от Полицията на Северна Ирландия. За разлика от Чехия, обаче, това не става причина за сериозни проблеми относно възприемането на OPONI като независима служба. Едно възможно обяснение на тази разлика се крие в силната политическа и обществена воля в Северна Ирландия да се сложи край на периода на лоши полицейски практики и редовното прилагане на изтезания и малтретиране. Можем съвсем основателно да заключим, че докато такива прочистващи социални обстоятелства не вземат надмощие, наемането на пенсионирани или командирани полицаи не е желателно решение, защото очевидно съществува лоялност, дори разследващите полицейските нарушения да са от други части.

В България и Унгария разследването на случаите на малтретиране е в компетентността на прокуратурата. Военната прокуратура е отговаряла за този тип дела до 2008-а г., когато разследването на подобни престъпления се прехвърля на гражданската прокуратура. В Унгария е направена подобна промяна приблизително по времето на прехода от социализъм към демокрация (зад него стоеше убеждението на демократичната опозиция, че гражданските прокурори ще бъдат по-строги към полицаите от своите военни колеги, които изпитват колегиалност към полицаите, поради сходството в статута им), но от 2014-а г. насам, разследването и съдебното преследване на този тип полицейски нарушения отново е в компетентността на военната прокуратура. Опитът на Унгария изглежда показва, че военният или граждански статут на прокурорите няма съществено отношение към резултатите от работата им или доверието на жертвите на насилие към тях. Както пише в унгарския доклад, близката институционална връзка между полиция и прокуратура (при обикновените случаи полицейското разследване подготвя делото на прокуратурата за внасяне в съда) както и сходното възприемане на съответните им роли (“да вкарват лошите зад решетките”) явно създава чувства на колегиалност между

членовете на двете организации, което отслабва положителното въздействие от фактическата независимост на двете институции.

Възприятието на организациите от наказателната система за самите себе си не само спъва ефективното разследване на полицейско насилие, но има и сериозно влияние върху наказанията за подобни действия.

9. 5. Последствия от нарушенията

Един от най-обезсърчаващите изводи от сравнителното изследване е, че наказанията, налагани за полицейско насилие, не са пропорционални на тежестта на тези престъпления. Северна Ирландия е изключение и в този аспект, но е необичайно изключение: тъй като за последните десет години няма документирани сериозни случаи, няма и сравнима наказателна практика.

В Белгия, крайният извод от доклада е, че “де факто има почти пълна безнаказаност за полицаите, които прилагат непозволено насилие”. В България, от 1099 завършени дисциплинарни производства между 2000-2015, 121 завършват с наказание, но само 18 с уволнение, докато от 129 полицейски служители, обявени за виновни от съда по наказателни дела в същия период, само 28 са наказани с ефективна присъда. Повечето от полицаите с осъдителни присъди продължават да работят като полицаи. Подобни практики и числа се цитират и от Унгария и Франция. Дори в доклада от Англия и Уелс пише, че “Дори когато Комисията IPCC е идентифицирала престъпни деяния, само малък брой убийства, дело на полицаи, от 1990-а г. насам, са довели до наказателно преследване за сериозно престъпление (умишлено или непредумишлено убийство) и/или следствие, което да заключи, че отнемането на живот е било неправомерно [...] Колкото до присъдите, приема се, че системата работи в полза на полицията.” Това показва, че дори система, получила висок резултат при анализа ни, може в извънредни случаи да даде лоши резултати, и това е аспект, заслужаващ по-нататъшно проучване.

От чисто юридическа гледна точка, си струва да се спомене, че когато бъде установено изтезание или умишлено нечовешко или унижително отнасяне, трябва да бъде наложено наказание за престъпление според практиката на ЕСПЧЗ. Може би си струва да се проверят определени дела, в които наказанието за доказано полицейско насилие на пръв поглед е за деяние, квалифицирано като престъпление, но е много леко (напр. глоба или порицание), за да се види дали липсата на уволнение или всяка присъда по-лека от лишаване от свобода за длъжностни лица, използвали изтезания или малтретиране, не са, според ЕСПЧ, нарушение на процесуалната част на Член 3 от ЕКПЧ.

Относно социологическите аспекти на наказателната практика, беше твърде интересно как няколко страни съобщиха, че други, типични за полицията нарушения, се наказват много по-строго от малтретирането.

Подобно е и заключението на белгийския доклад, според което комисията Committee P многократно отбелязва, че дисциплинарните органи наказват по-строго и почти единствено факти, настъпили извън изпълнението на службата

3 See: Jean-François Akandji-Kombe: *Positive obligations under the European Convention on Human Rights*, pp 33-37.

и леки нарушения на служебните задължения, докато злоупотребата със служебно положение или власт, които настъпват най-вече по време на служба, не се наказват достатъчно строго (напр. дисциплинарно наказание е наложено в 6 от 39 съдебни дела с осъден за насилие полицейски служител, сравнено с 60% в делата с присъда за фалшифициране).

По същия начин френският доклад обявява, че "Министерството на вътрешните работи санкционира нарушенията на вътрешните правила много по-тежко, отколкото полицейското насилие" и че "наказанията за служителите на полицията са в обратна пропорционалност на сериозността на разследваните факти. Така, е много по-вероятно полицейските служители да бъдат наказани, например, за изгубена служебна карта, отколкото за незаконна употреба на сила."

Всички тези примери показват, че в много кръгове (включително и юридическата професия) се проявява някакво "разбиране" към полицейското насилие, приемане на този феномен като "част от работата" (за разлика от проявите на корупция). Това произлиза главно от ролята на полицията (да поддържа обществения ред и сигурност, да защитава обществото от лица с девиантно поведение) и факта, че повечето жертви на подобни действия са хора, които са – поне – заподозрени в нарушаването на социалните норми и извършване на престъпления. Макар нормите, забраняващи незаконно полицейско насилие да се прилагат от висококвалифицирани юристи, които разследват, преследват и се произнасят по жалби за малтретиране, това фундаментално възприятие изглежда не може да бъде изличено (освен в много специфични ситуации, след сериозни катаклизми, като в Северна Ирландия) – и това не се отнася само за слабо развитите демокрации, а и за традиционните такива като Франция и Белгия.

Осъзнаването на този факт, има сериозно отношение към решенията, които следва да се предложат. Ако е вярно, че е налице дълбоко вкоренено, едва ли не изконно възприятие за полицията като "добрите", които има широки пълномощия да предприемат нужните според тях действия по отношение на "лошите", заплашващи обществения ред, трябва да търсим начини за създаване не институционален интерес в самата полиция (и други действащи лица в системата, като прокуратурата), които да подтикнат в посока намаляване на употребата на прекомерна сила. Обърната доказателствена тежест относно допустимостта на свидетелски показания, за които може да възникнат съмнения за оказан натиск и в случаи, когато видео записите са компрометирани, може да се окаже подходяща за създаването на такъв организационен интерес. В добавка, детайлно разписани практически насоки за определени „ситуации със заподозрени“ (като използването на принудителни мерки) може донякъде да ограничат широките правомощия и да създадат трудности за организациите, създадени за надзор над дейността на полицията, да "извърнат поглед" и да квалифицират като приемливи някои действия и поведения на ръба на унизителното отнасяне.

9. 6. Налични данни

Последният аспект от анализа ни, е оценката на наличните данни за различни аспекти на системата. Резултатите са твърде разочаровачни. Освен Англия и Уелс и Северна Ирландия, сред изследваните страни няма такива, които редовно събират и публикуват информация по темата, което е задължително, ако искаме да имаме поглед върху реалната ситуация или дългосрочните тенденции, относно твърденията за изтезания, разследванията и наложените наказания в наказателни и дисциплинарни производства. В Белгия, България и Франция изобщо не се събира достатъчно информация по въпроса, а в Чехия и Унгария данните или не се събират систематично или не се оповестяват. Това прави всякакъв вид мониторинг или системни анализи изключително трудни и времеемки и представлява очевидна пречка за открития разговор по темата.

10. Препоръки

На база на изводите си можем да формулираме някои препоръки, които да подобрят ефикасността при разследването на изтезания, анализът и сравнението между различни държави.

1. Въвеждане на реално независими разследващи органи, в смисъла, в който ЕСПЧ използва понятието (Jordan v UK [2001] 24746/94): "За бъде ефективно разследването от държавни органи на неправомерно причиняване на смърт, най-общо може да се приеме за необходимо лицата отговорни за, и провеждащи разследването, да бъдат независими от тези, замесени в него. Това означава не само липса на йерархична или институционална връзка, а и практическа независимост." Практическата независимост може да се оцени на база на реалното поведение на лицата, действащи от името на разследващия орган.
2. Въвеждане на системно и изчерпателно събиране на данни от държавата, които да са общодостъпни, е крайно необходимо за представянето на ясна картина за "положението с изтезанията" в дадена държава.
3. Въвеждане на съвсем детайлни практически насоки за ситуации със "заподозрени" (като използването на принудителни мерки), основани на предишни случаи и полицейския опит, с цел да се осигури ръководство на полицаите и специалистите, упълномощени да взимат решения по жалби, както и като способ за заинтересованите лица да преценят дали жалбата е оправдана и дали има разумен изглед за успех.
4. Приемане във всяка държава на наказателно-процесуални правила относно изключването на доказателства, в случай, че държавата не може да докаже, че не са били получени чрез принуда или натиск.
5. Установяването на правила за използване на камери по време на разпит, насърчаване на употребата на носими камери за тяло и камери в колите на полицията и разрешаване на заснемането на полицейски действия от граждани.
6. Въвеждане на обърната доказателствена тежест по делата за щети и непозволено увреждане, когато има разумно съмнение за малтретиране, а записите от камерите, които биха изяснили ситуацията са компрометирани или изтрети без приемлива причина.
7. Осигуряване на лекари с адекватна съдебномедицинска квалификация за прегледите на предполагаеми жертви на изтезания или нечовешко или унизително отнасяне и задължаване на лекарите да изпращат заключенията си на компетентните разследващи органи, когато медицинските им заключения сочат към малтретиране. Задължаване на лекарите да правят снимки на видимите наранявания (поне в случаите, когато лицето се оплаква от малтретиране).
8. Налагане на яснота в правната система, че записът на полицейския действия от страна на граждани е позволен.

9. Осигуряване на леснодостъпна информация за правото на жалба срещу полицейски действия.
10. Въвеждане на правни норми и практически решения за ефективна защита на лицата, които сигнализират за нарушения , т.е. полицейски служители, които искат да докладват за нередности в полицията.
11. Пълно гарантиране на достъпа до адвокат и уведомяването на трето лице. Трябва да се съставят детайлни практически ръководства за действие при срещане на потенциални трудности и описание на законните права на достъпен език, с цел да се осигурят насоки и за полицията и за засегнатите лица.
12. Нормативни гаранции, че служителите, обявени за виновни в малтретиране, ще получат наказания, съответстващи на тежестта на престъплението и ще им бъде забранено да продължат работата си като длъжностни лица.
13. Задълбочено изследване на наказателната съдебна практика по делата за малтретиране.
14. Стратегически дела пред ЕСПЧ, за да се установи дали снизходителните наказания са в съответствие с процесуалната част на Член 3 и стандартите на ЕСПЧ.

11. Приложение I

11. 1. Стандартизиран въпросник и хипотетичен случай

11.1.1. Преглед на система за наказателно право и регулацията на полицията

1. Кратко описание на системата на наказателно право (в около 500 думи – най-характерните черти на наказателния процес във вашата юрисдикция и тенденции за промяна от 2000-ната г. насам)
2. Кратко описание на регулацията на полицията (структура на полицията, основни принципи на полицейското поведение и задължения на служителите на полицията)
3. Описание на законите, регулиращи служебните провинения (криминализиране на малтретирането и изтезанията, наказания)
4. Превантивни мерки и решения (анализ с оглед на международните стандарти)
5. Кратко изложение на механизмите за противодействие на малтретирането и изтезанията (напр. наказателно производство, граждански иск, процедури по подаване на жалби, дисциплинарни производства, изключване на доказателства)
6. Специална надзорна институция (ако има)

11.1.2. Опит с полицейското насилие и изтезания във вашата юрисдикция

11.1.2.1. Статистически данни

1. Брой на регистрираните дела за малтретиране и изтезания (малтретиране, принудителен разпит, неправомерно задържане, изтезание или други подобни престъпления), разбити по година, от 2000-ната година или по-късно.
2. Брой на заведените дела за малтретиране и изтезания (малтретиране, принудителен разпит, неправомерно задържане, изтезание или други подобни престъпления), разбити по година, от 2000-ната година или по-късно
3. Статистическа информация за резултата от разследванията на жалби за малтретиране и изтезания
4. Процент на успешни обвинителни актове
5. Наказания за малтретиране
6. Брой на извършителите
7. Значими дела или съдебни решения

11.1.2.2. Критики относно съдебната система и практика, плюс специфични проблеми

(базирани на доклади от КПИ или други международни органи, дела на ЕСПЧ и национални дела, статистика, анализи, изследвания и т.н. – изисква се мнение, подкрепено с източници)

11.1.2.2.1. Процесуален статут на пострадалото лице

1. Има ли притеснения относно процесуалния статут на пострадалите от малтретиране? (напр. права, които трябва да имат, но нямат, или практическите недостатъци на иначе качествената правна рамка)

11.1.2.2.2. Разследване на жалби за изтезания или малтретиране

1. Има ли критики относно независимостта на разследването на случаи, свързани с насилие? Ако да, моля обяснете основанията за тревога.
2. Смятате ли, че ако разследващият орган не направи задълбочено разследване, наличните мерки за защита предлагат ефективни способности пострадалите да накажат извършителите? Ако не, какви са причините за пропуските?
3. Има ли законови разпоредби, забраняващи или ограничаващи психическото изтезание? (напр. заплахи за изтезания или вкарване в предварителен арест в случай на мълчание)?
4. Каква е обичайната продължителност на наказателното производство (от деня, в който е образувано наказателно производство срещу полицаите, обвинени в изтезаване или малтретиране на жертвата, до произнасянето на окончателно съдебно решение)?

11.1.2.2.3. Медицински преглед и медицинска документация

1. Има ли задължение за полицаите и местата за задържане да се прави преглед на задържаните при приемането им или преглед се прави само при жалба/поискване?
2. Има ли критики относно възможността за и качеството на прегледа при прием в полицейски арест или по време престоя в място за лишаване от свобода? Ако да, моля, обяснете обезпокоителните аспекти.
3. Какъв е статутът на лекарите, преглеждащи пострадалите? Имало ли е критики към статута на лекарите, преглеждащи пострадалите? Ако да, какви са аргументите за критиките?
4. Ако е възможно пострадалото лице да поиска лекар, посочен от него, какъв е делът на прегледите, извършени от независими лекари?
5. Ако е възможно пострадалото лице да поиска лекар, посочен от него, може ли да се докаже или установи, дали качеството на тези прегледи е по-добро от това на извършените от лекарите, наети от полицията или затвора?
6. Лекарите получават ли специално обучение относно документирането на наранявания в случаи на съмнения или жалби за малтретиране? (т.е. лекарите знаят ли кои фактори ще бъдат от значение за съдебномедицинските експерти, прокуратурата и съда?)

11.1.2.2.4. Жалбоподателят като обвинител

1. Ако е възможно пострадалият да действа като частен обвинител при определени обстоятелства (основните правила трябва да се уточнят под I.5), колко често се използва тази специален правен механизъм?
2. Има ли разлика в процента на осъдителни присъди по делата водени от прокурори и тези, водени от частни обвинители?
3. Има ли правомощия и права, които частният обвинител трябва да има, освен вече съществуващите?

11.1.2.2.5. Последствия

1. Възможно ли е служител на полицията да продължи работата си като такъв след осъдителна присъда за престъпление, включващо малтретиране?
2. Има ли критики, относно тежестта на обичайните наказания, налагани в дела за малтретиране или изтезания?

11.1.3. Анализ на приложимите положения в правната система с оглед на хипотетичен случай

Фактите на хипотетичния случай

Жалбоподателят карал мотоциклета си в 22,00 ч., когато бил спрян от полицаи за проверка на документи и алкохол в кръвта. Жалбоподателят настоявал, че не е извършил нарушение на правилата за движение, затова полицията няма законно основание да извърши проверката. Полицаите му казали, че ако не се

подчини на инструкциите им, ще използват принудителни мерки и ще го отведат в полицейското управление. Жалбоподателят отговорил, че ще се подложи на теста, ако негов приятел, бивш полицаи, потвърди, че полицаите имат право да го извършат без основателно съмнение за извършено нарушение. Той отстъпил встрани и се опитал да набере адвоката си, когато Полицай "А" започнал да се държи агресивно и го ритнал. Първоначално Полицай "Б" се опитал да успокои колегата си.

В този момент, жалбоподателят замахнал с крак към един от полицаите, после се опитал да избяга, и в опита си да се изплъзне избутал Полицай "А" встрани. Полицай "А" паднал на земята, но Полицай "Б" тръгнал след жалбоподателя и накрая успял да го спре, задържайки го за дрехите му. Двамата полицаи притиснали съпротивляващия се жалбоподател на земята и му сложили бележници. След като вече бил на земята, започнали да го удрят. Подкрепленията, повикани от Полицай "Б", пристигнали и включили в удрянето и ритането на жалбоподателя. Един полицаи притиснал гърба на жалбоподателя с коляно, докато друг натискал палката си в гърлото му, притискайки гръкляна. Жалбоподателят изгубил съзнание. В крайна сметка бил откаран в полицейското управление. В патрулната кола, до него седели двама полицаи (по един от всяка страна), които от време на време му удряли шамари по време на 15-минутното пътуване до управлението.

В полицейското управление направили на жалбоподателя тест за алкохол. Алкохолът в кръвта бил над позволената граница. Задържали го до следващата сутрин. Посред нощ бил отведен до мазето на полицейското управление, където двама полицаи го били с шамари и юмруци, а после го върнали в килията му. Сутринта, бил разпитан за управлението на МПС в нетрезво състояние и опит за нападение срещу полицаи. Разпитващият полицаи не бил от замесените в побоите. След разпита бил освободен.

Жалбоподателят получил следните наранявания: контузия и хематом на лявата буза и над дясното око, също и зад дясното коляно, няколко охлузвания и контузии на гърдите и корема, и мозъчно сътресение.

Въз основа на представените долу въпроси, моля опишете най-вероятния подход при разследването на жалбата на тържителя за малтретиране във вашата юрисдикция. Моля, по отношение на всички въпроси, избройте най-важните законови положения, и освен това посочете дали най-вероятният подход ще се основава на тези закони, и практиката (която може да бъде в съгласие или в противоречие със закона).

Моля, когато е възможно, посочвайте правните основания за отговорите си в бележки под линията.

11.1.3.1. Запис на полицейските действия

1. Ще има ли запис на действията на полицаите на улицата (спиране и задържане) напр. чрез носими камери или камери в полицейската кола?
2. Ще има ли запис от станалото в полицейската кола?

3. Ще има ли запис от станалото в килията за задържане и други райони на управлението?
4. Ще има ли запис от разпита?
5. Външни хора (напр. разхождащи се по улицата) имат ли право да записват полицейските действия с телефони или други устройства? Лицето, обект на мерките, има ли право на това?
6. Относно всички изброени видове записи: възможно ли е полицаите в даден момент да изключат камерите? Ако ще има запис, колко дълго ще бъде пазен? Органът, разследващ жалбата за малтретиране и пострадалото лице ще имат ли безпрепятствен достъп до записа?

11.1.3.2. Медицински преглед и медицинска документация

1. Жалбоподателят при всички случаи ли ще бъде прегледан от лекар при задържането си или в друг момент (напр. какво се случва, ако се оплаче от побой по време на разпита)?
2. Ще трябва ли да поиска прегледа или ще бъде задължителен?
3. Ако се проведе медицински преглед, от лекар, служител на полицията ли ще бъде извършен или от независим граждански лекар от национална здравна институция? Пострадалият ще има ли възможност да поиска преглед от граждански лекар или преместване в гражданска болница за целите на прегледа?
4. Някой от полицията ще присъства ли на прегледа? Ако да, това полицаите, които са задържали лицето ли ще бъдат или други полицаи? Жалбоподателят или лекарят ще имат ли правото да поискат полицаите, придружаващи пострадалия да се отдалечат на място, където не се вижда и не се чува?
5. Ако бъде извършен преглед, лекарят ще попита ли жалбоподателя за причината за нараняванията му и каква е вероятността да документира нараняванията акуратно?
6. Лекарят ще документира ли своето мнение за най-вероятния произход на нараняванията, ако то се различава от казаното от жалбоподателя (напр. ако жалбоподателят се страхува да каже какво се е случило)?
7. Лекарят или друг служител на съответния правоприлагащ орган ще заснемат ли нараняванията на пострадалото лице?
8. Лекарят ще изпрати ли медицинската документация на прокурор (или друг служител, отговорен за разследването на полицейско насилие), ако
9. жалбоподателят се е оплакал от малтретиране
10. бъдат открити наранявания, но жалбоподателят не изкаже твърдения, че е бил обект на малтретиране?
11. Жалбоподателят ще получи ли копие от медицинската документация?
12. Жалбоподателят би ли могъл да представи мнения на експерти, упълномощени от него или се взима предвид само мнението на експерта, посочен от разследващия орган?

13. Мнението на съдебномедицинския експерт решаващо ли ще бъде за решението на съда, т.е. необходимо ли е експертът да докаже, че версията на жалбоподателя за причините за нараняванията е вярна отвъд всяко разумно съмнение, за да бъде осъден заподозреният или е достатъчно мнението на съдебномедицинския експерт да определи, че е възможно версията на пострадалия да е вярна?
14. Възможно ли е жалбоподателят да стане обект на наказателно производство (напр. за набедяване) за това, че е казал на лекаря, че е бил малтретиран, в случай, че обвинените полицаи са оправдани или производството срещу тях е прекратено поради липса на доказателства?

11.1.3.3. Право на адвокат

1. Жалбоподателят ще има ли право на адвокат по време на задържането в полицията?
2. Адвокатът на жалбоподателя ще присъства ли на разпита от самото му начало?
3. Има ли правила, определящи минималният времеви период между уведомяването на адвоката за насрочения разпит и фактическото му начало?
4. Полицията ще изчака ли пристигането на защитника преди да даде начало на разпита?
5. Жалбоподателят ще има ли възможност да се консултира с адвокат преди началото на разпита?
6. Вероятно ли е адвокатът да предприеме действия относно жалбата за малтретиране на пострадалото лице (да настоява да се впише в протокола, да се направят снимки, да се подаде доклад до компетентния орган)?
7. Ще има ли някаква разлика в подхода при всичко дотук, в зависимост от това дали адвокатът е нает или е служебен?

11.1.3.4. Правото да се уведоми трето лице

1. Някой ще уведоми ли трето лице, че жалбоподателят е арестуван от полицията? Ако да, кой ще се обади на третото лице – полицията или жалбоподателят?
2. Какъв ще бъде крайният срок за уведомяване на третото лице? Какво ще се случи, ако при първия опит, не се осъществи връзка с посоченото от жалбоподателя лице?

11.1.3.5. Разследване на жалбата за малтретиране

1. Какви са възможните пътища за започването на разследване по жалба за малтретиране? (Напр. дали лекарят ще изпрати медицинската документация на компетентния орган, дали адвокатът ще внесе жалба, дали разпитващият полицай ще уведоми своите началници или прокуратурата, и т.н.?)

2. Кой държавен орган разследва случаите на предполагаемото малтретиране? (полиция, прокурори, специален отдел на прокуратурата, специален съдия, специален независим орган, и т.н.) Моля отбележете подробно, ако ролята, компетентността или независимостта на разследващия орган имат някакви специални характеристики.
3. В случай, че има специален орган, възможно ли е при някакви обстоятелства друг разследващ орган да разследва случая? Ако да, доказателствата, събрани от него могат ли да се използват от прокурора/съда?
4. Има ли мерки за защита срещу решение, гласящо, че не трябва да се образува наказателно производство срещу служителите на полицията?
5. Жалбоподателят рискува ли да бъде обвинен от полицаите в насилие срещу тях, ако подаде жалба срещу полицаи?

11.1.3.6. Процесуален статут на жалбоподателя

1. Жалбоподателят ще имали процесуален статут в наказателното производство срещу полицаите? Ако да, какви права ще има?
2. Ако жалбоподателят е от уязвима група, ще бъде ли изслушван при специални обстоятелства?
3. Пострадалото лице ще има ли право на някаква защита? (кой може да има достъп до личните му данни, документирани в протоколите; какво се случва, ако съществува реална опасност за отмъщение от извършителите, и т.н.)

11.1.3.7. Частно обвинение

1. Ще бъде ли възможно жалбоподателят да действа в качеството на частен обвинител срещу полицейските служители? Ако да, при какви правни обстоятелства?
2. Ако е възможно частно обвинение от жалбоподателя, повдигането на обвинение от прокурор срещу полицейските служители в наказателно производство необходима предпоставка ли е, или той има независимо право да образува наказателно производство срещу тях? Квалификацията на престъплението от прокурора относима ли е към възможността за повдигане на частно обвинение? (напр. в Унгария лице, неправилно обвинено в извършването на престъпление няма право да предяви частно обвинение, поради това че основната цел на наказателното преследване е да защити правораздавателната система, а не погрешно обвиненото лице).
3. Ако е възможно частно обвинение от жалбоподателя, задължително ли е да има процесуално представителство? Жалбоподателят ще има ли право на правна помощ? Ако да, при какви условия?
4. Ако е възможно частно обвинение от жалбоподателя, ще има ли проблеми за жалбоподателя да го осъществи, например, ограничителни срокове?
5. Ще има ли някакви практически разлики между правата на държавния обвинител и частния обвинител?

6. Освен частно обвинение, с какви други мерки за защита срещу полицейско насилие би могъл да разполага жалбоподателят?

11.1.3.8. Доказателствени въпроси

(моля, посочете, ако има разлики в делата, водени от частен обвинител)

1. От полицаите, участвали в инцидента, ще бъдат ли поискани доклади за полицейските мерки/употребата на средства за задържане?
2. Тези доклади ще може ли да бъдат използвани като доказателство при наказателно производство срещу полицаите? Ако да, ще има ли разлика в доказателствената тежест на тези доклади и доказателствата, предоставени от жалбоподателя?
3. Всички полицаи, участвали в инцидентите с изтезания ли ще бъдат изслушани като свидетели?
4. Жалбоподателят и полицаите ще бъдат ли събрани на очна ставка по време на наказателното производство?
5. Ще бъде ли извършено разпознаване по време на делото? Лично ли ще бъде извършено или чрез снимки?
6. Лекарите, прегледали задържаното лице ще бъдат ли изслушани като свидетели?
7. Жалбоподателят ще има ли право да предложи въпрос, който да бъде зададен на други свидетелите по време на производството?
8. Какво ще се случи, ако жалбоподателят направи твърдение, че е бил изтезаван с цел извличане на самопризнание? При производство срещу жалбоподателя за нападение над полицаи, твърдението му за малтретиране от страна на полицията ще се отрази ли върху допустимостта на доказателствата от разпита му и ще повлияе ли върху тяхната тежест (за целите на въпроса допускаме, че по време на разпита, жалбоподателят е признал нападение над полицаи)?
9. Има ли разлика от значение в производството, когато полицай е обвинен в нападение над обвинен, сравнено с производството, когато лице е обвинено в нападение над полицай (напр. по-висок стандарт за доказателствата, разлика в тежестта на присъдата/наказанието, и т.н.)?

11.1.3.9. Заключение

Относно начините на работа по случаите с малтретиране във вашата юрисдикция, моля посочете кои елементи са успешни и кои не, т.е. кои увеличават или намаляват ефективността при разследването на случаи на малтретиране или изтезания. В отговора включете закони, процедури, практически мерки и институции, и по възможност посочете статистически данни.

11. 2. Приложение II - Примерни въпроси за интервюта

11.2.1. Въпроси за съдии

11.2.1.1. Разследване на малтретиране от длъжностно лице, принудителен разпит и неправомерно задържане

1. Според вашата практика, тези престъпления как излизат наяве, с други думи, какво инициира наказателната процедура (жалба или обвинение от пострадалото лице, вътрешен полицейски сигнал или разследване, доклад от трета страна и т.н.)?
2. Има ли случаи, и ако да, колко често, пропуски в разследването на тези престъпления да затрудняват съдебното производство? Кои са някои от обичайните пропуски при разследването на подобни случаи? При разследването и решението дали да се предяви обвинение, прокуратурата същите стандарти ли използва, както в случаите, когато обвиненият не е длъжностно лице? Според вас, кои са обичайните проблеми, които пропуските и грешките създават?
3. Според вас, ако прокурорите не проявят добросъвестност при разследването на тези дела, институцията "частен обвинител" може ли да функционира като ефективен инструмент, който да гарантира, че всички подобни случаи могат да влязат в съда за надлежно разглеждане?
4. Според вашия опит кои фактори затрудняват експедитивното и ефективно разследване на тези престъпления?

11.2.1.2. Доказателства

1. Според вашия опит, как обикновено постъпват адвокатите на пострадалите от подобни престъпления, подават ли жалба или сигнал, когато клиентът им твърди, че е бил малтретиран по време на арест или задържане:
2. Според вашия опит, каква е полезността на докладите или протоколите, изготвяни от полицията в тези случаи, за целите на процедурата по събиране на доказателства/ разследването на фактите по случая? От гледна точка на доказателствената им стойност, кои са най-големите недостатъци на подобни доклади/документи? Тези недостатъци само за конкретните дела ли се отнасят или общо за разследването на всякакви престъпления?
3. В тези наказателни производства обикновено прави ли се очна ставка между обвинените и пострадалото лице по време на разследването/ съдебното производство като способ за събиране на доказателства, ако има противоречия в показанията им? Има ли дела, при които очната ставка не е необходима въпреки противоречията? Според вашия опит, очните ставки доколко допринасят за разследването?
4. При тези наказателни процедури обичайно ли е да се извърши разпознаване като способ на доказване? Има ли случаи, когато това не е необходимо? Според опита ви, доколко е полезно разпознаването за доказателствени цели? Обикновено с редица от хора ли се осъществява или със снимки? Ако

обичайният начин е със снимки, какво е мнението ви за тази практика, предвид 122§ (1) от Наказателно-процесуалния кодекс, и доколко надежден е този начин за идентификация?

5. Обичайна практика ли е по време на тези наказателни производства да се изискат свидетелски показания от лекаря, отговарящ за медицинския преглед (в случай, че пострадалото лице е било задържано и лекарят го е прегледал при приемане в мястото на задържане)?
6. Обичайна практика ли е по време на тези наказателни производства, да се разпитат всички останали полицаи/служители на ареста, потенциално присъствали или по някакъв начин замесени в случая, освен обвинените полицаи? Ако не, защо?
7. Обичайна практика ли е по време на тези наказателни производства, да се допускат показания от свидетели, извикани от пострадалия, частния обвинител или техните адвокати?
8. Според вашия опит, доколкото са адекватни медицинските прегледи и съответната документация като доказателства в тези наказателни производства за доказване на престъпленията? Оценката на подобна документация включва ли условията на изготвянето ѝ (например: придружаващият полицаи присъствали е по време на медицинския преглед; придружаващият полицаи ли е обвиненият в твърдяното малтретиране и т.н.)? Според вас има ли значима разлика в качеството на медицинските прегледи и тяхната документация, в зависимост от това дали лекарят работи за полицията, за местата за задържане или в националната здравна система? Според вас какво може да бъде подобро относно медицинските прегледи и тяхната документация с цел да подпомогнат разследването на подобни случаи?
9. Според вашия опит, доколко изводите на съдебномедицинския експерт имат отношение към решението на съда? Например: кое има по-голяма доказателствена тежест – показанията на пострадалото лице или заключенията на медицинския експерт; до каква степен е необходимо показанията на пострадалото лице да бъдат подкрепени от мнението на медицинския експерт? Проблематично ли е участието в тези дела на същите медицински експерти, които са посочени от съответния разследващ орган за участие в други дела?
10. Според вас, кои са най-ефективните доказателствени средства при доказването на тези престъпления? Доколко срещано е наличието на видео записи за доказателствени цели? Доколко има отношение фактът, че разпит, свързан с предполагаемо малтретиране/принуда, е проведен в стая, където е трябвало да работи камера, но по някакъв повод по това време камерата не е функционирала, или няма налични кадри по друга причина (поради повреда, изтриване)? Имало ли е случаи, когато в подобни производства са били изследвани униформите на полицаите и вътрешността на полицейските коли (например, за документиране на следи от кръв)? Подобни мерки необходими ли са за разследването?

11. При оценката на показанията на обвиняемия взимате ли/бихте ли взели предвид твърденията му, че е жертва на малтретиране, принудителен разпит или неправомерно задържане?
12. Според вас, какви разлики могат да се открият по отношение на доказателствените способности, доказателствата и тежестта на доказване, предвид това дали производството е образувано по обвинение в малтретиране, принудителен разпит, неправомерно задържане или насилие срещу длъжностни лица?
13. Според вас, за времето на заемане на длъжността ви, направени ли са промени в закона, които да улеснят доказването на обвинения в малтретиране, принудителен разпит и неправомерно задържане? Ако да, как са улеснили доказването им? Според вас, какви промени в закона или практиката ще спомогнат установяването/доказването на такива престъпления?

11.2.1.3. Пострадало лице

1. Според вас, какви са проблемите по отношение на правата и процесуалния статут на пострадалите от малтретиране, принудителен разпит, неправомерно задържане? (Например: какви права трябва да се осигурят на пострадалите; или какви са недостатъците или пропуските при приложението на иначе качествените правни норми?)

11.2.1.4. Частно обвинение

1. Според вас, кои са обичайните процесуални затруднения, които среща лице, подаващо искане за конституиране като частен обвинител? Има ли прекомерно тежки задължения, въведени за частното обвинение, или права, които – макар и смислени – не са осигурени за такива лица от настоящото законодателство (конкретно относно правата и задълженията на прокурора)?
2. Според опита ви, какви разлики се наблюдават (ако изобщо се наблюдават) в производството, в зависимост от това дали частният обвинител се представлява от частно нает адвокат или от служебен защитник?

11.2.1.5. Наказания

1. Според вас, наказанията, определени в Наказателния кодекс за малтретиране, принудителен разпит и неправомерно задържане, пропорционални ли са на престъплението?
2. С оглед на съдебната практика, смятате ли присъдите, налагани от съдиите за малтретиране, принудителен разпит, неправомерно задържане за пропорционални на престъплението? Според нашия опит, на полицаите, осъдени за малтретиране, никога не им се забранява да практикуват професията си. Каква е причината, според вас? Всъщност, според опита ни, освобождаване от отговорност или условно осъждане е обичайна практика по подобни дела, което дава възможност на осъдените полицаи нарушители да продължат работата си в полицията. Каква е причината за тази практика?

3. Какви причини стоят зад факта, че макар само малка част от повдигнатите обвинения (4-8%) да водят до отстраняване от длъжност, (което води до извода, че прокурорите искат отстраняване от длъжност само по най-тежките дела) процента на постигнато отстраняване от длъжност е значително по-нисък от този при други видове престъпления (около 66%, сравнен със средните 92-95%)?
4. Каква е съдебната практика относно повдигането на обвинения за набедяване, ако наказателното производство срещу длъжностно лице не доведе до осъдителна присъда? В това отношение има ли разлика между дела срещу длъжностни лица и други подобни производства?

11.2.2. Въпроси към лекарите

Въпросникът по-долу се отнася за медицинските прегледи и документацията относно наранявания, причинени на задържани вследствие на изтезания, унижително или нечовешко отнасяне от страна на длъжностни лица от системата на полицията (наричано по-долу за краткост „малтретиране“).

1. Имат ли лекарите, които извършват медицинските прегледи на пострадалите, специални обучения относно начините на изследване и установяване на наранявания вследствие на малтретиране? Ако да, кои препоръки на международни организации или наръчници са част от това обучение?
2. Имат ли лекарите, които извършват медицинските прегледи на пострадалите, специални правни обучения относно това кои действия се квалифицират като малтретиране или принудителен разпит?
3. Според вашия опит, как биха могли да бъдат установени наранявания вследствие на малтретиране, както и същите да бъдат разграничени от други наранявания? Освен чрез методите и средствата на медицинския преглед, има ли други начини за установяване на вероятната причина за нараняванията (като например, показания на пострадалия, разпитване на полицаите, др.)?
4. По време на прегледа правите ли оценка на психичното състояние на пострадалия? Доколко се отдава значение на прегледите за травми, възникнали вследствие на психичен тормоз?
5. Какви са обичайните методи, използвани по време на медицинския преглед на пострадал? Според опита ви, кои от тези методи са особено ефективни за установяването на травми, възникнали вследствие на малтретиране?
6. Според опита ви, има ли определени обективни или субективни фактори, при отсъствието на които установяването на реалната причина за травмите на пострадалите е особено трудно? Можете ли да си спомните за случай от лекарската Ви практика, когато въпреки добре обоснованото Ви професионално мнение, не сте могли да докажете, че конкретно нараняване е било в резултат от малтретиране?
7. Моля, избройте елементите на медицинската документация, изготвяна по време на първоначалния преглед на пострадалите, и ги опишете

накратко. Медицинската документация обикновено съдържа ли снимки на нараняванията?

8. В случай че не можете да решите дали някое нараняване е вследствие на малтретиране, все пак бихте ли посочили малтретирането като възможна причина за нараняването?
9. Според опита ви, какъв е процентът сигурност, който трябва да имате, че някое нараняване е вследствие на малтретиране, за да го докладвате на прокурора? При какви обстоятелства обикновено докладвате на прокурора за открити травми на пострадали, свързани с малтретиране?
10. Каква значение има тежестта на травмата (период на възстановяване, сила на болката, др.) за определяне дали дадена травма е в резултат от малтретиране и/или за докладването ѝ на прокурора?
11. Според вас, има ли някакви недостатъци или други причини, свързани с правния статут на лекарите, отговорни за медицинските прегледи на затворници/арестанти, които да се отразяват на готовността им да установят наранявания, свързани с малтретиране, и/или да ги докладват на прокурора?
12. Знаете ли за случаи, когато се предпочита „вътрешното“ разрешаване на случаите на малтретиране при задържане, вместо докладването им на прокурора? (например, лекарят не информира прокурора, а по-скоро горестоящи длъжностни лица)
13. Според вас, при разкриване на реалните причини за нараняванията им доколко страховете на пострадалите от евентуално отмъщение от страна на полицаите, лошо отношение по време на наказателното производство или от това да бъде заведено дело срещу тях за клевета ги възпират да заведат жалба за малтретиране? В практиката си имали ли сте случаи на отмъщение или повдигнато обвинение за клевета срещу някого, който е докладвал, че е бил малтретиран?
14. Присъстват ли полицаи по време на медицинските прегледи на пострадалите за установяване на нараняванията? В случай че преглеждащият лекар сметне за нужно, може ли да поиска полицейските служители да напуснат помещението? В какви случаи лекар може да сметне за необходимо медицинският преглед да се проведе в отсъствието на полицейски служители? Документацията във връзка с медицинския преглед съдържа ли информация дали полицейски служители са присъствали по време на прегледа?
15. Според опита ви, ако пострадал поиска медицински преглед на основание твърдяно малтретиране, властите осигуряват ли му възможност да го прегледа лекар? Моля, отговорете на въпроса относно присъствието или отсъствието на полицейски служител, ако смятате, че отговорът ви би бил различен спрямо предишните въпроси.
16. Според опита ви, по време на дела срещу полицейски служители по обвинение за малтретиране обикновено искат ли от вас да дадете показания като свидетел в наказателното производство? Смятате ли, че присъединяването на вашите показания е удачно в тези случаи?

17. Според вашия опит, по време на дисциплинарно производство срещу полицейски служители по обвинение за малтретиране обикновено искат ли от вас да дадете показания като свидетел в дисциплинарното производство? Смятате ли, че присъединяването на вашите показания би било удачно в тези случаи?
18. Според опита ви, в каква фаза на наказателното производство случаите на малтретиране са най-често срещани? Кои полицейски служители по-често употребяват сила срещу задържани? (например: полицаите, които извършват ареста, разпитващите полицаи, полицаите, които осъществяват задържането, др.)
19. Според опита ви, кои са най-често срещаните наранявания вследствие на малтретиране? Кои са най-често срещаните видове малтретиране?
20. Според вас, през последните две десетилетия има ли някакви промени в закона или да са въведени някакви нови практики, които да са улеснили установяването на наранявания вследствие на малтретиране, задвижването на процедурите за подвеждане под отговорност, самото подвеждане под отговорност на нарушителите и защитата на пострадалите? По ваше мнение какви промени са необходими в закона или на практика, които да спомогнат за постигането на описаните цели?

11.2.3. Въпроси към полицейските служители

Въпросникът по-долу се отнася за дисциплинарни производства срещу служители на полицията във връзка с действия, които най-общо се числят към категорията „малтретиране“.

11.2.3.1. Последници от дисциплинарното производство.....

1. Според опита ви, в общия случай при подобни нарушения, кога най-често злоупотреби от този род излизат наяве (по-долу наричани за краткост „злоупотреби“)/каква е причината обикновено за образуване на дисциплинарните производства (по жалба на пострадалите, вътрешноведомствени проверки и оплаквания, и т.н.)?
2. Според опита ви, по време на коя полицейска процедура, в коя фаза на наказателното производство злоупотребите са най-често срещани? Кои полицейски служители по-често извършват злоупотреби? (например: полицаите, които извършват ареста, разпитващите полицаи, полицаите, които осъществяват задържането, др.)
3. Според опита ви, какви са най-честите форми на злоупотреба от страна на полицейски служители по време на арест, задържане под стража и разпит?
4. Според вас, доколко страховете на пострадалите от това да не бъде заведено дело срещу тях за клевета възпрепятстват разследванията за случаи на злоупотреби? На база опита ви, колко често се завеждат дела срещу пострадалите за клевета?
5. Според опита ви, кои са факторите, които пречат на бързината на дисциплинарното производство и проверката на твърдените злоупотреби?

6. Според опита ви, адвокатите-защитници на пострадалите склонни ли са да отправят предложение или споделят наблюдения, или да подадат жалба, когато техните клиенти твърдят, че са били малтретирани по време на ареста или задържането под стража? Според вашия опит, има ли разлика в тези случаи, когато защитникът е служебен и когато е личен адвокат?
7. Според опита ви, доколко са полезни протоколите/докладите, изготвяни във връзка с предприетите полицейски мерки, при разследването на фактите в такива случаи? С оглед на тяхната доказателствена стойност, кои са най-сериозните недостатъци на тези протоколи/доклади? Такива недостатъци се срещат по-скоро в тези конкретни случаи или като цяло при разследване на нарушения?
8. Обикновено биват ли изслушвани пострадалите по време на дисциплинарното производство?
9. Как по принцип се действа в случаите на противоречие между показанията на пострадалия и на въпросния полицейски служител?
10. Прието ли е по време на дисциплинарното производство да се призовава да свидетелства лекаря, извършил прегледа на пострадалия? В кои случаи бихте счели за ненужно да се изслушват свидетелските показания на преглеждащия лекар?
11. По време на дисциплинарно производство призовават ли се обикновено да дадат свидетелски показания други полицейски служители, които по някакъв начин са били засегнати от или замесени в инцидента, извън служителите, срещу които е заведено производството? Ако не, защо не?
12. Според опита ви, доколко са адекватни медицинските прегледи и изготвяната в тази връзка документация за доказването на злоупотреба? При оценка на тази документация вземат ли се предвид подробно обстоятелствата около съставянето ѝ (например: присъствал ли е придружаващият полицай на медицинския преглед; придружаващият полицай ли е този, обвинен в твърдяната злоупотреба, др.)? Какво обикновено съдържа такава медицинска документация (например: съдържа ли често снимков материал на нараняванията)?
13. Според вас, какви промени трябва да се въведат по отношение на медицинските прегледи и изготвяната в тази връзка документация с цел да се подобрят проверките на тези случаи?
14. Имали ли сте случаи, в които лекарите, отговорни за извършването на медицинския преглед на пострадалия, сигнализират за наличието на наранявания от вероятно полицейско насилие на горестоящия орган с дисциплинарна власт, вместо на прокурора?
15. Взима ли се обикновено мнение от съдебно-медицински експерт по време на дисциплинарно производство? Ако не, защо не? Какво се прави в случай на противоречия между съдебно-медицинския експерт и лекаря, провел медицинския преглед на пострадалия?
16. По ваше мнение кои доказателствени средства са най-ефективни/адекватни за доказването на злоупотреба?

17. Доколко често се ползват видео записи за доказателствени цели? Доколко се взема под внимание, ако твърдяно малтретиране/принудителен разпит са извършени в помещение, където камерата е трябвало да записва, но по някаква причина по същото време не е работела, или записът не е наличен по някаква друга причина (поради повреждане, изтриване)?
18. Имали ли сте случаи в практиката си, когато по време на дисциплинарното производство се установява, че злоупотребата е толкова сериозна, че на полицейския служител се повдига обвинение?
19. По ваше мнение, през последните две десетилетия има ли някакви промени в закона или въведени ли са някакви нови практики, които да са улеснили доказването на злоупотреби/престъпления? Ако да, по какъв начин те са направили проверките по-успешни? Според вас, какви промени са необходими в закона или на практика, които да подобрят установяването на злоупотреби или престъпления?

11.2.3.2. Защитата на пострадалите

1. Според вас какви промени в закона или практически решения биха намалили броя на злоупотреби/престъпления, извършени срещу задържани?
2. Как се осигурява сигурността на пострадалите по време на дисциплинарното производство, от началото до края?
3. Онези, които са разследвани за евентуална злоупотреба, биват ли обикновено временно освобождавани от позициите си?

11.2.3.3. Последници при злоупотреба

1. Какви дисциплинарни санкции обикновено се налагат на полицейските служители в случаите на злоупотреба? Колко чести са уволненията на такива служители? На база опита ви, кои действия се считат за достатъчно тежки, за да доведат до уволнение?
2. При извършване на преценка за тежестта на злоупотребата къде се поставя границата между просто злоупотреба и вече престъпно деяние? На какви основания се решава дали едно действие съставлява злоупотреба или престъпление?
3. Нашият опит показва, че предсрочното освобождаване е честа практика в наказателните производства, заведени за случаи на малтретиране, принудителен разпит и незаконно задържане, което прави възможно служителите, намерени за виновни, да продължат работата си в полицейските служби. Какво е мнението ви за тази практика и какви смятате, че са причините тя да се случва?

11.2.4. Въпроси към прокурорите

Служебно разследване на малтретирането, принудителния разпит и незаконното задържане

1. Според опита ви, как обикновено се разбира за тези престъпления, по чии почин стартира наказателното производство (по жалба на пострадалия, по вътрешен сигнал или разследване, доклад от външно лице, др.)?
2. Според вас, доколко страховете на пострадалите от това да бъде заведено дело срещу тях за клевета възпрепятстват разкриването на престъпления за малтретиране, принудителен разпит и незаконно задържане? Според опита ви, колко чести са случаите на дела срещу пострадали, заведени за клевета?
3. Какво сочи вашата практика, кои са факторите, които възпрепятстват бързото и ефективно разследване на случаите на насилие по време на задължителни процедури, принудителни признания или незаконно задържане?
4. Според опита ви, адвокатите-защитници на пострадалите склонни ли са да отправят предложение или споделят наблюдения, или да подадат жалба, когато техните клиенти твърдят, че са били малтретирани по време на ареста или задържането?
5. Според опита ви, доколко са полезни докладите или протоколите, изготвяни от полицията в тези случаи, за целите на доказването/при разследването на фактите в такива случаи? С оглед на тяхната доказателствена стойност, кои са най-сериозните недостатъци на тези доклади/протоколи? Такива недостатъци се срещат по-скоро при тези конкретни случаи или по принцип, при разследването на което и да е престъпление?
6. При тези дела, в случаите на противоречия между показанията на жертвата и обвиняемия иска ли се по време на разследването/съдебното следствие очна ставка между обвиняемия и жертвата? Има ли случаи, когато това е излишно, независимо от противоречията? Според вас, доколко са ефективни подобни кръстосани разпити?
7. При такива производства иска ли се обикновено идентифициране на полицаите чрез пряко разпознаване като доказателствено средство? Има ли случаи, в които това не е необходимо? Според опита ви, доколко са ефективни такива разпознавания за доказателствени цели? Как обикновено се правят – нареждане в линия на заподозрени или нареждане на фото снимки? Ако стандартно се използва методът на нареждане на фото снимки, какво е мнението ви относно тази процедура (съгласно чл. 122, ал. 1 от Наказателно-процесуалния кодекс) и доколко достоверен е този начин за идентифициране?
8. Прието ли е при тези дела да се призовават да свидетелстват лекарите, извършили медицинския преглед (в случаите, когато пострадалите са били задържани под стража и лекарят е извършил първоначалния преглед)? В кои случаи бихте счели за ненужно да се взимат показания от преглеждащия лекар?

9. Прието ли е при такива дела да се призовават за разпит всички други полицейски служители/персонал в местата за задържане, които евентуално са присъствали или по какъвто и да е начин са били замесени в случая, извън обвиняемите полицаи? Ако не, защо?
10. Според опита ви, доколко са адекватни медицинските прегледи и изготвяната в тази връзка документация за доказването на тези престъпления? При оценка на тази документация вземат ли се под внимание подробно обстоятелствата около съставянето ѝ (например: присъствал ли е придружаващият полицаи по време на медицинския преглед; придружаващият полицаи ли е този, обвинен в твърдяната употреба на сила, др.)? Какво обикновено съдържа такава медицинска документация (например: съдържа ли често снимков материал на нараняванията)?
11. Според вас, има ли значителна разлика в качеството на медицинските прегледи и документирането им, извършени от лекари, работещи в полицията, в местата за задържане или в обществените здравни заведения? Какво по ваше мнение би могло да бъде подобро във връзка с медицинските прегледи и тяхното документиране с цел улесняване на разследването на такива случаи?
12. Според вас, лекарите сигнализират ли обикновено прокурорите, когато установят травми на задържаните, вероятно причинени вследствие на малтретиране по време на извършване на задължителни процедури, или когато пострадалите се оплачат, че са били малтретирани?
13. Според опита ви, доколко важно е установеното от съдебно-медицинската експертиза при взимането на решение от съда? Например: между показанията на жертвата и установеното от преглеждащия лекар кое има по-голяма доказателствена тежест; до каква степен твърденията на пострадалия трябва да бъдат подкрепени от експертно медицинско мнение?
14. Според вас, кои са доказателствените средства, които са най-ефективни при доказването на такива престъпления? Доколко често се ползват видео записи за доказателствени цели? Доколко се взема под внимание, ако твърдяно малтретиране/принудителен разпит са извършени в помещение, където камерата е трябвало да записва, но по някаква причина по същото време не е работела или записът не е наличен по някаква друга причина (поради повреждане, изтриване)? В такива случаи правени ли са проверки на униформите на полицейските служители или вътрешността на полицейските коли (например, с цел намиране на следи от кръв)? Биха ли били необходими такива мерки за целите на разследването?
15. Според вас, какви разлики могат да се открият по повод на проблемите на доказването/доказателствата/възможността за доказване, предвид това дали производството е заведено на основание малтретиране, принудителен разпит, незаконно задържане или на основание употреба на сила срещу служител на реда?

16. Според вас, през последните две десетилетия има ли някакви промени в закона или въведени ли са някакви нови практики, които да са улеснили доказването на обвинения за малтретиране, принудителен разпит или незаконно задържане? Ако да, по какъв начин те са направили доказването по-лесно? Според вас, какви промени са необходими в закона или на практика, които да подобрят установяването/доказването на такива престъпления?

11.2.4.1. Пострадали и защита

1. Според вас, кои са основните проблеми във връзка с правата и процесуалния статут на жертвите на малтретиране, принудителен разпит, незаконно задържане? (Например: какви права трябва да бъдат гарантирани на пострадалите; или кои са грешките или недостатъците на практика при прилагането на иначе високи законови изисквания?)
2. Според опита ви, как се известява лицето, идентифицирано от пострадалия? Обикновено пострадалият или длъжностно лице го информира? Какво се случва, когато лицето, идентифицирано от пострадалия, отсъства?

11.2.4.2. Преследване по тѣжба на пострадалия

1. Според вас, обикновено с какви процесуални трудности се сблъсква лице, което е завело дело като частен тѣжител/обвинител? Има ли непосилни тежести от задължения във връзка с производството по частен ред или във връзка с права, които приложимото законодателство логично би следвало, но не предоставя на такива лица (и по-конкретно права и задължения, каквито имат прокурорите)?

11.2.4.3. Санкции

1. Според вас, достатъчно справедливи ли са правилата в Наказателния кодекс за наказанията по дела за малтретиране, принудителен разпит, незаконно задържане?
2. При преглед на съдебната практика, смятате ли, че са справедливи присъдите, постановени от съдии за престъпления на малтретиране, принудителен разпит, незаконно задържане? Нашият опит показва, че полицейските служители, които са намерени за виновни по обвинения за насилие, никога не биват лишавани от права да упражняват професията си. Как смятате, каква е причината за това? В действителност нашият опит показва, че предсрочното освобождаване е честа практика в такива случаи, което прави възможно служителите, намерени за виновни, да продължат работата си в полицейските служби. Каква и причината това да се случва?
3. Какви са причините, които стоят зад факта, че макар и само малка част от заведените производства (4-8%) да завършват с предявяване на обвинение (което ни навежда на мисълта, че прокурорите стигат до обвинение само в най-тежките случаи), процентът на успешни дела е значително по-нисък в сравнение с което и да е друго престъпление (около 66%, в сравнение със средната статистика от 92-95%)?